

Dr. Koháry István

**A DUALIZMUS
ÉS
A HORTHY-KORSZAK
EPIZÓDJAI**

2020

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	3
I. RÉSZ: A DUALIZMUS KORA 1867-1922.....	4
1. A császárságot felváltó Osztrák-Magyar Monarchia, a dualizmus létrejötte.....	4
2. Erzsébet császárné meggyilkolása és a huszadik század első évei.....	7
3. A háború kezdete és az első ütközetek	10
4. IV. Károly felszentelése magyar királlyá és csaták a tengereken	12
5. Konszolidáció a háborút követő forradalmak és a békediktátum kihirdetése után	18
6. A háborús magyar hősök és a szövetséges államfők, a védelem és a lelkesítés emléke	21
II. RÉSZ: JÓTÉKONYSÁG A DUALIZMUS KORÁBAN 1914-1920.....	25
1. Háborús alkalmi és pecsétbélyegek a Monarchiában 1914-1920	25
2. Az osztrák és a magyar hadisegélyező hivatalok által kezelt filatélia	28
3. Az egységek katonáinak hozzátartozóit és karácsonyát támogató filatélia	30
4. Rendezvények a különböző jótékonsági pénzalapok támogatására	33
5. Bélyegsorok a hadiözvegyek és árvák, valamint a Vörös-kereszt támogatására	36
6. A Monarchia közéleti személyeinek jótékonsága és a Vörös-kereszt a hadifoglyokért.....	38
III. RÉSZ: A HORTHY KORSZAK MAGYARORSZÁGON 1920-1944.....	42
1. A konszolidáció további jelei és a Felvidék visszacsatolásának első része.....	44
2. A Felvidék, Kárpátalja visszatér és a húsz éves kormányzói évforduló 1938-1939	46
3. A Erdély és a Délvidék visszatér, Szent László ünnepi hét Nagyvárad 1940-1942.....	49
4. Szent László ünnepi hét Nagyvárad és a Leventeifjúság Honvédkarácsonya 1942.....	52
5. Honvédkarácsony és Magyarország kormányzója 75. születésnapja 1943. 06. 18.....	54

Bevezetés

Jelen történeti áttekintés és gyűjteménykatalógus célja kettős. Filatéliai és néhány más segédanyag segítségével áttekinteni a korszak témájának epizódok szerinti részleteit, illetve a lehetőségek szerint megadni az áttekintéshez felhasznált filatéliai anyag azonosítási útmutatóját. A téma három részből áll, amelyeket fejezetek és azok motívumai alkotnak a motívumok további részletei pedig motívumoldalakon találhatók. Az egyes részek első fejezeteit egy fejezetismertető és tizenegy motívumoldal alkot a többi fejezet tizenkét motívumoldalból áll. A fejezetismertető oldalakon az adott rész fejezetei címének szöveges felsorolása olvasható. A motívumoldalakon pedig az esztétikus formában elhelyezett és átlátszó védőfóliával ellátott filatéliai és kiegészítő anyag látható.

A motívumoldalak ötjegyű sorszámmal különíthetők el egymástól: az első a téma aktuális részének, a második az adott rész fejezetének sorszámát jelöli. A motívumok kétjegyű sorszáma nullával kezdődik, ami egy motívumoldal sorszámának harmadik és negyedik számjegye. A sorszám ötödik eleme a motívumon belül az adott motívumoldal helyét határozza meg. Ennek értéke gyakorlatilag egy és kilenc között változhat. Egy motívumoldal sorszámán belül a nulla érték a motívumoldalak kezelhetőséget segíti.

Egy motívumoldalon található filatéliai anyag azonosítása legtöbb esetben a Ch. J. Blase által összeállított magyar levélzáró és para-filatéliai bélyegek annotált és illusztrált katalógusa segítségével valósul meg. Nevezett katalógushoz írt drámai hangú bevezetőt Charles Kiddle, melynek hangvételét talán a jelen és egy a magyar repülés történetét feldolgozó, korábban elkészült munkák igyekeznek enyhíteni. A két munka kapcsolódási pontjaira is igyekszünk ráirányítani a figyelmet kiemelve ezzel is a polgári fejlődés, és a konszolidáció erősödését Magyarországon a tárgyalt időszakban.

Az azonosításra váró filatéliai anyag alapvetően a korábban jelzett katalógus hatodik fejezetében a katonabélyegek között található. A motívumoldalakon látható kisméretű festett képek a Szent István cikóriagyár történelemkönyvébe ragasztható képek közül valók, illetve a különböző fotók az Érdekes Újságból származnak. Ezekre minden esetben utalás történik.

I. RÉSZ

A DUALIZMUS KORA 1867-1922

Az első rész fejezetei a kiegyezést közvetlenül megelőző időszaktól indulva, a felirati beszéd és az ezeréves Magyarország megünneplésének tükrében tekintik át a dualizmus létrejöttét és fennállásának legfontosabb eseményeit. Erzsébet királyné és Ferenc Ferdinánd meggyilkolását, a háború kitörését és harcait, illetve Ferenc József halálát. Végül az utolsó magyar király IV. Károly uralkodása után bekövetkező forradalmak és a békediktátum eseményeit a hősökre való emlékezés zárja le.

1. A császárságot felváltó Osztrák-Magyar Monarchia, a dualizmus létrejötte

11

1101 **01** A filatéliai anyagot kiegészítő dokumentumok

11011 **1** Az első rész fejezeteit felsoroló ismertető oldal

11012 **2** A cikóriagyár történelemkönyvének borítója

11013 **3** A történelemkönyv lapjai

11014 **4** Az Érdekes Újság rendkívüli száma

A **11011-es** sorszámú fejezetismertető oldal sorolja fel az első rész fejezeteinek címét. Az első fejezet első motívumának további három motívumoldalán jellegére nézve különböző segédanyagokat találunk, amelyek bemutatott részletei más tartalommal később többször visszatérnek. Az **11012-es** és **11013-as** sorszámú első kettőn a cikóriagyár által a vásárlók számára készült történelemkönyv borítólapja és oldalai láthatók. A történelemkönyvet a gyári „mintaboltban” az eladók ingyen adták át a vásárlóknak. A kávézacskó pedig képeket rejtett, amelyeket a **11013-as** számú motívumoldalon látható hasonló számozott téglalapokra lehetett ráragasztani. Ezt már a vásárlók gyermekei végezték miután megkapták a könyvet gyűjtötték és egymás között cserélték is a képeket, miközben tanulhatták a magyar történelmet.

Az **11014-es** számú motívumoldal alján a több, mint ötven évig fennálló dualizmus végét leginkább befolyásoló esemény Ferenc József halála kapcsán kiadásra került Érdekes Újság első oldalának fejléce látható. Az újság rendkívüli száma Ferenc József császár és király halálának másnapján került az emberek kezébe. Az egykori uralkodó tizennyolc éves korában 1848-ban lett császár. Túlélte a nála hétévvel fiatalabb feleségét Erzsébet császárnét, akit huszonnégy éves korában 1854-ben vett feleségül. Később a magyarok körében népszerűvé vált és sokak által Sziszinek becézett királyné Svájcban lett merénylet áldozata 1998-ban. Feleségéhez hasonlóan nála korábban távozott az élők sorából két szövetségese I és II Vilmos, illetve szintén erőszak áldozatai lettek trónjának várományos főhercegei is. Egyetlen fia Rudolf 1889-ben öngyilkosságot követett el és Ferenc Ferdinánd feleségével együtt, a Gavrilo Princip által elkövetett merényletben halt meg 1914-ben.

11

1102 **02** Ferenc József házassága és a Porosz uralkodók

- 11021** **1** A királyi pár arcképe házasságkötésük idején
11022 **2** Ferenc József kapcsolata I. Vilmoshoz
11023 **3** Ferenc József kapcsolata II. Vilmoshoz

Az **11021-es** motívumoldal alján elhelyezkedő postai képeslapon az uralkodói pár látható a házasságkötés vagy az évforduló idején. A házasságkötés és a huszonötödik évforduló dátumaival készült érem fényképe tekinthető meg a képeslap fölött, amelyet az Érdekes Újság közölt. Ferenc József titkos álma volt a sok kisebb német állam osztrák vezetéssel történt egyesítése, ezért igyekezett jó kapcsolatot kialakítani a német államok legnagyobbikának uralkodójával I Vilmos porosz királlyal. Bismarck a porosz kancellár nem nézte jó szemmel az osztrák császár államegyesítési törekvéseit és háborút provokált a két ország között. A Königratz mellett 1866-ban lezajlott ütközetben a Kuk (császári és királyi – cs. és kir.) hadsereg súlyos vereséget szenvedett, amivel az egyesítésre vonatkozó álm is szertefoszlott. A német ajkú lakosságot tömörítő kis államok egyesítését I Vilmos tette meg, aki a magyar és az osztrák postaigazgatás szétválása (1871) után csak öt évvel később lett porosz király és német császár. Ezután azonban I. Vilmos 1888 elején bekövetkezett haláláig megőrizte címét és hatalmát. Halálának évében hunyt el első szülött fia III Frigyes is, akit ezért II Vilmos követett a trónon.

(Ezekben az években készült el a magyar Schwartz Dávid léghajójának terve, amelynek megépítéséhez nem sikerült támogatókat találnia. A 11021-es számú motívumoldalon bemutatott esemény és az említett repüléstörténeti munka 80051-es és 80054-es számú motívumoldalai által bemutatott léghajóterv elkészülése közel azonos időpontban történt.)

Az **11022-es** motívumoldalon felül középen II Vilmos császár uralkodásának huszonöt éves jubileumáról (1888 – 1913) megemlékező bélyeg látható, amelynek azonosítása sikertelen maradt. Ennek két oldalán kétszer négyes csoportban a világháborús emlék 1914 dombornyomású, fogazott bélyeg látható. A bélyegkép a két császár egymással szembefordított fehér dombornyomással készült arcképét tartalmazza. A 25x35 milliméter nagyságú bélyegek tizenhat féle színárnyalatban léteznek. A leírt bélyegek alatt középen vélhetően egy reklámbélyeg látható II Vilmos arcképével, amelynek azonosítása nem sikerült. A motívumoldal alján még kétszer két szintén világháborús emlékbélyegpár látható, amely az előző emlékbélyegekhez hasonlóan hasonló méretű dombornyomással készült és fogazott. Az aranyozott nyomással készült bélyegképeken II Vilmos és Ferenc József arcképét látni babérkoszorúban. Az előzővel azonos módon a bélyegek ugyancsak 16 színárnyalatban léteznek.¹

Az **11023-as** motívumoldalon két bélyeg és egy német nyelvű tábori posta felirattal készült magyar szövegű bélyegzővel ellátott és megírt küldemény látható II Vilmos és I Ferenc József császárok arcképével. A felsorolt objektumok azonosítása sikertelenül járt.

11

- 1103** **03** Deák Ferenc felirati beszéde és a kiegyezés

- 11031** **1** A kiegyezés és a koronázás

A Königratz melletti vesztés ütközet után jelentősen enyhült a császári udvarnak az Osztrák Császárság tartományainak függetlenségi törekvéseihez való viszonya. Ez jelentős mértékben hozzájárult az 1848-49-es forradalom és szabadságharc utáni állapotok enyhítéséhez. Deák Ferenc „Húsvéti cikke” és később a cikk tartalmának egy parlamenti felszólalás

¹ Magyar Levéltár és parafileltári bélyegek annotált és illusztrált katalógus. Összeállította Ch. J. Blase 411. oldal 617.11 és 617.12 pontjai

során a felirati beszédben való elhangzása meghozta a békét az uralkodó és országának népe között. Röviddel ezután az uralkodó elfogadta a kiegyezés feltételeit, a felelős magyar kormány kinevezését és a parlament összehívását a kiegyezés feltételeinek törvénybe iktatására. Röviddel ezek után az osztrák császár az Osztrák-Magyar Monarchia uralkodója Magyarország királya felesége a császárné pedig királynéja lett. Ezek voltak az Osztrák-Magyar Monarchia megalakulásának mozzanatai.

Az **11031-es** motívumoldalon a cikóriagyár történelemkönyvének lapjaira ragasztható képeken láthatjuk az Országgyűlésben és a Mátyás templomban lezajlott eseményeket.

11

1104 04 A császári család kapcsolata Magyarországgal

11041 1 A gödöllői kastély és más arcképek

11042 2 Mária Valéria hercegnő és férje Salvator főherceg

11043 3 Deák Ferenc búcsúztatása

A kiegyezést követő évben az állam megvásárolta az 1744-45 között Grassalkovich Antal herceg által épített gödöllői kastélyt. A franciás stílusban épült és csodaszép parkban fekvő épületet koronázási ajándékkul adta I Ferenc József királynak, amely kedvelt nyaralóhelye lett a szép emlékü Erzsébet királynénak. Az **11041-es** motívumoldalon a kastély főbejáratától készült kép alatt a királyi pár életképeit láthatjuk két másik képen, amelyeket az Érdekes Újság tett közzé. Erzsébet királyné mellett középső leánya Mária Valéria hercegnő is nagy népszerűségnek örvendett a magyarok körében. Férje Leopold Salvator herceg a cs. és kir. tüzérség tábornoka volt. Az **11042-es** motívumoldalon középen felül elhelyezkedő bélyegen a herceg látható, a bélyeg alatt Mária Valéria hercegnő képét láthatjuk a bélyeg alatti fotón és körülötte az öt bélyeg közepén is.

Az **11043-as** motívumoldalon Erzsébet királyné látható Deák Ferenc ravatalánál a fényképen és körülötte öt bélyegen. Mindkét motívumoldalon látható bélyegek azonosítása sikertelen maradt míg a fényképeket az Érdekes Újság közölte.

11

1105 05 Az ezeréves történetét ünneplő Magyarország

11051 1 A Vaskapu megnyitásával bővült Magyarország kereskedelme

Hazánk 1896-ban ezeréves lett. A millenniumi országos kiállításra Budapestre sereglettek az udvari méltóságok és a diplomaták. Ferenc József magyar Károly román és Sándor szerb királyok jelenlétében Baross Gábor miniszter nyitotta meg hajózásra a Dunát a Vaskapunál. Ekkor állították fel (igaz nem teljesen végleges formában) az Andrássy út végénél a Városliget szomszédságában a Millenniumi emlékművet is. Magyarországon a polgári fejlődés megindulását leginkább jelezte a világszenzációnak számító földalatti vasút megépítése.

Az **11051-es** motívumoldalon felül a cikóriagyár vásárlóinak történelemkönyvébe ragasztható képen látható az emlékmű. A motívumoldalon alul található képen a Vaskapu megnyitására sereglett előljáróságokat láthatjuk egy kétkéményes gőzhajón. A fotó az Érdekes Újságban jelent meg.

2. Erzsébet császárné meggyilkolása és a huszadik század első évei

1898 szeptemberében lesújtó szerencsétlenség érte hazánkat. Ebben az évben a már évek óta betegeskedő Erzsébet királyné Svájcban egy szanatóriumban pihent. Kíséret nélkül csupán egyik udvarhölgyével sétált, amikor egy olasz anarchista váratlanul elébük ugrott és törét a királyné nemes szívébe döfte. A királyné tett még néhány lépést, majd összeesett és meghalt.

12

1201 01 A királyt mélyen lesújtotta felesége halála

12011 1 A királynővel egy olasz anarchista töre végzett

12012 2 A gyilkosság a császári proklamáció ötvenedik évében történt

A **12011-es** motívumoldalon felül a cikóriagyár történelemkönyvébe ragasztható képen látjuk, amint a megrendült császár ott áll szeretett felesége ravatalánál. A motívumoldalon alul egy gyászkeretes képes levelezőlap előoldalán láthatjuk az 1837-ben született osztrák császárnét és magyar királynét. A megrendítő esemény a császár életének hatvannyolcadik és uralkodása ötvenedik évében következett be. A hosszú uralkodói éveknek köszönhetően sorsdöntő események szem és fültanúja volt. Ő még látta a Napóleoni bukás hullámain, látta királyságnak és újra köztársaságnak Franciaországot. Königratz után látta a kis német államokból megszületni a császárságot és a hatalmas német birodalmat, előteremni a balkáni államokat és Amerikát. Az ötven éve uralkodó császár látta maga mellől elhullani barátait és ellenségeit.

A **12012-es** motívumoldalon felül az ötven éves császári jubileumát ünneplő magyar király Ferenc József arcképét ábrázoló alkalmi bélyeget alatta pedig a császárt és feleségét ábrázoló három bélyeget láthatjuk. Az alkalmi bélyegek azonosítása sikertelen volt. Ferenc József fia és később felesége halála után teljesen magára maradt, melynek terhe alatt csaknem összeroskadt. 1908-ban az életének hetvennyolcadik évéhez közeledő császár uralkodásának hatvanadik évfordulóján alkalmi, dombornyomott pecsét és levélzáró bélyegek jelentek meg.

12

1202 02 A hatvanéves császári proklamáció és a katonai szolgálat

12021 1 A hatvan éve uralkodó császár hetvennyolc éves volt

12022 2 Ferenc József császár katonaként is felelős volt hazájának

Ezek közül a **12021-es** motívumoldalon felül és középen láthatók az alkalmi, illetve az alsó sorban megfigyelhetők a pecsét bélyegek is, amelyek azonosítsa több kísérlet ellenére sikertelen maradt. Uralkodásának éveiben Ferenc József felelősséget vállalt a Monarchia népének biztonságáért és azt képes volt kemény kezű katona léte megvédeni.

A következő **12022-es** motívumoldalon felül láthatunk négy különböző alkalmi bélyeget, amelyeken a császár, mint a hadsereg főparancsnoka látható. A bélyeg alkalmi jellegét a felülnyomásra használt bélyegző felirata is alátámasztja, miszerint a hadisegélyező alap által kiadott jótékonysági bélyegről van szó. A bélyegek alatt a tábornoki ruhában lévő császár arcképét ábrázoló képeslapon az uralkodó aláírása és a háború első évét jelző 1914-es dátum látható. A bélyegek azonosítása sajnos sikertelen volt.

12

1203 03 A cs. és kir. haderő törzskara, gyalog és huszárezred bélyegek

- 12031** 1 A cs. és kir. (kuk) haderő békeidőszakos törzskara
12032 2 A cs. és kir. gyalog ezred bélyegek
12033 3 A cs. és kir. gyalog és huszárezred bélyegek

A **12031-es** motívumoldalon a császári és királyi hadsereg tábornokainak arcképét láthatjuk hat alkalmi bélyegen. A bélyegek érdekessége, hogy a legmagasabb tábornoki rendfokozatot a császár és a trónörökös Ferenc József Ferdinánd főherceg viselik. A tábornokok között már jelen van a későbbi magyar király Károly Ferenc József is, akinek rendfokozata nem a legkisebb. A bélyegek azonosítása sajnos sikertelen maradt.

A **12032-es** motívumoldalon alul a császári és királyi 65. gyalogezred 60x45 mm méretű krémszínű papíron készült fogazott két alkalmi bélyegét láthatjuk, melyet a Schwiedernoch nyomdában Bécsben nyomtattak. A bélyegkép piros keretben szürkésbarna színű csatajeleket ábrázol bal és jobb felső sarkában az 1866 és a 24/6 számok jelzik a Königratz mellett zajló ütközetben való részvételt, ahol az egység hősi helytállást tanúsított. Az egyik bélyegkép mellett a másik bélyeg hátoldalát látni. A motívumoldal közepén elhelyezett bélyegpáron a császári és királyi 68. gyalogezred hőseinek emléksobrát láthatjuk Szolnokon, az emlékmű kerítésénél több katonával. A fogazott bélyeg 35x55 mm méretben készült lilás krémszínű papírra a Schwiedernoch nyomdában Bécsben. Az ezred Szolnokon települt, illetve a magyar katonai tervek szerint a központi régióban került bevetésre. Részt vett 1866-ban a Königratz melletti ütközetben és óriási veszteségeket szenvedett. Végül a motívumoldal felső középső részén a császári és királyi 101. gyalogezred alkalmi bélyegnek a kettes pontban leírt változatát, (Gyalogsági roham, zászlóval) láthatjuk. A bélyeg világos krémszínű papíron 40x55 mm méretben, sárga-fekete színben készült a Schwiedernoch nyomdában Bécsben.²

A **12033-as** motívumoldal felső sorában láthatók a császári és királyi 3. számú gyalogezred alkalmi bélyegek. Az egység tulajdonosa a négy bélyeg felirata szerint Károly főherceg. A tulajdonosi státuszra a később következő huszárezred bélyegek azonosítási útmutatója alapján következtethetünk. A császári és királyi 3-as és a közvetlenül alatta látható 4-es számú gyalogezred bélyegek azonosítása nem volt lehetséges. A motívumoldal alsó részében a császári és királyi huszárezred alkalmi bélyegek láthatók feljebb a Gróf Hadik András 3-as, míg alatta az I Ferencz József császár és király 1-es számú huszárezred bélyegek láthatók. A „Gróf Hadik András ezredtulajdonos” a tulajdonost ábrázoló, 45x60 mm-es, fogazott, kék színnel krémszínű papírra nyomtatott, a Schwiedernoch nyomdában készült bélyeg jobb felső sarkában magyarul olvasható. Az alsó bélyegképeken I Ferenc József császár 1848-as, illetve 1912-es évben festett portréi láthatók, melyek kicsinyített másai kerültek fel a bélyegre. A motívumoldal címezése a bélyegekhez fűzött szöveges megjegyzések és a bélyegek esztétikus elrendezése együttesen eredményezte a motívumoldalon kialakított felépítést.

12

1204 12 04 A szarajevói merénylet

12041 1 A merénylet áldozatai a trónörökös és a felesége

Ferenc Ferdinánd osztrák-erstei főherceg és magyar királyi herceg Ausztria-Magyarország koronájának örököse. Született Grazban 1863. december 18-án, Károly Lajos fő-

² Magyar Levéltár és parafilatéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 600.12, 600.13, 600.15, 600.20 és 600.21 számú bekezdések 380. és 381. oldal.

hercegnek és Mária Annunciata nápolyi királyi hercegnőnek legidősebb fiaként. Édesapja Károly Lajos 1906-ban bekövetkezett halála után Ferenc Ferdinánd lett a soron következő trónörökös. Rangun aluli házasságkötése előtt feleségének le kellett mondania a férje révén őt is megillető járandóságokról. A házaspár Szarajevóban járt, amikor autójukat egy Gavrilo Princip nevű szerb diák megtámadta és két lövéssel, amit a kezében lévő pisztolyból adott le, megölte a trónörökös és feleségét, Hohenberg Zsófia hercegnőt.

A **12041-es** motívumoldalon felül a cikóriagyár történelemkönyvébe ragasztható képen az autóban ülő házaspárt láthatjuk, amint Ferenc Ferdinánd tiszteleg az ünneplő tömegnek. A motívumoldalon alul látható arcképeket az Érdekes Újság közölte a motívumoldal leírása előtt olvasható szöveggel együtt.

12

1205 05 A hadüzenetek

12051 1 Osztrák és német hadüzenet Szerbiának és Oroszországnak

12052 2 Ferenc József királyunk imája

12053 3 Ferenc József arcképe tábori levelezőlapokon

Az osztrák trónörökös és felesége ellen elkövetett merényletet követően az Osztrák Magyar Monarchia nagykövete 1914. július 28-án Belgrádban átnyújtotta a Szerbia elleni hadüzenetet. A hadüzenet hatására Oroszország mozgósította haderejét, miután II Vilmos hadat üzent Oroszországnak. Hasonló lépésre került sor a Monarchia részéről 1914. augusztus 5-én.

A **12051-es** motívumoldalon felül a nyolcvan éves I Ferenc József császár arcképével készült négy alkalmi bélyeget láthatjuk kékesbarna színárnyalatokban. A bélyegkép központi része felett jobbra és balra az évforduló számai 1830-1910 olvashatók, míg a bélyeg alatt egy függőleges helyzetű színes képeslapon az imájába mélyedő uralkodó látható. A bélyegek azonosítása nem járt sikerrel.

A **12052-es** motívumoldalon felül középen a királyunk imája a világháború emléke 1914 névvel jellemzett alkalmi bélyegképen látható az imájába mélyedő császár. A bélyegképen az arckép alatt az ima szövege olvasható, amelyet az Érdekes Újság közölte magyarul és a bélyeg két oldalán olvasható. A kétféle 35x53 és 33x48 mm méretben készült világos krémszínű papírra nyomtatott fogazott bélyeg, magyar és német nyelven egyaránt létezik.³

A **12053-as** motívumoldalon két tábori posta levelezőlapot láthatunk. A felső német nyelvűn az imájába mélyedő Ferenc József király látható. Az alsó több nyelvűn a német és horvát szöveg mellett jól kivehető a magyar nyelven írt tábori posta szöveg.

Ferenc Ferdinánd halála után Ferenc Károly József lett az új trónörökös, akinek felelősségébe tartozott a Monarchia katonai egységeinek felügyelete. A nyolcvannegyedik életévébe lépő császár hadseregszemléltői beosztásban küldte a csapatokhoz.

12

1206 06 Az új trónörökös

12061 1 A trónörökös hadseregszemléltő szerepkörben

³ Magyar Levéltár és parafilatéiai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 617.01 számú bekezdés 409. old.

Tizenegy alkalmi bélyeg látható a **12061-es** számú motívumoldalon. Ezek közül a legfelső bélyegképen a császár fogadja a trónörököst és vélhetően a dolgozósobájában éppen aláírja helyettese új megbízását. Ennek a megbízásnak a részletei három sorban elhelyezkedő négy és kétszer három vélhetően sorozatot alkotó újabb alkalmi bélyegeken láthatók. A bélyegképek szövegeinek fordítása segíti ezek pontos meghatározását, azonban az azonosítás többszöri próbálkozás után sikertelen maradt.

3. A háború kezdete és az első ütközetek

A hadüzenetek évében 1914 augusztus elején az egész ország a háború lelkes lázában égett. A hadjárat Szerbia ellen indult, de hamarosan részt vett benne az egész világ. A magyar katonák vitézsége csakhamar minden hadszíntéren elterjedt. Hosszú felvirágzott katonavonatok szállították a frontra a lelkesen éneklő győzelemre áhító katonákat.

13

1301 **01** Az első katonai események

13011 **1** Megindultak a katonavonatok

13012 **2** A szembenálló felek

13013 **3** A törzskar a mozgósítás után kék színben

13014 **4** A törzskar a mozgósítás után rózsaszínben

Egy katona-vonat indulása előtt a különböző városok állomásain az előjáró személyek buzdító szavak kíséretében zászlókat osztottak a katonáknak. A háború elején az úgynevezett központi hatalmakat csupán Németország és Ausztria-Magyarország képviselte. Később csatlakozott hozzájuk Törökország és Bulgária. A központi hatalmak 159 millió embert képviseltek körülbelül 22 millió katonával. Ezzel szemben állt az antant országok tábor a másfél milliárdos lakossága és 30 millió katonája. Európában akkor alkalmazták először a lövészárkokat, ahova a gyalogság beásta magát és a tüzérségi állások elöl is rejtve maradtak. A repülőgépek a háború elején csak felderítő szolgálatot teljesítettek, később azonban légi harcra és bombavetésre is alkalmassá váltak. A Monarchia pilótái közül a magyarok kiemelkedtek ügyességükkel és bátorságukkal, amit a harcokban bizonyítottak.⁴

Az első katonai eseményeket bemutató motívum tartalmában sok hasonlóságot mutat. A **13011-es** és **13012-es** számú motívumoldalon felül a cikóriagyár történelemkönyvébe ragasztható képek láthatók, melyek felzászlózott katonavonatot és a front egyik lövészárkában fedezéket találó katonákat ábrázolnak. Mindkét motívumoldal alsó részében egy-egy képes levelezőlap található, amelyeken kiépített lövészárkokat láthatunk.

A következő két **13013-as** és **13014-es** számú motívumoldalon a mozgósítás után megerősítésre került törzskar kerül bemutatásra huszonöt képes bélyeget tartalmazó bélyeg-íveken. Ezek közül az első öt bélyegen az osztrák és a német uralkodókat, illetve az osztrák trónörököst láthatjuk. Ferenc Józsefet, Ferenc Józsefet és II. Vilmost együtt, II. Vilmost és két egyenruhás bélyegen Ferenc Károlyt láthatjuk. A bélyegek azonosítása sajnos sikertelen maradt.

⁴ A harmadik fejezet bevezető sorainak megírásához a cikóriagyár történelemkönyvében talált gondolatok kerültek felhasználásra.

1302 02 A háború első ütközetei

- 13021 1** Osztrák és német hadisikerek
- 13022 2** A limanovai csata
- 13023 3** Przemysl ostroma
- 13024 4** Csata különböző hadszíntereken
- 13025 5** Csata az orosz hadszíntéren és Boszniában
- 13026 6** A magyar egységek az orosz hadszíntéren
- 13027 7** A magyar katonák a szerb hadszíntéren
- 13028 8** A francia hadszíntéren elért német sikerek

A **13021-es** számú motívumoldalon négy sorban tizennégy bélyeg került elhelyezésre, amelyek azonosítása sikertelen maradt. A bélyegek felső részén a „Veltkrieg 1914” felirat „világháborús emlék 1914” szöveg olvasható. A fehér alapon eltérő kék, lila és zöld színű bélyegek azonos keretfeliratú bélyegképe is sok esetben azonos, mely jellemzők az eltérő színek ellenére a bélyegek összetartozását igazolják. A motívumoldal legfelső sorában balról jobbra egy kék és lila keretes bélyegen a két szövetséges Ferenc József és II Vilmos császár látható. A bélyegpártól jobbra egy zöld és kék keretes bélyegen egy Schabatz mellett folyó harc jelenet tekinthető meg. A második sorban egy kék, lila és zöld színű keretben látható azonos bélyegképen az orosz határnál katonák pihennek. A harmadik sorban orosz foglyokat láthatunk pihenni és menetelni három helyszínen és bélyegen, amelyek közül a két szélső kerete zöld, a középsőé kék. A negyedik legalsó sorban egy németek által az osztrák vonatok személyzete számára készült fedezék, egy előőrs, egy tehervonat raktár és egy könnyűlovas felderítő alegység látható. A két szélső bélyeg kerete lila a középsőké zöld. Az Uzsoki szoroson keresztül Magyarországra betört orosz csapatok hadszíntérre változtatták az ország északkeleti részét. Az ellenséget csak a **13022-es** számú motívumoldalon felül elhelyezett képeslap előoldalán látható súlyos kézitusák árán tudták kiűzni a Nádasdy huszárok. Erre Galíciában a lengyel kisváros, Limanova térségében került sor. A motívumoldalon alul egy 1914-ben a magyar királyi honvédelmi minisztérium hadisegélyező hivatala által kiadott képeslap címzési oldala látható.

A következő **13023-as** számú motívumoldalon felül látható a Limanova 1914-1939 piros alapon fehér színű felirattal és huszárrohamot ábrázoló bélyegképpel készült fogazott, alkalmi bélyeg. A bélyeg mérete 44x32 mm fehér papíron piros és kék színű, a bélyegkép kerete kék. A világháború másik kimagasló eseménye Przemysl eleste. Az osztrák-magyar hadseregparancs többek között ezeket írja a vár hős védőiről: „Természeti erők és nem az ellenség győzte le őket. Az emberi erő végső határáig hívó kötelesség példaképei lesznek szemünkben. Przemysl védelme örök időkre hadseregünk ragyogó dicsőségű lapját fogja alkotni.” Ennek a dicsőségnek a javarésze a magyar fegyvereket aranyozza be. Ugyanis a vár védőinek közel háromnegyed része magyar katona volt, akik a vár védelmének érdekében a legnehezebb harcokat vívták. A vár végül 1915. március 23-án, négy és fél havi körülrítés után becsülettel elesett, miután éhségtől gyötört és már járni is szinte képtelen védőseregének egy részével utoljára még egy kísérletet tett, hogy a körülrítő ellenség vonalát áttörje. Az őrség az összes védművet, lövészárkot és fedezéket a lőszerrel együtt felrobbantotta és így a győzőknek csupán a várrom jutott birtokába. A motívumoldalon az előbb ismertetett bélyegen kívül a Przemysl váráért folytatott harcokat láthatjuk két kis képecskén, amelyeket a cikóriagyár történelemkönyvének meghatározott lapjára lehetett beragasztani.⁵ A Kis magyar

⁵ A Limanova közelében és Przemysl váráért folytatott harcok leírását a cikóriagyár történelemkönyvének maradék szakadozott, lapjain lehetett elolvasni.

repüléstörténet nemzetközi kitekintésekkel című gyűjteménykatalógus a 10021-10035 és az 50011 számú motívumoldalhoz kapcsolódó szövegben foglalkozik az ostrommal.

A további öt (13024 13025 13026 13027 13028) motívumoldalon huszonnyolc darab alkalmi bélyeg látható az ismeretlen mennyiségben készült példány közül. Ezek mindegyike 11.25-ös fogazású 40x60 mm méretű gyenge színminőségű piros alapon fekete magyar-német felirattal készült és 1914-ben. Az idézett katalógusoldal segítségével csak tizenkét bélyeg azonosítása lehetséges, amelyek közül tizenegy megtalálható a gyűjteményben is tizenhetet azonban nem ismer az idézett katalógus. A továbbiak pontosan tartalmazzák a részleteket.

A **13024-es** számú motívumoldalon a lehetséges hétből mindössze egy a felül középen látható „Osztrák-magyar ulánusok orosz zászlókat zsákmányolnak” feliratú található meg az idézett katalógusban. A „Bosszú egy ezredesért”, az „Átkelés a Száván”, a „Losnica melletti csata”, a „Lesnicai ütközet”, az „Az első magyar katonák szerb földön” és a „Franciák legyőzése Legardnál” feliratúakat a katalógus nem említi.

A **13025-ös** számú motívumoldalon látható öt darab bélyeg közül az „Osztrák-magyar repülőgép orosz tábor bombáz”, a „Zsákmányolt orosz ágyúk”, a „Győztes csaták Oroszországban”, a „Soldau melletti ütközet” és a „Krasaiki ütközet” egyikét sem említi a katalógus. A motívumoldal legalsó sorában a „Katonáink Boszniában” felirat alatt látható négy alkalmi bélyeg nem tartozik az említett huszonnyolc közé és azonosításuk sem járt sikerrel.

A **13026-os** számú motívumoldalon található öt bélyeg közül a balra lent látható „Ünnepelő tömeg fogadja a magyar csapatokat Oroszországban” feliratú lehetséges azonosítani. Felül középen a „Három napos Krasniki ütközet”, ettől balra az „Orosz csapatok üldözése”, a jobb oldali „A magyar csapatok várják az oroszokat” és jobbra lent „A huszárok Zbrucznál megsemmisítik az orosz tüzérseget” feliratú bélyegek nincsenek feltüntetve az idézett katalógusoldalon.

Talán a véletlennek köszönhetően a **13027-es** számú motívumoldalon két sorban látható hat bélyeg közül mindegyik azonosítható. Felül középen láthatók a „Hadba vonuló katonák megvendégelése” feliratú, majd balra és jobbra „A Drinán átúszó magyar katonák elvágják a szerb távvezetékét” és „Az osztrák-magyar csapatok legyőzik a kozákokat feliratú” bélyegek. Az alsó sorban látható három bélyeg közül a középső „Belgrád ostroma”, balra „A Drina melletti győzelmes csata” és jobbra „A magyar csapatok Voljevonál egy szerb zászlót zsákmányolnak” feliratúak azonosíthatók a katalógus szerint.

A **13028-as** számú motívumoldalon felül középen „A győzelmes német lovasság Metznél”, majd tőle jobbra kissé lejjebb „A győzelmes német tüzérseget Metznél” és balra lent az alsó sorban „A kitörő frankitörök orvtámadása Lüttich mellett feliratúak is azonosíthatók. Míg a második sorban balra „A pihenés a győzelem után” és az alsó sorban jobbra „A győzedelmes tüzér csapataink Tyszovecnél” feliratúakat az idézett katalógusoldal nem említi.⁶

4. IV. Károly felszentelése magyar királlyá és csaták a tengereken

1916. november 21-én meghalt Ferenc József császár és magyar király életének nyolcvanhat éve alatt annyit átélt amennyit három nemzedéknek adatik megélni, annyit látott, mint a mese bölcs fejedelme. Átélt a Königratzet látta Magyarország szabadságharcát, és a német birodalom naggyá válását, megérte a balkáni államok kialakulását. A krími háborút a berlini majd a londoni kongresszust, ismerte Bismarckot és gróf Andrássy Gyulát. Ő az, aki Tisza Kálmán hosszú uralmát látva engedte Tisza Istvánét és Ő volt az is, aki alatt Kossuth Lajos menekült Magyarországból és hontalan lett fia Kossuth Ferenc pedig a császár minisztere

⁶ Magyar Levéltár és parafilatéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 617.10-es és 619.05-ös számú bekezdések, 410. és 414. oldalak.

volt. Ő alatta harcoltunk a világháborúban, amelynek megélte kitörését, hogy annak vérpatakjából is lássanak két és fél esztendő telt el. Ferenc József a mai idők leghosszabban uralkodó fejedelme, aki osztrák császár lett 1848-ban és attól 1916-ig hatvannyolc esztendő telt el. Az 1867-ben kezdődő magyar királyság kezdetétől haláláig negyvenkilenc év telt el. Uralkodása négy nemzedéket kapcsolt össze, melyből a második fiatalabb testvérének fia a meggyilkolt Ferenc Ferdinánd trónörökös. Harmadik az elhunyt trónörökös fivérének első szülött fia az utolsó felszentelt magyar király IV. Károly Ferenc József. Negyedik pedig az Ő (IV. Károly) elsőszülött fia Ferenc József Ottó a páneurópai piknik során fontos szerepet betöltő néhai Habsburg Ottó.

Lányai közül az idősebb Gizella főhercegnő, a fiatalabb Mária Valéria főhercegnő (Salvator főherceg felesége), akiknek leánya Mária Erzsébet főhercegnő Windisch-Graetz hercegné Ferenc József unokája, akinek leánya Stefánia hercegnő volt a dédunoka.

14

1401 01 A császár és király halála és a temetés

14011 1 Ferenc József halála alkalmából bemutatott arcképek

14012 2 A temetői menet gyász és gombkitűzők

14013 3 A temetés résztvevői és a koporsó

A **14011-es** számú motívumoldalon az I Ferenc József arckép-összeállítás látható. A fotó az Érdekes Újság különszámában jelent meg a negyedik fejezet előzőekben olvasható bevezető soraival együtt.

A temetői menetet a következő **14012-es** számú motívumoldal felső részén elhelyezett képeslap előoldalán láthatjuk míg az alsó részen a gyászkitűzők között látható egy gombkitűző is. Ez utóbbit gondosabban szemügyre véve a használati útmutatót olvashatjuk a dátumfeliratok és gyászjelzések között. A gombkitűzők egyúttal jótékonyági célt is szolgáltak a katonák karácsonyára. A **14013-as** számú motívumoldalon alul és felül egy-egy temetési képeslap előoldala látható.

14

1402 02 IV. Károly megkoronázása és a királyi család

14021 1 A koronázás és az alkalmi képes levelezőlap

14022 2 A királyi pár üdvözlő sorai jótékonyági levelezőlapon

14023 3 Az apostoli király arcképei carte maximumon és postabélyegen

14024 4 Zita királyné arcképe képeslapon és postabélyegen

14025 5 A királyi pár és fiuk, az idősebb néhai Habsburg Ottó arcképei

A következő motívum első **14021-es** számú motívumoldalán a szöveges rész alatt a cikóriagyár történelemkönyve megfelelő oldalára beragasztható koronázási kép látható. Ez alatt egy eredeti alkalmi képes levelezőlap hátoldala látható a csupán kilenc postahivatal használt koronázás alkalmi bélyegzőinek egyikével. A képes levelezőlapon az 1916-os postai kiadású Koronázás alkalmi bélyegpár is látható, melyet a kézirat szerint Érsekújvárról továbbítottak. A bélyegpár Michel katalógus szerinti sorszáma: 188 és 189. „Az 1916 december 30-án lezajlott koronázásra Budán a Mátyás templomban került sor. Bár a harc-tereken tovább viharzott a háború, itthon méltó pompával és ünnepélyességgel ment végbe a koronázás. A koronázási menetet Tisza István gróf miniszterelnök, mint a nádor helyettese

vezette, remek fehér lovon. Utána IV. Károly király következett, szintén fehér paripán, fején a szent korona, vállán a királyi palást.” (Idézet a Cikóriagyár történelemkönyvének 5. oldaláról). A koronázás napján a királyi pár sajátkezü üdvözlő sorait olvashatták az emberek alkalmi postai levelezőlapokon, amely elsősorban jótékonyági célokat szolgált.

A **14022-es** számú motívumoldalon felül láthatjuk a levelezőlap eredeti írásos oldalát, míg alul az előoldalt.

A **14023-as** számú motívumoldalon felül IV. Károly Magyarország apostoli királya látható egy színes képes levelezőlap előoldalán, amelynek jobb felső sarkában egy magyar 1918-as kiadású Károly Zita postabélyegsor tíz fillér értékű bélyeg is látható. Ez az összeállítás a klasszikus értelmezés szerint Carte Maximum összeállításnak minősül. Az összeállítás alatt a sorozat tízfilléres értékű százas bélyegíve felső ívszéli sorának harmasa és ötöse látható. A postabélyegek Michel katalógus szerinti sorszáma: 213.

A **14024-es** számú motívumoldalon felül az előző motívumoldalon látottakhoz hasonló összeállítást, a képeslap alatt pedig a sorozat negyvenfilléres értékű százas bélyegíve felső ívszéli sorának két ötöse látható. Véleményünk szerint a Carte Maximum összeállításához ez a negyven filléres értékű bélyeget kellene tenni a tízfilléres érték helyett a képeslap jobb felső sarkába. A postabélyeg Michel katalógus szerinti sorszáma: 217.⁷

A **14025-ös** számú motívumoldalon felül és alul a királyi párt láthatjuk fiuk társaságában képes levelezőlapokon.

Időközben eltelt az 1917-es esztendő, amelynek elejére a frontokon egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a harcoló felek a szárazföldön képtelenek egymást térdre kényszeríteni. A tartalékok jelentős csökkenése miatt az idő a központi hatalmak ellen dolgozott. Ezért parancsnoki szinten olyan döntés született, hogy egy tisztességes béke gyors kikényszerítése érdekében az antant ellátását és utánpótlását célszerű pusztítani. Ugyanezt célozták a brit célpontok elleni Zeppelin léghajókról végrehajtott bombázások is, amelyek az ijedtségen kívül komolyabb bajt nem okoztak. A támadások hatékonyságát később a Gotha IV-es repülőgépekkel végrehajtott bombázások hatékonysága múlta felül az első világháború végén. A repüléstörténeti áttekintés léghajózással foglalkozó fejezetében erről bővebb tájékoztatás található. A békekötés gyors kikényszerítését tovább nehezítette, hogy a tengereken a brit és francia felszíni hajóhad is jóval erősebb volt. Németország ezért csupán bűvárhajó és tengeralattjáró flottájában bízhatott.

A flottának ezek a hajói azonban nem tudtak kijutni az Adriáról a Földközi tengerre mert az antant lezárta az Otrantó fok és a Linguetta fok között húzódó tengerszorost. Az antant térségben összpontosított negyvenkilenc hajója hét konvojt alkotott. Egy konvoj hét hajója mintegy nyolc kilométer hosszúságú negyven méter mélyre merülő acélhálót vontatott. A konvojok Otrantó és Fano szigetek között naponta öt fordulót tettek meg. A tengerzár parancsnoka a brit Heneage tengernagy volt, akinek Otrantó volt az állomáshelye. A tengerzár szinte tökéletes volt, ennek ellenére előfordult, hogy egy-egy tengeralattjárónak sikerült átcsúszni rajta. A szerény sikerek nem feleltek meg a tisztas béke kikényszerítése érdekében meghirdetett korlátlan tengeralattjáró háború követelményeinek. A császári és királyi flottaparancsnokság ezért elrendelte az otrantói tengerzár megsemmisítését. A vállalkozásra a három legmodernebb hajót, a Novara, a Helgoland és a Saida gyorscirkálókat szemelték ki. Az akció eredményesebbé tételére melléjük rendelték a Csepel és a Balaton torpedórombolókat. A tervek szerint a három gyorscirkáló Otrantó és Fanó fokok között nagyjából egyenlő egymástól tizennégy mérföldes távolságra hajózott ki és várta az elhaladó tengerzár kötelékeit. Ezek hajói között mindegyik cirkálónak a lehető legnagyobb pusztítást kellett végeznie, a két magyar torpedórombolónak pedig a szétugrasztott kötelékek maradék hajóit kellett megsemmisíteni. Itt célszerű megemlíteni, hogy a feladatok végrehajtását a gyorscirkálók

⁷ Magyar Posta és illetékbélyeg katalógus, 2008, 55. bővített kiadás 62. old

nagyobb haladási sebessége és az erősebb fegyverzete könnyítette. Az akciót Horthy Miklós sorhajókapitány vezette, aki a Novara gyorscirkáló fedélzetén tartózkodott. Az akciót felderítő és bombázórepülő feladatokkal kellett támogatnia a Konyovics Demeter sorhajóhadnagy parancsnoksága alatt működő és Durazzóból felszálló haditengerészeti repülőkülönítménynek. A Cattarói öbölben ugyanakkor, szükség esetén támogatásra felkészülten várakozott a Sank Georg páncélos cirkáló, amelynek parancsnoka Alexander Hansa tengernagy volt. Ennek a csoportnak Horthy rejtjelezett utasítására kellett kifutnia az akció tűztámogatása érdekében. Az antant erői is készültek természetesen szerették volna visszaverni a tengerzár ellen készülő és általuk is feltételezett támadást, amelynek tervével természetesen nem voltak tisztában. Több hajóval megerősítették a brindisi parancsnokságot, oda vezényelték a Bristol brit cirkálót, néhány francia rombolót, valamint ideiglenesen a körzeti flotta parancsnokának rendelkezésére bocsátották a Korfun állomásozó antant hajókat. Elsőként a császári és királyi haditengerészet repülőerei támadást intéztek a fasanói repülőtér ellen, amely megsemmisült a földön tartózkodó húsz olasz repülőgéppel együtt. A támadás nem volt véletlen, mert a repülőtér melletti öbölben elhelyezett nagyjavító volt a tengerzár hajóinak javító bázisa.

A repülők második csapása Brindisi kikötője ellen irányult, amely a harmadik hullám végén végrehajtott elaknásítást követően teljesen használhatatlanná vált. Miközben az olasz kikötőt ért károk felszámolása megkezdődött a Novara csoport cirkálói kifutásra készülődtek. A császári himnusz alatt a hajók tat-árbocaira felvonták a haditengerészet (Kriegsmarine) piros-fehér-piros lobogóját. A zászló fehér sávjában az osztrák császárság és magyar királyság babérkoszorúval egybefogott címere volt látható. A Novarán az osztrák után a zenekar a magyar himnuszt is eljátszotta és a közös zászló mellé a piros fehér zöld színű magyar is felkerült. Ezután megindult a három cirkáló és a sor végére felzárkózott a Csepel és a Balaton romboló is. Az alakzat túl volt az utolsó aknazáron is, amikor orrukat a nyílt tenger felé fordítva megindultak Otrantó felé. Ekkor a tengerzár konvojok három csoportban hajóztak nyugati irányba hazafelé természetesen teljes készületségben. A 4,75 cm-es lövegek betöltve a legénység éberrel távcsövekkel pásztázta a láthatárt. A hajók rövidesen megpillantották egymást. Horthy parancsára megrövidített hátsó árbocú négykéményes cirkálók körvonalai kísértetiesen hasonlóvá váltak az olasz Idomito osztályú rombolókéval. A tengerzárkonvojok személyzete látta közeledni a hajókat, de meg voltak győződve, hogy a védelmükre kirendelt olasz flotta hajóit látja. Végzetes tévedés volt. Elsőnek a Saida nyitott tüzet és a tengerzár konvoj élén haladó hajó égni és süllyedni kezdett, majd kigyulladt a konvoj további két hajója is. A konvoj legénysége körében kitört a pánik. Igyekeztek megszabadulni az acélhálótól és biztonságos olasz kikötő felé menekülni. Az elhagyott acélhálóra ráfutott a Saida miközben mentette a sebesült hajók legénységét. Mire az acélhálótól is sikerült megszabadulnia a menekülő konvojhajók egerutat nyertek. A második tengerzár konvoj is gyanútlanul közeledett a Helgoland cirkáló felé, amely huszonhét csomós csúcs sebességgel rontott a konvojra ágyúit pedig megállás nélkül ontották a tüzet. A konvoj hajói közül három azonnal lángba borult a negyedik süllyedni kezdett. Ezután a Helgoland rárontott a harmadik konvojra, miközben kilenc lövegből zúdított tüzet a hálótól szabaduló szétszpriccelő hajókra. Öt perc után ez a konvoj gyakorlatilag megsemmisült, négy hajója süllyedt másik három pedig égett. A Helgoland ezután hozzálátott a mentéshez.

Eközben Horthy a Novarával egészen a Fano szigetekig nyomult előre, de úgy tűnt a csoportparancsnoknak ezúttal nem jutott ellenség. Az előző három közül két konvoj maradék hajói egyesültek és kapitányaik közös döntése alapján Korfu szigete felé haladva kerestek menedéket. A korábban kigyulladt hajók nagyobb részén eloltották a tüzet és a többi meghibásodott hajót vontatva igyekeztek új céljuk felé. Már-már biztonságban érezték magukat, amikor a Novara rájuk talált. Horthy habozás nélkül támadott öt hajót elsüllyesztett, a többit felgyújtotta vagy megrongálta. Miután Horthy felszedte az ellenség tengerészeit, a Novara zenekara dísz jelet játszott és a cirkáló meghajtotta lobogóját az ellenség hullámsírja felett.

Ezt követően a három cirkáló egyesült és Horthy büszkén jelenthette az admirálisnak: az otrantói tengerzár nem létezik többé. Brindisiben, Acton tengernagy valósággal megrendült, amikor megkapta a tengerzár sorsára vonatkozó jelentést. Azonnal intézkedett annak reményében, hogy az alárendeltségébe rendelt brit Aquila, Dartmouth és Bristol cirkálók és azokat kísérő négy olasz és négy francia romboló segítségével sikerül megtorolni ezt a kudarcot. Ezzel a hatalmas túlerőt jelentő vadászkülönítménnyel szemben Horthy cirkálóinak esélye sem maradt. A teljes sebességgel Cattaró felé visszavonuló cirkálókra először a francia rombolók csoportja talált rá, amelyek támadását a cirkálók sikeresen elhárították. A cirkálók dolgát a Saida sérült csavarjai miatt bekövetkezett sebességcsökkenés nehezítette, amihez a másik két cirkálónak is igazodnia kellett. Az Aquila fedélzetére felvett Acton tengernagy beleütközött a Durazzoba igyekvő Balaton és Csepel rombolókba. A kibontakozott harc során torpedótalálat érte az Aquila-t és a vadászkülönítmény zászlóshajója valósággal ronccsá változott. Acton tengernagyot végül a francia rombolóknak sikerült fedélzetükre venni és az Aquila cirkálót saját kikötőbe vontatni. Eközben a brit cirkálók is felfedezték a Novara csoport cirkálót és a láthatáron végül feltűnt Acton tengernagy harccsoportja is és kezdett a kör bezárulni a Kriegsmarine cirkálói körül. Horthy ekkor szikratávírón kért segítséget Hansa tengernagytól „a kifutás még most is sikerrel kecsegtet” segélyüzenettel. Öldöklő harc alakult ki a szembenálló hajócsoporthoz, amelynek során Horthy is súlyosan megsebesült.

14

1403 03 Tengeri ütközetek vezetője Horthy Miklós sorhajókapitány

14031 1 Horthy Miklós a Monarchia flottájának parancsnoka

14032 2 A Monarchia flottájának néhány hajója

14033 3 A Monarchia flottájának néhány hajója

14034 4 A Német-Osztrák köztársaság kikiáltása

A Hansa tengernagy vezette kötelék egyre későbbi segítsége ellenére az antant hajói több ponton visszavonultak. A mozgásképtelenné vált Novara cirkálót, a Helgoland fedezete mellett a sérült Saida vette vontágra. A harcok vége felé a visszavonulást elrendelő és az antant flotta hajócsoporthoz vereségéért felelős Acton tengernagy leváltásra került. A Novara csoport cirkálói megtépázva teljes zászlódíszben futottak be Cattaróba és hősiességéért Horthy Miklóst Mária Terézia-renddel tüntették ki.

A **14031-es** számú motívumoldalon felül két bélyeg egyike a császári és királyi flotta hajói közül a Zrínyi rombolót ábrázolja, míg a másik bélyegen a Zenta és az Ulan csatahajók harcai látszanak. Az alsó képen a cikóriagyár történelem könyvébe ragasztható képen az otrantói ütközetet vezető Horthy Miklós sorhajókapitány látható a Novara cirkáló fedélzetén. Az ezután következő **14032-es** és **14033-as** számú motívumoldalokon a császári és királyi flotta hajói közül öt látható. Ezek a Budapest, a Mária Terézia, a Sankt Georg, a Kaiserin Elisabeth és az Erzherzog Karl neveket viselik. Az előzőekben említett motívumoldalokon látható bemutatott bélyegek felsorolása a többször idézett parafiletéliai katalógusban a 382. oldalon olvasható az „Osztrák-Magyar Haditengerészet” részben. Az előző hajónevek közül a felsorolásra került tízből csupán öt a Kaiserin Elisabeth és a Mária Terézia, az Erzherzog Karl, az Erzherzog Franz Ferdinand és a Panzerkreuzer St. Georg neve található meg. Egyes számmal jelöli a katalógus a felsorolásban a Viribus Unitis hajó nevét, amelynek magyar fordítása az „Egyesült erővel”.

Visszatérve az otrantói tengerzárhoz, annak megszűnését követően a tengeralattjárók zavartalanul futhattak ki a nyílt vizekre és ennek meg is lett az eredménye. A növekvő veszteségek hatására az antant fontolóra vette a tengerzár újraépítését. Közben csapatoknak a

szárazföldre telepítésével a császári és királyi hadiflotta támogatta a szárazföldi harcokat, akik képessé váltak megállítani a szövetségeseket eláruló olaszok beözönlését a Piave vonalig. Október 28-án az Admiral Spaun gyorscirkáló két helyen is tengerészgyalogos deszantot tett partra. Később novemberben a Wien és a Budapest partvédő páncélosok Piave közelében vívtak súlyos harcokat a partvédő ütegekkel. A csata helyszíne fölött eközben a császári és királyi repülők vívták élet-halál harcukat az antant repülőivel. A velencei flottaparancsnokság a csatahajók ellen korszerű gyorsnaszádokat küldött azok megsemmisítése érdekében. A gyorsnaszádok az éjszaka leple alatt közelítették meg a trieszti öbölben állomásozó két hajót, amelyek közül a Wien két torpedótalálat után elsüllyedt. A Budapest szerencsére nem kapott találatot.

Az 1918-as év elejét a császári és királyi tengeralattjárók aktivitása jellemezte. A veszteségek miatt az antant haditengerészetének vezetése február elején Rómában egy konferenciát hívott össze az otrantói tengerzár felújítása érdekében. A konferencián döntés született a tengerzár újraépítéséről, ami mellett az oroszországi bolsevik puccsot követően a megszáporodott matrózlázadások is gondot jelentettek. A flotta hajói a szociális körülmények javítása és a növekvő nemzetiségi törekvések támogatása érdekében kitört lázadások hírére Polából kifutott a 3. csatahajóosztály az Erzherzog Karl, az Erzherzog Friedrich és az Erzherzog Ferdinand Max csatahajókkal. A súlyos sérüléseiből felépülő Horthy ekkor vette át a Prinz Eugen csatahajó parancsnokságát, aki 1918 első felében került új beosztásába. Röviddel kinevezését követően a régi flottaparancsnok helyére IV. Károly a beosztottakról jobban gondoskodó parancsnoknak tartott Horthy Miklóst ellentengernaggyá léptette elő és kinevezte a flotta új parancsnokává.

Ezután Horthy a Viribus Unitis cirkálón teljesített szolgálatot, amely a császári és királyi flotta új zászlóshajója volt. Az új flottaparancsnok tervbe vette az időközben ismételten kiépült otrantói tengerzár felszámolását. A rendelkezésére álló hajókból a legütőképesebb egység felállítását tervezte, így tapasztalatai alapján a cirkálókból és rombolókból álló különítményt csatahajókkal egészítette ki. Így került a kötelékbe a Tegetthoff mellé a Szent István csatahajó. A hajócsoporthoz tartozó futottak ki elsőként Polából június 8-án, amelyet egy nappal később kellett követnie a rombolóknak és a csatahajóknak. Június 9-én azonban két olasz gyorsnaszád is elhagyta Ancona kikötőjét, hogy a Monarchia partjainak közelében foglaljanak el lesállást. A két olasz hajó már éppen hazafelé készülődött, amikor észlelték a csatahajókat és a rombolókat. Az egyik gyorsnaszád parancsnoka az az olasz korvettkapitány volt, aki a Wien csatahajó elsüllyesztésében oroszlánrészt vállalt. Távolról követte a köteléket úgy, hogy még a Szent István romboló biztosító szolgálatát képező kísérő hajó sem észlelte. Az éjszaka leple alatt a gyorsnaszád tovább csökkentette a csatahajótól való távolságot és torpedót indított. A torpedó halálosan megsebezte a Szent Istvánt, amelynek a mentésében a Tegetthoff vett részt a többi rombolóval és kísérőhajóval együtt. A csatahajó azonban minden igyekezet ellenére elsüllyedt ezt a mentésben résztvevők nem tudták sem megakadályozni sem megelőzni.⁸

A csapás ellenére még egyszer felcsillant a remény október másodikán, amikor a császári és királyi flotta visszaverte az antant erői Durazzó kikötője ellen intézett támadását. A harcok során az U-31-es búvárhajó megtorpedózta és elsüllyesztette az antant Veymouth nevű cirkálóját. Ez akkora csapást jelentett, hogy az antant flotta több támadást nem vezetett a Monarchia partvidéke ellen.⁹ Ennek a búvárhajónak a nevét is említi a 382. oldalon az idézett katalógus. A sikerek ellenére október végén IV. Károly utasítására a Monarchia flottájának maradék hajóit Horthy Miklós átadta a horvát flotta képviselőinek.

⁸ A leírtak igazával kapcsolatban több változat létezik, amelyek közül némelyik évtizedeken keresztül nem változott. Erre vonatkozóan azonban a Hadtörténelmi Közlemények HK 1985/1 és 1987/4 számaiban pontosítások történtek Csonkaréti Károly és Kopeczky Győző részéről.

⁹ Földi Pál, Az Adria királynője, Csengőkert könyvkiadó, 2015, 97-120. oldal.

A **14034-es** számú motívumoldalon felül három bélyegen IV. Károly arcképe látható és alul az a flotta új parancsnokának alárendeltségébe tartozó öt már korábban megismert hajó.

5. Konszolidáció a háborút követő forradalmak és a békediktátum kihirdetése után

Johannes Sachslenner könyvében – 1918. október 28-át – az összeomlás napját a Monarchia története utolsó napjának óráról órára változó kronológiájaként meséli el. Szerinte ez volt az a nap, amelyen egy tébolyult „nagy korszak” a végpontjára ért. Miközben Bécsben egy tulajdonképpen már nem létező állam új kormányát köszöntötték, cseh, morva, lengyel és magyar katonák haltak egy hazáért, amely már nem is volt az övék. Meghaltak egy olyan császárárt, aki különösen gyámoltalanul szemlélte az eseményeket és bízott egy olyan békekötésben, amely a Monarchia fennmaradását lehetővé teszi. A hatalom közben kicsúszott a kezéből és minisztereivel tehetetlenül szemlélte, ahogy a soknemzetiségű állam apokalipszise bekövetkezett. Mindössze arra maradt ereje, hogy két nappal a Monarchia összeomlása előtt, hogy testvérét József főherceget kinevezze teljhatalmú magyarországi helytartójává. Ezután Prágában és Krakkóban, Budapesten és Zágrábban porba hullott a kétfejű sas, amely örömnappal jelentett a Habsburgok által elnyomott nemzetek számára. Ugyanakkor gyásznappal volt azoknak, akik a fekete-sárga határsorompóval körülvett országot hazájuknak tekintették. Ebben a huszonnégy órában ért véget a tegnapi és felderengtek a holnap körvonalai a borzalmaktól sújtott, de reménytelen senkiföldje korszakhatárán, amely már a jövő konfliktusait is sejtetni engedte.¹⁰

Fiatalabb testvére József főherceg kinevezésével egy időben a király elrendelte azt is, hogy a flottát az összes intézményeivel együtt 1918. október 30-ig át kell adni az alakulóban lévő délszláv államnak. Utolsó gesztusként IV. Károly Horthy Miklóst még előléptette ellentengernaggyá. A flotta átadása utáni napon Magyarországon győzött az őszirózsás forradalom és éjszaka fegyveres katonák meggyilkolták Gróf Tisza István miniszterelnököt. A Nemzeti Tanács Károlyi Mihályt 1919. 01. 11-én ideiglenes köztársasági elnökké választotta. Károlyi a miniszterelnöki teendőket ideiglenes ellátásával Berinkey Dénes igazságügy minisztert bízta meg. 1919. február 26-án a párizsi békekonferencián a külügyminiszterek tanácsa Magyarországra vonatkozó döntésének értelmében a magyar alakulatokat vissza kellett vonni a Tiszáig. Pontosan a Szatmárnémeti – Nagykároly – Nagyszalonta – Arad települések határvonaláig. A székely hadosztály előtt Károlyi Mihály 1919. március 2-án kijelentette, hogy soha nem ír alá olyan békét, amely Magyarország feldarabolását jelentené. Röviddel később a szociáldemokrata és a kommunista pártok egyesülésére vonatkozó dokumentum került aláírásra, amelynek eredményeként 1919. március 21-én a két pártból létrejött a Magyarországi Szocialista Párt, amely proklamálta a proletárdiktatúrát. A döntésről telefonon értesítették Károlyi Mihályt és elkezdődött a százharminchárom napig tartó vörös rémálom.¹¹

15

1501 **01** Az Őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság

15011 **1** Az Őszirózsás forradalom és Tisza István meggyilkolása

15012 **2** A Vörös rémálom 1919. március 21

¹⁰ Johannes Sachslenner, Összeomlás, Az Osztrák-Magyar Monarchia 1918. október 28-án, Athenaeum 8. oldal

¹¹ A Magyarok krónikája, Officina Nova kiadó 1995. 556-558. oldal

A **15011-es** számú motívumoldalon felül az egykori pénzügyminisztérium látható egy kisméretű képen, amelynek hátoldalán a következő szöveg olvasható. „A budai Várnak egyik leggyönyörűbb palotája, mely Fellner Sándor műépítész tervei szerint 1901-től 1905-ig épült. a Szent Háromság téren áll (az épület előtt a szobor) a stílusa átmeneti gót-stílus, amelyben sok magyar motívum érvényesül. A Szent Háromság szobra alatt szentelte királlyá IV. Károlyt Csernoch bíboros hercegérsek 1916-ban. A kép a hátoldalán olvasható felirat szerint a Pallas nyomdában készült. A motívumoldal alsó részén található boríték jobb felső sarkában több jótékonysági bélyeg között az egyiken Gróf Tisza István arcképe látható. A bélyeg azonosítása sikertelen maradt. A Tisza Istvánt ábrázoló bélyegtől balra az első egy „Jegyezzünk Hadikölcsönt” feliratú bélyeg, melyen egy lovas katona aranyborjával küzd, jobbról két asszony. A bélyeg 12-es fogazású, kék és zöld, piros és narancssárga színekben létezik. A látható bélyeg piros színű. A borítékon felül középen az előzőtől balra lévő bélyeg a Hadi-segélyező Hivatal kiadása. „A hadiözvegyek és árvák javára 1915 5 fillér” feliratú és 11.5 fogazású bélyeg 35x27 mm-es méretű. A két vöröskeresztes bélyeg két változatát a Magyar Szentkorona Országainak Vöröskereszt egylete adta ki. A bélyegkép az állami közép címert ábrázolja díszes keretbe helyezve. A 30x35 mm-es méretű bélyegeket, 11,5-ös fogazásúak. A két vöröskeresztes bélyeg között a boríték bal alsó sarkában egy „Vitéz harcosaink és az elesettek özvegyei árvái javára 4 fillér” feliratú és 48x35 mm-es méretű bélyeg. A kiadást a Magyar Királyi Honvédelmi minisztérium Hadisegélyező hivatala végezte.¹² A boríték jobb alsó sarkában látható hazádnak rendületlen feliratú bélyeg azonosítása sikertelen maradt.

A **15012-es** számú motívumoldalon felül öt magyar postabélyeg és alul egy bélyeg-blokk látható. Legfelül középen és közvetlenül alatta látható az 1962-es és az 1966-os kiadású Évfordulók-események postabélyegsorok első értéke. A Károlyi Mihály arcképét ábrázoló bélyeg mélynyomással, 11 ½:12-es fésűs fogazással Vertel József tervei alapján készült Michel katalógus szerinti sorszáma: 1816. A Kun Bélát ábrázoló bélyeg, ofszetnyomással, 11 ¾:12 ¼ fésűsfogazással Nagy Zoltán tervei alapján készült, Michel katalógus szerinti sorszáma: 2210. A motívumoldal felső részét az 1954-es kiadású Tanácsköztársasági emlék postabélyegsor három értéke zárja, amelyek Berczeller Rezső tervei alapján, mélynyomással, XII-es vízjellel, 12:12 ½-es fogazással készültek. A bélyegeket Michel katalógus szerinti sorszáma: 1370, 1371 és 1372. A motívumoldalon alul az 1969-es kiadású Tanácsköztársaság postabélyeg blokk látható, amely a proletárdiktatúra kikiáltásának ötvenedik évfordulójára 12 ¼-es keretfogazással és mélynyomással készült. A blokk Michel katalógus szerinti sorszáma BI 70.¹³ A Tanácshatalom bukása után József főherceg Horthy Miklós ellentengernagyot – ünnepélyes eskütétele után – az összes magyar haderők fővezérévé nevezte ki. Az augusztus 12-én tett eskü után a fővezér az általa létrehozott első önálló nemzeti hadsereg élén 1919. november 14-én bevonult Budapestre.

15

1502 **02** Horthy Miklós az önálló Nemzeti Hadsereg Fővezére Kormányzó

15021 **1** Horthy Miklós fővezér 1919 november 14

15022 **2** Horthy Miklós Kormányzó 1920. március 01

A **15021-es** számú motívumoldalon felül a cikóriagyár által kiadott történelemkönyvébe ragasztható utolsó előtti képen láthatjuk a bevonulást. A motívumoldal alsó részén az egykori magyar sajtómágnás Tolnay Lajos világlapjában megjelent képes levelezőlap Horthy Miklós

¹² Magyar Levéltár és Parafilatéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 430.02 bekezdés 2) 3) pontjai 610.01 bekezdés b.) pontja 614.01 bekezdés 2) pontja, 308, 389, 390, és 400. old.

¹³ Magyar Posta és illetékbélyeg katalógus 2008. 115, 138, 0155, és 168. oldal.

fővezért ábrázolja. A Német-Osztrák köztársaság megalakulásakor IV. Károly osztrák császár lemondott trónjáról, de magyar királyként még bízott a trónra való visszatérésében. Ezt azonban az antant döntése akadályozta. A parlament döntésére Magyarország királyság maradt. A király nélküli királyság élére az országgyűlés 1920. március 1-én Vitéz Nagybányai Horthy Miklóst kormányzóvá választotta.

A **15022-es** számú motívumoldalon felül a cikóriagyár történelemkönyvébe ragasztható képen a kormányzói eskütétel látható. Alatta a kormányzót álló helyzetében ábrázoló képeslapot láthatunk és négy darab „Magyar Nemzeti Hadsereg 1920” feliratú emlékbélyeget. A fogazott bélyegek 30x35 mm-es méretűek nyomtatásuk fehér papírra világosbarna színben történt. A bélyegképen a Szent Korona és közvetlenül alatta a kardos Turul látható.¹⁴

1920. június 04-én a versailles-i Kis-Trianon kastélyt a Nagy-Trianon palotával összekötő csarnokban Bernárd Ágoston munkaügyi és népjóléti miniszter és Drascher Lázár Alfréd rendkívüli és felhatalmazott nagykövet aláírták a Magyarországra vonatkozó békeszerződést. Ellenségeink olyan békét erőszakoltak ránk, amely igazságtalanságánál és méltánytalanságánál fogva az éig kiált megtorlásért és jóvátételért. A rendezés békés útját járva sokkal nagyobb eredmény érhető el, amely mindenki számára előnyösebb és ezt követi ma is Magyarország.

15

1503 03 A békediktátum kihirdetése és IV. Károly tihanyi fogsága

15031 1 A megalázó és igazságtalan békediktátum látványa a térképen

15032 2 IV. Károly tihanyi fogságának emlékei

15033 3 A király emléke és a kálvária Tihanyban képeslapokon

15034 4 IV. Károly síremléke Madeirán 1922. április 01

A Békeszerződés tartalmának részleteit a **15031-es** számú motívumoldalon látható nagyméretű képeslap mutatja be.

A **15032-es** számú motívumoldalon a király kolostori lakószobája látható képeslapokon 1921-ben a tihanyi fogsága idején, illetve később az emléktáblával.

A **15033-as** számú motívumoldalon IV. Károly királyra emlékező építmény, illetve annak a kálváriával való kiegészítése látható képeslapokon. A parlament döntését és Horthy Miklós kormányzóvá történt kinevezését követően IV. Károly kétszer kísérelt meg visszatérni a magyar trónra. Az antant hatalmak ellenállása és annak a kormányzó által történő megakadályozása miatt ezek a kísérletek végül nem vezettek eredményre. Magyarország legutoljára felszentelt királya végül tihanyi fogság, majd száműzetés után Madeirán halt meg 1922. április 1-én.

Az **15034-es** számú motívumoldalon láthatók a dualizmus végéhez kapcsolódó alkalmi bélyegek. Alul balra Kereszt a Szent Koronával bélyegképű 35x40 mm-es méretű fekete alapon fehér színű fogazott levélzáró bélyeg látható. Alatta IV. Károly kék és piros színű arcképével együtt láthatunk két másikat is a temetés dátumának feltüntetésével.¹⁵ Ettől a kis összeállítástól jobbra a Kereszt a Szent koronával levélzáró bélyeg fogazott négyese is látható. Az idézett katalógus a jelzett információkat Rampacher Pál „Libellus” nevű folyóiratától vette át, amely felirat a motívumoldalon felül látható rajz bal alsó sarkában olvasható is.

¹⁴ Magyar Levélzáró és Parafiletéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 601.02-es bekezdés, 383. o.

¹⁵ Magyar Levélzáró és Parafiletéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 034.25 és 034.26-os pontok, 70. oldal.

1504 04 Az utolsó magyar király emlékei

- 15041 1** A koronázás nyolcvanötödik évfordulójának emlékéi
15042 2 IV. Károly vágató lovon képeslap koronázás napi dátummal
15043 3 IV. Károly postabélyegeken
15044 4 Zita királyné bélyegeken és emlékéven

Az utolsóként megkoronázott magyar király emlékei a **15041, 15042, 15043 és 15044-es** számú motívumoldalon láthatók. Az elsőn a koronázás nyolcvanötödik évfordulójára a Mabéosz Kaposvári bélyeggyűjtőkör által kiadott emlékv sorának három darabja látható, amelyet a bélyegkör ötvenedik évfordulója alkalmából adtak ki.¹⁶ A másodikon felül egy koronázás dátumával kiadott képeslapon IV. Károly látható kivont karddal lóháton. Alul az 1918-as Károly-Zita bélyegsor tizenöt filléres értéke százas ívének felső ívszéli tízese látható két részben. A harmadikon az 1918-as Károly-Zita bélyegsor 20 és 25 filléres értékei százas ívének felső ívszéli tízesei látható két részben. A negyediken felül Zita királyné az 1918-as Károly-Zita bélyegsor ötven filléres értéke százas ívének felső ívszéli tízesén és alul emlékvén látható. A bélyegek Michel katalógus szerinti sorszáma: 214, 215, 216 és 218.¹⁷

6. A háborús magyar hősök és a szövetséges államfők, a védelem és a lelkesítés emléke

1601 01 Bélyegközi évforduló a háborús hősök emlékezete jegyében

- 16011 1** A tematikus személyes bélyeg és a háborús hősök emlékéi
16012 2 A köri évfordulóra kiadott emlékv és a kiállítás meghívója
16013 3 A köri évfordulóra kiadott emlékv és a tematikus személyes bélyeg

Az első rész végén az utolsó fejezet motívumaiban szeretnénk összefoglalni az időszakot meghatározó háborúnak az emlékeit, amit a motívumoldalak tartalmának és felépítésének kialakításával tervezünk megvalósítani. Ennek érdekében felhasználjuk az MH Gábor Áron bélyeggyűjtő kör hatvanadik évfordulója alkalmából 2018. november 5-én a „Katonák és a bélyeggyűjtés” kiállításra megjelent emlékvéket és személyes bélyeget. A Hadtörténeti Intézet és a Magyar Bélyeggyűjtő Szövetség által közösen kiadott emlékv által bemutatott magyar katona hősök az egykori soknemzetiségű Monarchia császári és királyi hadseregéből kerültek kiválasztásra.

A **16011-es** számú motívumoldal felső részén a személyes bélyeget láthatjuk felül címzés nélküli borítékon a kiállítás alkalmi bélyegzőjével, alul pedig az emlékvét. Az ív első sorában látható a Mária Terézia katonai rend lovagkeresztjével kitüntetett báró Szurmai Sándor gyalogsági tábornok. Utána következnek dr. Ördögh Lajos és báró Proff Sándor tartalékos főhadnagyok, akik a III. osztályú Katonai érdemkereszt kitüntetést kapták. A negyedik és ötödik helyen láthatók még Cucor János népfölkelő a Vas érdemkereszt és Fábry Béla tartalékos főhadnagy a bronz Vitézségi érem kitüntetettjei. A második sorban kapott

¹⁶ Leitold László: Magyar emlékv katalógus 2000-2010 41-42. oldal.

¹⁷ Magyar Posta és illetékbélyeg katalógus 2008. 62. oldal.

helyet Kratochwill Károly ezredes, akit a Mária Terézia katonai rend lovagkeresztjével tüntettek ki. Mellettük látható Scheip Frigyes népfelkelő tiszthelyettes az arany Vitézségi érem és Prigl Tamás árkász a II. osztályú ezüst vitézségi érem tulajdonosai. A sor végén található még Perczel Olivér százados és Kemény Tibor főhadnagy a III. osztályú katonai érdemkereszt tulajdonosai.

A **16012-es** számú motívumoldalon felül látható a bélyegkör által az évfordulóra kiadott alkalmi emlékív alul pedig a kiállításra szóló díszmeghívó, ívszéli szelvényes bélyeggel és két alkalmi bélyegzővel. A **16013-as** számú motívumoldalon felül a bélyegkör által kiadott alkalmi emlékív látható, alul pedig egy címzés nélküli borítékon az alkalmi személyes bélyeg az alkalmi bélyegzővel.

16

1602 02 A Monarchia uralkodóinak és háborús szövetségeseinek emléke

16021 1 IV. Károly és a szövetséges államfők tábori levelezőlapokon

16022 2 IV. Károly arcképe futott tábori levelezőlapon

A következő motívum két motívumoldalon idézi fel az Osztrák-Magyar monarchiával szövetséges országok uralkodóinak emlékét. Alul az Érdekes Újságban megjelent fényképen Mohamed török szultán, Vilmos császár és Ferdinánd bolgár király látható, akikkel még Ferenc József császár lépett szövetségre. A fénykép a **16021-es** számú motívumoldalon alul látható, felette egy tábori levelezőlapon Vilmos császár és Ferdinánd király között a szövetség mellett kitartó IV. Károly látható. A **16022-es** számú motívumoldalon alul egy postai tábori levelezőlap küldemény látható IV. Károly arcképével és a levelezőlap felső szélén a császári és királyi hadsereg 33-as számú ezredének osztrák szövegű feliratának pecsétjével. Felül a levelezőlap fénymásolt írásos oldala, amit a levelezőlap felső sarkában olvasható dátum tanúsága szerint 1918. VI. 6-án írt a feladó és ami megegyezik az érkezési bélyegző dátumával is.

A fejezet harmadik motívuma a katonák védelmét szolgáló építmények a lövészárkok emlékét eleveníti fel, ami talán kissé tompítani igyekszik a szembenálló felek kíméletlen harcaira való visszaemlékezést. Ekkor merül fel a kérdés, hogy vajon milyen védelem lehet hatásos a kíméletlen ágyútűzzel vagy az elszántan rohamozó ellenséggel szemben? Ilyen védelem nem létezik mivel a létező lövészárkok csak ideig óráig nyújt fedezéket, hiszen az ellenséges ágyúk tüzének pontosságát a hőlégballonok kosarában távcsővel figyelő személyzet folyamatosan végzi. Ezt pedig a hőlégballon elleni támadás végrehajtására képes vadászrepülők sem képesek minden esetben megakadályozni. Ha a ballon személyzete nem is képes azonnal elérni a szükséges találati pontosságot az ágyútűz előbb-utóbb nagy pusztítást végez a fedezékben megbúvó katonák között. A rohamozó ellenség, ha első alkalommal nem is jár sikerrel a támadást a rohamot képes megismételni több hullámban és előbb-utóbb betör a fedezékbe, ahol kezdődhet az öldöklő harc az életben maradásért.

16

1603 03 A katonák védelmét szolgáló hadiépítmények emléke

16031 1 Lövészárkok képeslapokon egy

16032 2 Lövészárkok képeslapokon kettő

A **16031-es** és a **16032-es** számú motívumoldalak képeslapjain látható lövészárkok talán alátámasztják az elmondottakat.

16

1604 04 Lelkesítő szavak emléke képeslapokon és játékonyság

16041 1 A zászlóért mindhalálig

16042 2 Büszkén megyünk a csatába

16043 3 Diadalra segítenek e színek

16044 4 Reggeli üdvözlés

16045 5 A cs. és kir. 3. gyalogezred elesettjei árváinak megsegítésére

A fejezet befejező motívuma a katonák lelkesedését erősítő postai küldeményeket mutat be. A képeslapokon olvasható lelkesítő szavak nem csupán a harcolók, hanem az otthon maradtak számára is hasznosak voltak különösen, ha jó hírek érkeztek a küldeményben.

A **16041-es** számú motívumoldalon felül a függőleges helyzetű képes levelezőlap előoldalán a három színű nemzeti lobogó, amelyek két oldalára egy-egy „Küzdj és bízva bízzál” feliratú játékonysági bélyeg került. A huszárhozmozgató ábrázoló fogazott 30x40 mm-es méretű 12,5:11,5-ös fogazású bélyegek fehér papíron fekete színnel Budapesten a Bakács nyomdában készültek és Uránia nőegylet által kerültek kiadásra. A huszárhozmozgató a Gorodok térségében lezajlott és a háború elején 1914-ben híressé vált „Vörös ördög” eseményt idézi fel.¹⁸ A motívumoldalon alul egy vízszintes helyzetű Tábori posta levelezőlapon a menetelő katonákat éltető tömeget láthatunk. Az érkezési bélyegző szerint 1917. május 24-én feladott levelezőlapon az „Ezer éve annak, hogy magyarok itt laknak, most akarják kiűldözni, de az isten nem engedi.” szöveg olvasható.

A **16042-es** számú motívumoldalon két vízszintes elhelyezésű képes levelezőlap előoldalai láthatók, felül a lóháton vezető parancsnok után menetelő, alul vélhetően a győztes csata utáni vidáman élcelődő és éneklő katonákat láthatunk.

A **16043-as** számú motívumoldalon felül látható függőleges helyzetű képes levelezőlap előoldalának fénymásolata látható, amelynek lelkesítő szavai a nemzeti lobogóra és a katonák otthon hagyott szeretteire célozva íródtak. „Diadalra segítenek e színek” (értsd: a felül középben látható nemzeti lobogó piros fehér zöld színeire) – „Dobogjanak érettünk a szívek” (értsd: az otthon hagyott szeretett szívek). Az alul lévő fekvő helyzetű képes levelezőlap írásos oldalán címzés egy alkalmi és egy postai kiadású játékonysági bélyeg látható érkezési bélyegzőkkel. A dátum megegyezik a levelezőlap alján látható ceruzával írt dátummal 1916. március 9. Az alkalmi bélyeg „Vitéz harcosaink és az elesettek özvegyei-árvái javára” feliratú a Monarchia címerét tartó galambpár alatta a kiadó szervet megnevezése a Magyar Honvédelmi minisztérium hadisegélyező hivatala felirat olvasható. A fogazott 4 filléres bélyeg 48x30 mm, kék, piros, zöld és sárga színű, 11,5-ös fogazású. A postabélyeg az 1915-ös Hadisegély (II) sorozat 5 filléres értéke, amely minden címletének megvásárlásakor két fillér felárat kellett fizetni az első világháború hadiözvegyei és árvái javára. A postabélyeg Michel katalógus szerinti sorszáma 165.¹⁹

A **16044-es** számú motívumoldalon felül egy függőleges helyzetű képes levelezőlap előoldalának fénymásolata látható. A kép kifejezi a békés hazatérés sok esetben nem teljesült igényét, amely szerint minden sebesült vagy akár rokkant katona súlyos sérülése ellenére békében pihenhet élete hátralévő részében. A motívumoldalon alul az eredeti írásos, címzési oldal látható egy alkalmi és két postai játékonysági bélyeggel. Az érkezési bélyegző dátuma

¹⁸ Magyar Levélzáró és Parafiletéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 611.06-os pont, 394. oldal.

¹⁹ Magyar Posta és illetékbélyeg katalógus 2008. 61. oldal.

megegyezik a levelezőlap aljára ceruzával felírt időponttal. Az alkalmi bélyeg azonosítása az előző motívumnál feltüntetett katalógus azonos számú oldalán az f) pontban, a két postabélyeg Michel katalógus szerinti sorszáma 163 és 164.

A **16045-ös** számú motívumoldalon felül egy függőleges helyzetű képes levelezőlap előoldalának fénymásolata látható, alatta pedig az eredeti vízszintes helyzetű címzési oldal osztrák postabélyeggel. A postabélyeg Ferenc József császárt ábrázolja nyolcvan éves korában, amelyre a bélyegen található dátum és felirat alapján következtethetünk. A képes előoldalon egy puskájára támaszkodó katonát láthatunk vélhetően a Tirolban állomásozó császári és királyi harmadik ezred állományából. További feltételezés pedig, hogy a katona egy hadnagyi rendfokozatban lévő tiszt, amire a kép jobb sarkában lévő feliratból lehet következtetni. A küldemény nem háborús az írott szövegben nincs erre való utalás, a kép aljára írott szöveg alapján továbbítására 1913 elején kerülhetett sor.

II. RÉSZ

JÓTÉKONYSÁG A DUALIZMUS KORÁBAN 1914-1920

A jótékonyságot a dualizmus korában az időszak utolsó éveiben lezajlott és addig soha nem látott pusztulással és pusztítással járó világháború eseményei váltották ki. Létrejöttek a különböző jótékonysági alapok, amelyek javára a legváltozatosabb módon lehetett eljuttatni az adományokat. Pénzalapokat hoztak létre neves személyiségek, akik többnyire saját vagyoniuk bizonyos részét helyezték el ebben a formában, és hasonlóan módon tettek a különböző katonai egységek is. Így vált a jótékonyság támogatójává a bélyeg is, amely árának különböző hányada gyarapította az egyes alapok részére befizetett pénzt. A különböző alapok a rokkantak és sebesültek, az elesettek árvái és özvegyei számára gyűjtötték és juttatták el adományaikat.

1. Háborús alkalmi és pecsétbélyegek a Monarchiában 1914-1920

21

2201 01 Offizielle Kriegsfürsorge és más alkalmi jótékonysági bélyegek

21011 1 A második rész fejezeteinek felsorolása

21012 2 A szövetségesek háborúban használt zászlói és címerei

21013 3 Magyar küzdj és bízva bízzál jótékonysági bélyegek

21014 4 Háborús alkalmi bélyegek a Monarchiából

A második rész fejezeteit a **21011**-es számú ismertetőoldal sorolja fel. A **21012**-es számú motívumoldalon felül a Monarchia címerét alatta a háborús szövetséget kötött négy ország zászlóját és címerét láthatjuk Offizielle Kriegsfürsorge bélyegeken. A bélyegekkel kapcsolatban az idézett katalógusból annyit lehet tudni, hogy megfelelnek a magyar hadiségély hivatal által hasonló céllal forgalmazott bélyegeknek. Amennyiben az említett bélyegek magyar motívumot, például címert ábrázolnak a magyar háborús alkalmi bélyegek részét képezik. Ezekről a bélyegekről bővebb ismertető található a császári és királyi honvédelmi minisztérium által 1915-ben kiadott „Az országok és tartományok zászlói és címerei” című munka ötös és kilences számú katalógusainak 48-50. oldalain. A motívumoldal alsó részén három sorban tizenhárom zászlót ábrázoló bélyeget láthatunk. Az alsó és felső sorban középen Ausztria és Magyarország közös címerét ábrázoló bélyeg látható, amely fogazott és 35x30 mm méretű.

A **21013**-as számú motívumoldalon felül látható rész felső két sarkában egy magyar és egy idegen nyelvű „Szövetségi szénpapír” feliratú alkalmi bélyeg a Központi Hatalmak zászlóit ábrázolja. A „Gépíráshoz szavatolt elsőrendű minőség” kiegészítő szöveggel ellátott bélyegképen legalul még a „Magyar Vegypapír Papírneműgyár” A. G. VI/56 szöveg is olvasható. A bélyeg fogazott és 45x70 mm méretű, színes a Weiss nyomdában L és F felirattal készült. A motívumoldal felső részén látható további négy vágott háromszög alakú bélyeg, amelynek átfogója 80 mm-es szürke és piros színű Antal Weiss aláírásával a Weiss nyomdában készült Budapesten. A motívumoldal alsó részének közepén egy-egy „Szállodai s vendéglői jótékonysági bélyeg a hadiözvegyek és árvák javára 10 fillér” feliratú fogazott, mozdonyt és a hadiségélyező hivatal jelvényét ábrázoló 11 ½-es fogazású, 40x40 mm-es méretű önálló bélyeg és bélyegpár látható. Ugyancsak a motívumoldal alsó részén láthatunk

még hat darab „A be nem váltott címletek értéke a hadisegélyező hivatal özvegy és árva-alapjának marad” feliratú bélyeget, a bélyegképen pedig a megfelelő összegű pénzért. A látható hat bélyeg közül hiányzik a hatfilléres érték, helyette a kétfilléres látható a két szélén.

A **21014**-es számú motívumoldal felül különböző címletű Offizielle Kriegsfürsorge bélyegen láthatjuk talán a Kossuth címer között a Monarchia címerét. Az első sor két szélén zöld alapon arany és ezüst dombornyomással készült két világháborús emlékbélyegen láthatjuk Ferenc József és Vilmos császár portréit koszorúban. A címet ábrázoló és a motívumoldal felső részének második sorában látható bélyegek azonosítása sikertelen maradt. A motívumoldal alsó részének két szélén látható vágott bélyeg 46x68 mm méretű, fehér alapon fekete színű fiatal nőt ábrázol keleties öltözetben stilizált virágdíszítés közepében. A felirat szövege: „FATIME Pantomime vagyon Gézától: A sebesült katonák karácsonyára december 2, 3, 5 s 6-án rendezi Dr. Baán Endréné”. Közvetlenül a két bélyeg mellett egy-egy zöld alapon fehér dombornyomással készült Világháború 1914 emlékbélyeg Ferenc József és Vilmos császár portréi egymásnak szembe fordítva.

21

2102 **02** Anglia és Itália támadásainak megtorlását követelő bélyegek

21021 **1** Pecsét és szövegbélyegek Anglia és Isten Itália megbüntetésért

A **21021**-es számú motívumoldalon négy viszonylag jól elkülöníthető sorban találhatók az Olaszország és Anglia megbüntetését kérő alkalmi szöveg és szöveg-pecsét bélyegek. A felül középen látható két alkalmi bélyeg azonosítása nem sikerült, a fentről számított harmadik sor bal szélén felül látható a Gott Strafe England feliratú szöveg-pecsét bélyeg. Ez alatt egy hasonló feliratú puska-töltény alakú bélyeg, amelyhez hasonló három is látható a sor közepén. Ezekben egy felszínen közlekedő tengeralattjáró ábrája is látható, felettük pedig egy hasonló Gott Strafe England feliratú szövegbélyeg ezek egyikének azonosítása sem sikerült. A sor jobb szélén látható egy fehér alapon piros színű 30x35 mm-es „1914 Isten büntesse Angliát 1915” feliratú szövegbélyeg, melynek azonosítása a 617.03-as pont szerint lehetséges. E fölött látható két ovális alakú fehér alapon lila színű 25x20 mm-es szöveg-pecsét bélyeg, amelyek leírása a 610.11-es pontban olvasható. A motívumoldal legalsó sorában láthatók az I. V. M. I. feliratú 1915-1916 dátumozású szövegbélyegek, amelyek leírása a 617.09-es pontban található. A motívumoldal három részre osztott második sorában láthatók az Olaszország megbüntetését kérő szöveg-pecsét bélyegek. Legfelül négy darab az „Isten büntesse Itáliát” feliratú süllyedő monitor bélyegképű és 30x15 mm-es méretű bélyeg. Közöttük a „Verd meg Isten Itáliát 42 CM” feliratú, futó nyulat ábrázoló 16x28 mm-es méretű lila és sötétkék színű, 1915-ös évjáratú bélyeggel. A lőszer formájú bélyeg történetéhez hozzátartozik, hogy a Monarchia legnagyobb kaliberű gépágyúja a „Kövér Bertha” névre hallgató 42 mm-es üteg volt. A bélyegek azonosítása az előző leírásnak megfelelő sorrendben a 617.07-es és 617.05-ös pontok szerint lehetséges.

A „Kövér Bertha” gépágyú lőszerének formájára emlékeztető bélyeg alatt, van egy piros hasonló formájú „Isten verd meg Itáliát” feliratú bélyeg, amelytől balra található még egy azonos feliratú és színű szövegbélyeg, amelyek azonosítása sikertelen maradt. A lőszer formájú bélyegtől balra van még kettő, jobbra pedig három az olasz orvtámadásra emlékező, hiénát ábrázoló „Isten verd meg Itáliát” feliratú, 30x15 mm méretű piros, zöld és kék színű fehér és sárga színekkel feliratozott szöveg-pecsét bélyeg.²⁰

²⁰ Magyar levélzáró és parafileteliai bélyegek katalógusa összeállította Ch. J. Blase 398. oldal 612.10-es bekezdés és a fölötté olvasható angol szöveg fordítása, a 411. oldal 617/13-as és 617/14-es bekezdések és a 391. oldal 610.03-as, valamint a 392. oldal 610.07-es bekezdései és a 409. oldal szerint.

A történeti áttekintés és gyűjteménykatalógus második rész első fejezetének harmadik motívuma (2103) a Monarchia országaiban alapvetően 1914-1918 között kiadásra került pecsétbélyeg összeállításokat foglalja össze. A hét motívumoldalon látható összeállítások magyar kiadását az anyanyelvű szövegek segítségével lehetséges felismerni. Az összeállítások elkészítésében az esztétikai szempontoknak volt fontosabb szerepe a bélyegkiadás időrendjével szemben. Sajnos sok esetben az azonosítás sikertelenségét éppen az esztétikai szempontok igyekeznek feledtetni, amelyet nem is volt annyira nehéz szem előtt tartani a szebbnél szebb bélyegek segítségével.

21

2103 03 Háborús pecsétbélyegek a Monarchiában 1914 1918

- 21031** 1 Első háborús pecsétbélyeg összeállítás
- 21032** 2 Második háborús pecsétbélyeg összeállítás
- 21033** 3 Harmadik háborús pecsétbélyeg összeállítás
- 21034** 4 Negyedik háborús pecsétbélyeg összeállítás
- 21035** 5 Ötödik háborús pecsétbélyeg összeállítás
- 21036** 6 Hatodik háborús pecsétbélyeg összeállítás
- 21037** 7 Hetedik háborús pecsétbélyeg összeállítás

A motívum első négy **21031-es, 21032-es, 21033-as,** és a **21034-es** számú motívumoldalon német nyelvű felirattal ellátott pecsétbélyegeket láthatunk. A bélyegek eredetiségét vélhetően a hasonló nyelven megírt osztrák katalógusban lehetséges megkeresni, amire jelenleg nincs lehetőség.

A **21035-ös** számú motívumoldalon felső részén folytatódik a német nyelvű felirattal ellátott pecsét és szöveg-pecsét bélyegek bemutatása, azonban itt már magyar nyelvű felirattal ellátott bélyegek is láthatók. A felső sorban látható rézveretes dombornyomású bélyegek mellett az alsó sor bal szélén három, a jobb szélén pedig kettő dombornyomású, piros alapon fekete színű szöveg-pecsét bélyeg található. A bélyegek felirata „Özvegyek és árvák javára 10 fillér M. Kir. Honvédelmi Minisztérium Hadisegélyező hivatala”. Az értékjelzés a sor két szélén lévő bélyeg esetében a Szent Korona alatt, míg a harmadik esetében egy stilizált országcímerben látható. (390. old. 610.03 bekezdés 1. és 2. pontok) A motívumoldalon alul az első sor két szélén látható két „1914/1915 Háborúban elesettek özvegyei javára használjunk hadisegély bélyeget” feliratú piros alapon fekete színű szövegbélyeg. (391. old. 610.08 bekezdés). A motívumoldal alsó részének közepén látható szövegbélyeg és az alatta elhelyezkedő három szöveg-pecsét bélyeg azonosítása sikertelen maradt.

A **21036-os** számú motívumoldalon „Vitéz harcosaink s az elesettek özvegyei és árvái javára. M. Kir. Honvédelmi Minisztérium Hadisegélyező Hivatala” feliratú alkalmi, szöveg és szöveg-pecsét bélyegeket láthatunk. Mindegyikük jellemzője az azonos szövegfelirat mellett a két kezében tartott Magyar Címer. A felső részen látható négy vágott bélyegből álló alkalmi kisívet nem sikerült azonosítani. Az alsó részen öt szöveg-pecsét bélyeg között látható egy 45x22 mm méretű fehér alapon piros feliratú és ábrájú szöveg-bélyeg 2 filléres értékkel. Az alsó rész jobb és bal oldalán egymás alatt látható két-két kék alapon szürke 10 filléres és közvetlenül a szövegbélyeg fölött egy kék alapon sárga kör-alakú 4 filléres szövegpecsét bélyeg. A szöveg-pecsét bélyegek értékjelzéseinek két oldalán Basch Árpád aláírás olvasható. A motívumoldal középső részén található piros alapon fekete német feliratú és ábrájú szöveg-pecsét bélyeget eredeti tulajdonosának szövegezésével láttuk célszerűnek bemutatni. (389. old. 610.01-es bekezdés „a” és „f” pontok).

A **21037-es** számú motívumoldal alsó részén egy kivételével német feliratú bélyegeket láthatunk. A magyar feliratú „Hadi Termény Részvénytársaság, Budapest” szöveg-pecsét bélyeg azonosítása sikertelen maradt. A motívumoldal felső részén található négy „Hadisegélyező Hivatal 1915 Katonai Árvák és Özvegyek Javára” feliratú, színes, különböző értékű szöveg-pecsét bélyeg. Ezek átmérője a katalógus szerint 50 mm. A szürke színű két, a zöld négy, a kék hat és végül a piros tíz filléres bélyegek mindegyikén az értékjelzés alatt „Szénásy Béla Budapest” felirat olvasható. (390. o. 910.02-es bekezdés „a” pontja).²¹

A második rész második fejezetének motívumoldalait a hadisegélyező hivatal által is forgalmazott postai küldemények és bélyegek díszítik. A bélyegfüzetek megtekintése mellett tájékozódhatunk a hadisegélyező szövetség tagjainak lehetséges tevékenységéről is. Az előző fejezethez hasonlóan a motívumoldalak összeállításakor elsősorban az esztétikai szempontokat tartottuk elsődlegesnek a postai küldemények, bélyegek kiadásával és továbbításával szemben.

2. Az osztrák és a magyar hadisegélyező hivatalok által kezelt filatélia

22

2201 **01** Bélyegek a magyar és osztrák hadisegélyező hivatalnál

22011 **1** A Hadisegélyező Hivatal bélyegek az özvegyek és árvák javára

22012 **2** Osztrák Hadisegélyező Hivatal 1915

A **22011-es** számú motívumoldal felső részén hét darab „A Hadisegélyező Hivatal Bélyeg a Hadiözvegyek és árvák javára” feliratú 11,5-ös fogazású, 35x27 mm méretű, különböző színű alkalmi bélyeg látható. A bélyegképen Hungária jelképes alakja egy nőt és egy gyermeket védelmez, a bélyegek színe az értéktől függően változik. A két filléres piros, a négy filléres kék, a hat filléres sárga vagy vörös és a tíz filléres zöld színű. (391. oldal, 610.05-ös bekezdés). A jelzett bélyegképpel látható bélyegeket 1915 után másik változatban 1918-ban ismét kiadták. A motívumoldal alsó részén egy továbbított ajánlott levél egy 1918-as postai kiadású negyven filléres arató bélyeggel, amelyen a bélyegző dátuma hiányos.

A **22012-es** számú motívumoldalon látható angol nyelvű szöveg és a felirat lefordítására irányuló törekvés szerint a magyar hadisegélyező hivatal bélyegek osztrák kiadású változatáról van szó. (398. oldal 612.04-es bekezdés)²²

22

2202 **02** Három képeslap a hadisegélyező hivataltól

22021 **1** Erzsébet királyné szavai a másvilágról

22022 **2** Győzünk, mert velünk az igazság!

22023 **3** Hadisegélyező 1914

A **22021-es 22022-es és a 22023-as** számú motívumoldalakon alul és felül a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium Hadisegélyező hivatala által kiadott képes levelezőlapok láthatók. Alul a levelezőlapok írásos oldala, felül az előoldalak fénymásolatai. Elsőként

²¹ Magyar levélzáró és parafilatéliai bélyegek katalógusa összeállította Ch. J. Blase a 389. 390 és 391. oldalak.

²² Magyar levélzáró és parafilatéliai bélyegek katalógusa összeállította Ch. J. Blase 391 és 398. oldalak.

Erzsébet királyné üzenetét olvashatjuk immár a másvilágról, amely a levelezőlap hátoldalán alul olvasható és így szól „Büszke vagyok magyarjaimra!”. A másodikon a hasonló módon megtalálható szöveg a jelképes mérlegelést végző hölgy kijelentése: „Győzünk, mert velünk az igazság!” A harmadikon egy a hazafias kereskedők által a háborúban elesett katonák özvegyei és árvái számára felajánlott adomány gyűjtésére vonatkozó eljárás olvasható a képeslap hátoldalán. A képeslapot a Hadisegélyező Hivatalnál lehetett megvásárolni, mely vélhetően 1914-ben kezdte működését az előoldalának bal felső sarkában látható jelvény szerint. A képeslap szövegét 1916. VII. 30-án keltezték és a bélyegző dátuma szerint a következő napon adták fel továbbításra.

A harmadik motívum oldalain a segélyek kezelését tekinthetjük át.

22

2203 03 A hadisegélyező hivatal tevékenysége

22031 1 A hadisegély hivatal értesítése 1915

22032 2 Az értesítés feladójának aláírása és címe

22033 3 Ellenőrző bélyegek és szalag a hadisegélyező hivatalnál

A **22031-es** számú motívumoldalon a hadisegélyező hivatal számára felajánlást tevő kereskedőknél ingyen kapható gyűjtőlapokra ragasztott különböző értékű bélyegek és azok kezelésével kapcsolatos mozzanatok láthatók. A beküldött különböző értékű bélyegeket a hivatal lebélyegezte és az adomány átvételét aláírással nyugtázta. A bélyegkép hasonló a 22023-as számú motívumoldalon látható képeslap előoldalához. A motívumoldalon felül látható a hivatalnak beküldött értesítés a gyűjtésről alul pedig a gyűjtőlapra ragasztott bélyegek.

A **22032-es** számú motívumoldalon a különböző értékű bélyegek két sora között a portómentesen feladott értesítés hátoldala látható a feladó nevével és címével.

A **22033-as** számú motívumoldalon felül magyar és horvát nyelvű ellenőrző szövegbélyegeket láthatunk, amelyeket a napi készpénzbevételük 2%-át felajánló kereskedőknél lehetett megvásárolni a százalékos értéknek megfelelően. Beküldésük és a hasznosításuk érdekében lefolytatott eljárás azonos volt az előzőekben megismerttel. A motívumoldal felső részén három sorban látható bélyegek közül a középső sorban találhatók egy később ismertetésre kerülő módon lehetett felhasználni. A motívumoldal alsó részén egy 1917-ben továbbított magyar nyelven megírt, de német nyelvű érkezési bélyegzővel ellátott tábori postai levelezőlapot láthatunk.

22

2204 04 Bélyegfüzetek és bélyegek a hadisegélyező hivatalnál

22041 1 Hadisegélyező szövetség tagsági jegy és szabályok a tagság részére

22042 2 Bélyegfüzet a hadisegélyező hivatalnál

22043 3 Bélyegek a hadisegélyező hivatalnál 1

22044 4 Bélyegek a hadisegélyező hivatalnál 2

A Hadisegélyező Szövetségbe tömörült tagok tevékenységét a tagsági jegy első oldalán leírtak szabályozták. Ezek szerint a tagok öt éven keresztül egy-egy koronával járultak hozzá a háborúban elesettek özvegyeinek és árváinak támogatásához. A Szövetség a m. kir. honvédelmi minisztérium Hadisegélyező Hivatalán belül alakult meg és a teljes pénzalap kezelését végezte. Az a tag, aki kilépési szándékát a z ötödik évben június végéig nem jelezte megőrizte

tagságát a következő hasonló időszakra. Itt szeretném ráirányítani a figyelmet a tagsági jegyen és az ellenőrző bélyegen látható aláírásra, mely egyértelműen azonos személytől származik. Egy tagsági jegy a belépés évére eső 1 korona tagsági díjat és 20 fillér beíratási díj befizetését igazolta. Az a tag pedig, aki az öt évi tagsági díjat egyszerre fizette be díjtalanul kapta meg a Szövetség jelvényét. A tagsági jegyek a legtöbb esetben a katonák voltak, akiknek személyazonosságát a tagsági szám mellett a Tábori posta száma is igazolta.

A **22041-es** számú motívumoldalon felül a Hadisegélyező Szövetség tagsági jegy borítójának hátoldalán olvasható szabályokat és alul a borító előoldalát láthatjuk.

A **22042-es** számú motívumoldalon alul egy bélyegfüzet első és hátsó oldala látható az előoldalon jelzett évszám 1916. Az öt korona értékű bélyegfüzetbe öt év alatt összesen száz darab (évente húsz) bélyeg fért el öt-öt darab azonos színű tízes bélyegívben. A bélyegképen Hungária képzeletbeli alakját láthatjuk, amint egy nőt és egy gyermeket védelmez. Az öt bélyegív narancs, sárga, barna, piros, kék színű volt. A bélyegek felirata a 22011-es motívumoldalhoz képest módosult. „A Hadisegélyező Hivatal Bélyeg a Hadiözvegyek és Árvák Javára 1915 5 Fillér”.

A **22043-as** számú motívumoldalon három darab hatos – piros, lila és narancs színű – bélyegív látható.

A **22044-es** számú motívumoldalon egy sárga bélyegpár egy hibás kék bélyeggel, alatta egy kék színű négyes és egy lila színű hatos látható.²³

3. Az egységek katonáinak hozzátartozóit és karácsonyát támogató filatélia

23

2301 **01** Egység és magasabb egység jótékonysági bélyegek

23011 **1** A 68-as gyalogezred jótékonysági bélyegek 1

23012 **2** A 68-as gyalogezred jótékonysági bélyegek 2

23013 **3** Más magyar gyalogezred jótékonysági bélyeg

23014 **4** A katonák karácsonyát segítő jótékonysági bélyegek

23015 **5** A 21. hadtest emléke díjjegy levelezőlapon és bélyegen

A **23011-es** számú motívumoldalon felül az „I. R. 68 Für witwen und waisenfohn. A 68. gyalogezred özvegy és árvaalapja javára 2 (Heller/Fillér)”. A kétnyelvű jótékonysági fogazott bélyegek keretben elhelyezett bélyegképpel 30x30 mm méretben fehér papíron barna és szürke színben készültek. Az öt alkalmi bélyeg közül az 1-es számú bélyegkép a trombitás katona alul középen, a 2-es számú kard az ezredszámmal jobbra fenn, a 3-as számú rohamozó gyalogság jobbra lenn, a 4-es számú fekvő helyzetben tüzelő katona balra fenn, és az 5-ös számú a sapkájára virágot tűző katona balra lenn látható. A motívumoldalon alul egy szintén két nyelvű felirattal rendelkező Tábori Levelezőlap Feldpostkarte, amely szintén jótékonysági célokat szolgált, hiszen a 6. gyalogezred rokkantjai, özvegyei és árvái javára létesített alapba is került a lap árára fordított összegből. Az érdekesség az, hogy a levelezőlap bal oldalán a „Feladó” felirat fölött megtalálható alkalmi bélyegkép „a szuronyos katona legyőzi a sárkányt” tartalommal. (616.22-es bekezdés 1-5 pontok)

A **23012-es** számú motívumoldalon található bélyegek azonosítása alapján „1914 1917 Infantry Regiment 68 für wiwen und waisen fond Özvegy és árvaalap javára feliratúak. A

²³ Magyar Levélzáró és Parafilatéiai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Base 610.04-es bekezdés 5-ös pont 390. old.

motívumoldalon kétnyelvű felirattal és 2 (heller=fillér) értékjelzéssel ellátott bélyegek láthatók négyféle bélyegképpel. A fogazott változat 30x30 mm-es méretű, a színváltozat a papír színe szerint változhat többféle módon, amelyek lehetnek barna színűek világos-zöld alapon, rózsaszínűek kék, sárga, kármin, vagy olíva-zöld alapon, és barna színűek fehér alapon. A bélyegképek 1, Ornamentikai (díszítés), 2 térdeplő helyzetben célzó katona, 3 őrt álló katona a háttérben Belgrád körvonalai, 4 az ezredszám koszorúban. A motívumoldal felső részén az őrt álló katona tükrözött változatú bélyegpár a katalógus számára ismeretlen. Két fehér alapon barna színű bélyegpár között egy piros alapon fekete színű pár látható a motívumoldal felső részén. A középső részen két sorban három-három bélyeg látható az ornamentika díszítéssel és az ezredszámmal, valamint az ezredszám a koszorúban bélyegképpel. A motívumoldalon alul két sorban nyolc függőlegesen elhelyezett bélyeg látható az őrt álló katona és a térdeplő helyzetben célzó katona bélyegképekkel. A középső rész egy vágott bélyegív fehér alapon fekete színben, a jobb szélén egymás fölött két fehér alapon barna színű fogazott bélyeg, a baloldalon egy hasonló elhelyezésű bélyegekből álló vágott pár látható. (405. old. 616.21-es bekezd 1-4 pontok)

A **23013-as** számú motívumoldal felső részén két sorban három-három, illetve a felső rész jobb szélén egymás alatt újabb három emlékbélyeget, amelyek a különböző egységek kezelésében volt. A felső sorban látható bélyegek balról jobbra a 34-es, a 26-os, a 6-os VÁRT, alattuk a 23-as, és két 69-es, illetve jobb oldalt a 32-es számú gyalogezred emlékbélyegek. A „34-es Vilmosbakák özvegyeinek árváinak és rokkantjainak” feliratú bélyegek két bajszos baka arcképét ábrázolják 40x42 mm méretűek fehér papíron vörösborszínben. A színre vonatkozó állítás nem felel meg a teljes valóságnak, ha azonban a vörösborszín a felirat egy részére a szürkés-zöld pedig a bélyegkép keretére és a bakákra igaz akkor ebben a színben láthatjuk a bélyeget. A „Kuk. I. R. 26 Pro Patria Cs. és Kir. 26 Gy. E. a rokkantaknak 5 f” feliratú 30x35 mm méretű barna-lila színű bélyeg levelet író hadirokkantat ábrázol. (616.16-os, 616.14-es, bekezdések).²⁴

A „Hőseiért 6-os VÁRT. ezred, fogazott 30x35 mm-es méretű, több színű bélyeg Egy kereszt előtt álló katonát ábrázol szablyával az oldalán. A vörös keretben látható több színű bélyegképpel rendelkező bélyeg ritkának számít. „R” (616.30-as bekezdés)

A „Für Die Witwen Waisen U. Invaliden Des I. R. Nr. 23 2 Heller” és a „23. Gy. E. Özvegyei Árvái és Rokkantjai Javára 2 fillér” feliratú bélyeg, vörös és lila-vörös színű lehet, amely 30x45 mm méretű. A fehér dombornyomású keretben az „**INF. R.G.T. 23 1914-1916**” felirat olvasható felül, míg az alsó részében a „**MARKGRAF VON BADEN**”. A dombornyomású fehér bélyegkép katonát ábrázol, amint puskáját kezében éppen ütésre emeli (616.13-as bekezdés)."

A következő bélyegpár „Hatvankilences előre! K. u. K. Infanterie Regiment von Hindenburg Nr. 69 Özvegyek és Árvák javára 5 fillér” feliratú bélyegen az ezredtulajdonos látható teljes tábornoki díszben. A bélyeg fogazott 5x50 mm méretű Weiss Antal 1916 aláírással látható és a Weiss és fia nyomdában készült. A német nyelvű értékfelirat 5 Heller. A húsz német és harminc magyar bélyeget tartalmazó teljes ívek jobb felső sarkában található egy téves nyomtatású, amelynek felirata az alsó piros színű szöveg mindkét oldalán „50 Fillér/Heller”. (616.24-es bekezdés)

A motívumoldal felső részének jobb oldalán oszlopos elrendezésben három darab „32-es cs. és kir. budapesti háziezred emlékbélyeg” feliratú bélyegképeken rohamozó katonákat láthatunk a bal felső sarokban a parancsnok arcképével, amelyek felett a babérágak között olvashatók a győztes csaták helységnevei. A bélyeg fogazott, 55x35 mm méretű, két féle színárnyalatban ismert. Ezek változatai a fekete, kék és vörös-barna, és a fekete, kék és sárga-barna. (616.15-ös bekezdés)

²⁴ Magyar Levélzáró és Parafileltári bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Base 404. 405. 406. és 407. oldal.

A motívumoldal alsó részének bal oldalán egy kisméretű borítékban 1917. 03. 24-én továbbított levél egy vörös-lilaszínű 23-as gyalogezred bélyeggel, amelyen az érkezési bélyegző mellett egy K. u. K. Infanterie Regiment Nr. 23 feliratú bélyegző is látható. Majd az alsó rész jobb oldalán egy „Csak Előre Rosseb K. u. K. 44. I. R. 5 fillér” feliratú 55x40 mm-es méretű bélyeg látható. A bélyegképen Kard látható babérkoszorúval, egyesített osztrák-magyar államcímerrel és a háttérben a rohamra induló ezreddel. Itt még a jobb alsó sarokban aláírás is található 1917 évszámmal. (616.17-es bekezdés) Az alsó rész bal sarkában az „1798 Cs. és Kir. 60. Gy. Ezr. feliratú” fogazott 62x48 mm méretű színes emlékbélyeg látható. A bélyeget Egerben nyomtatták, bélyegképén az ellenséges állásokat rohamozó katonák láthatók. A bélyegszélen a Napóleon ellen és az első világháború során az ezred dicsőséges harcainak helységnevei olvashatók. (616.18-es bekezdés)

A **23014-es** számú motívumoldalon a „Hatvankilences előre! K. u. K. Infanterie Regiment von Hindenburgh Nr. 69 Özvegyek és Árvák javára 5 fillér” feliratú bélyegek ötvenes bélyegív jobb felső sarkából kitépett négy darab téves értéknymású az előzőekben ismertetett bélyeg látható. (616.24-es bekezdés) ²⁵

A **23015-ös** számú motívumoldalon felül a 21. hadtest emlékére készült üres díjjegyes levelezőlap, alul a levelezőlap ugyancsak üres címzési oldala látható. Felül a levelezőlap jobb oldalán fogazott bélyeg látható a díjjeggyel azonos bélyegképpel, amelynek azonosítása sikertelen volt.

23

2302 02 Adományok a Nemzeti Áldozatkészség szobra számára

23021 1 Fémlemez adomány a Nemzeti Áldozatkészség szobra számára 1

23022 2 Fémlemez adomány a Nemzeti Áldozatkészség szobra számára 2

A **23021-es** és a **23022-es** számú motívumoldalakon „A Nemzeti Áldozatkészség Szobor” végrehajtó bizottságának hivatalos kiadású levelezőlapja látható alul és felül tíz fillér értékben. Vélhetően a szobor elkészítésének megszervezésére alakult bizottság ezeken a levelezőlapokon kéri a lakosságot a szobron elhelyezésre kerülő fémlemez, illetve bronzpikkely megváltására. A fémlemez, illetve a bronzpikkely a levelezőlapok eredetiben látható előoldalán kerültek elhelyezésre.

23

2303 03 Jótékonyság az összetartás jegyében

23031 1 Más hadisegély és alkalmi bélyegek a Monarchiában

23032 2 Összetartásban az erő 1915 az özvegyek és árvák megsegítése

A **23031-es** számú motívumoldalon felül kilenc darab „Vitéz harcosaink és az elesettek özvegyei javára” feliratú bélyegeket láthatunk. A 10-es, 11,5-ös, 11,5x12,5-ös és 21,5-ös fogazással készült bélyegek Magyarország címerét ábrázolják, melyet két angyal tart. A bélyegek a középső piros színűt kivéve 48x30 mm méretűek színezésük változó. A felső sorban látható fehér papíron kék színű felső ívszéli hármas és a jobb alsó sarokban elhelyezett kissé szürke árnyalatú bélyeg hibás nyomtatással készült 1918-ban. A címer alatti feliraton „HODV” olvasható a „HONV” szó helyett. A négy fillér értékű bélyeg 1914-es a tíz filléres

²⁵ Magyar Levéltár és Parafiletáriai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Base

1918-as évjárat, amelyek színváltozata az ovális bélyegfelirat között piros, kék, zöld és sárga lehet. Az eltérő piros értékjelzésre vonatkozó kiegészítő utalás nem történt. (610.01-es bekezd. „b” pont) A motívumoldal alsó részén látható levélzáró bélyegeken főként német nyelvű felirat olvasható az összeállítás bal felső sarkában látható narancssárga, illetve a középső részen elhelyezett kék feliratú bélyegeket kivéve. Az első bélyeg „Az Erdélyi Pártfogó egyesület a hadiárvákért 1914-1915 1915-1916” feliratú öt fillér értékű 10,5-es fogazású 30x40 mm-es méretű három értékben két bélyegképpel készült. A két fillér értékű változat vörös színű és Mátyás király szobrát, míg az öt és tíz filléres bélyegek narancssárga és lila színűek és két árvát ábrázolnak. A bélyeg-összeállítás középső részére került az „Országos Harctéri Kiállítás” feliratú, fehér alapon kék színű szuronnyal rohamra induló katonát háttérben a kettős keresztet hármassal halommal ábrázoló szövegbélyeget láthatjuk. A bélyeg szövege 43 mm átmérőjű kör belső szélén olvasható. (611.13-as és 615.11-es bekezdés)

A **23032-es** számú motívumoldalon felül látható egy kisméretű bélyegív, amely négy különböző színű bélyeget tartalmaz. A motívumoldalon való elhelyezkedés szerint a bélyegív zöld, halványlila, kék és barna színű bélyegeket foglal magába. A bélyegkép a felirattól következően az Országos Központi Hitelszövetkezet „Összetartásban az Erő” feliratú 1915. évi Naptára borítólapjának kicsinyített változata. A motívumoldalon alul két „Hadiárva” feliratú, gyermekeket egy angyal védőszárnyai alatt és közöttük egy „Hadiözvegy” feliratú kivont kardot és lombkoszúban egy özvegy arcképét ábrázoló bélyeget láthatunk. A bélyegek és a bélyegív azonosítása is sikertelen maradt.

23

2304 04 Délszláv és magyar katonák karácsonyára 1915-1917

23041 1 Délszláv katonák karácsonyára

23042 2 Magyar katonák karácsonyára

23043 3 A Monarchia katonáinak karácsonyára 1917

A **23041-es** és a **23042-es** számú motívumoldalon „Katonák karácsonyára 1915” feliratú, a karácsonyfa mellett pipázó katonát ábrázoló, magyar és horvát kiadású 32x45 mm-es méretű fogazott bélyegeket láthatunk. A bélyegek értékjelzése színük szerint változik. A citromsárga papíron kék színű az egy filléres, a kék papíron lila a kétfilléres és a piros papíron fekete-zöld a tízfilléres bélyeg. A magyar kiadású bélyegek alsó szélén az értékjelzés és az évszám alatt Szénásy Béla nyomdász aláírása olvasható. (611.20-as bekezdés)²⁶

Végül a **23043-as** számú motívumoldalon tíz darab német feliratú, de a Wien 1917 felirat alapján vélhetően a Monarchiában által kiadott gyönyörű dombornyomású alkalmi bélyegek azonosítása sikertelen maradt.

4. Rendezvények a különböző jótékonysági pénzalapok támogatására

24

2401 01 Hadikölcsön bélyegek és tervek

24011 1 Hadikölcsön bélyeg és terv 1

24012 2 Hadikölcsön bélyeg és terv 2

²⁶ Magyar Levélzáró és Parafiletáriai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Base 395. 396. és 402. oldal.

A **24011**-es számú motívumoldalon felül függőleges elrendezésben két fogazott, 35x30 mm méretű „Jegyezzünk hadikölcsönt” feliratú arany borjúval küzdő lovas katonát és jobbról két asszonyt ábrázoló kék és piros színű bélyeg látható. A borjú színe kéken zöld és a pirosan narancssárga. A motívumoldalon alul a bélyegterv rajza látható egy levelezőlap nagyságú fehér kartonlapon a jelen történeti áttekintés és gyűjteménykatalógus szerzője számára sajnos ismeretlen tervező aláírásával. (614.01-es bekezdés)

A **24012**-es számú motívumoldalon felül egy „Hadikölcsön hozza a békét” feliratú fogazott 30x35 mm méretű zöld fekete (az idézett katalógusoldal bekezdése szerint piros fekete) színű bélyegekből álló négyes kis bélyegív látható. A bélyegkép szögesdrótakadály fölött szálló galambot ábrázol, amelynek helyzete a bélyegen kissé eltér a motívumoldalon alul látható bélyegtervtől. Az előző és a jelen motívumoldalon szereplő tervező személye azonos, a másodiknak ismertetett terv később 1918-ban készült. (614.03-as bekezdés)²⁷

24

2402 02 Zsófia királyi hercegnő által kezelt pénzalapot segítő rendezvény

- 24021 1** A babakiállítás rózsaszín kisíve
- 24022 2** A babakiállítás sárga színű kisíve
- 24023 3** A babakiállítás fehér színű kisíve
- 24024 4** A babakiállítás zöld színű kisíve

A **24021**-es, a **24022**-es, a **24023**-as, és a **24024**-es számú motívumoldalakon négyféle bélyegképű 52x35 mm méretű fogazott bélyegből álló piros és kék színű szöveggel írt nyolcas bélyegívek láthatók. A bélyegképeken kislány virággal, ruhátlan kislány egy csokor virággal, férfi női páros férfi tagja virágot tart kezében és egymás felé forduló pár látható. A bélyegívek alapszíne rózsaszín, sárga, fehér és zöld. Ezeken négy féle változatban a következő felirat olvasható: „Zsófia kir. hercegnő védnöksége alatt Baba-Kiállítás 1914. dec. 6.–1915. jan. 8. A hadbavonultak hátrahagyott gyermekei javára mindenféle gyermekmulatságok d. e. 9-1-ig és d. u. 3-7-ig. Lloyd Kaszinó díszterme Mária Valéria u. 12.” (615.01-es bekezdés)

24

2403 03 Rendezvények a Vörös-kereszt, az Augusztá és más alapok javára

- 24031 1** Háborús kiállítás és Országos Mozinap
- 24032 2** Hadi kiállítás Nagyváradi és a Világháború emlékére 1916
- 24033 3** Rendezvények különböző alapok és intézmények javára
- 24034 4** A katolikus patronage egyesület és az Ottokár árvaház javára
- 24035 5** Diákestély a Tordai rokkantalap javára
- 24036 6** Hadifénykép kiállítás az elesett hősök özvegyei és árvái javára

A **24031**-es számú motívumoldalon felül egy „Bér háborús kiállítása a Könyves Kálmán szalonjában megnyílik április 12.” feliratú két fordított állású bélyegpárt tartalmazó négyes bélyegkisív látható. A fogazott 44x67 mm méretű színes bélyegeken az orosz cár, mint hadi-rokkant a francia elnök bekötözött fejével és az olasz király esernyővel látható. Az önálló bélyegeken Bér aláírása és az 1915-ös dátum látható, illetve a kisméretű bélyegívet az idézett

²⁷ Magyar Levéltár és Parafileltári bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Base

katalógus hat darabosnak írja, a jelzett motívumoldalon bemutatott négyes helyett. (615.06-os bekezdés). A motívumoldalon alul egymás mellett négy darab „Országos mozinap 1915 május 19. az összes bevételek a Vörös-kereszt és az Augusztal alap céljait szolgálják” feliratú kármin alapon fekete színű bélyegképen kürtjébe fújó huszárt ábrázoló vágott 45x60 mm-es méretű bélyegeket láthatunk. Az idézet bekezdésben a katalógus több más színváltozatot is feltételez, amit a motívumoldal is igazol. (615.03-as bekezdés)

A **24032-es** számú motívumoldalon felül hat „A világháború emlékére 1916 Hadisegélyező hivatali kiadvány.” 11,5-ös fogazású 35x30 mm-es méretű feliratú korona és fillér értékjelzésű bélyeg látható piramisszerű elrendezésben. A két ritkán beszerezhetőnek jelzett egykoronás értékek fölött a legkisebb alattuk pedig a többi filléres értékű bélyeg látható. A bélyegképen az országcímer és a címert tartó két honvéd látható. A négyfilléres értékű fekete és halványkék, a tízfilléres fekete és zöld, a húszfilléres fekete és barna-sárga, az ötvenfilléres fekete és viola, az egyik egykoronás fekete és vörös-barna, illetve a másik fekete és halványrózsaszínű. A bélyegek történetéről annyit, hogy iskolákban használták, ahol a diákok szülei határozták meg a bélyegek értékét olyan számítással, hogy a bélyegekből a szülők anyagi helyzetétől függően mindenki vásárol majd. (610.06-os bekezdés) A motívumoldalon alul egy bélyegcsík, mely öt darab „Harctéri kiállítás Nagyvárad 1914 10 fillér” feliratú fogazott 25x43 mm-es méretű színes bélyeg található, melyek bélyegképén a városközpont, tömeg nemzeti zászlókkal és a jobb alsó sarokban vöröskereszt látható. A bélyegkép alatt a bal oldalon B. I. jelölés, míg a másikon a dátum 1914 olvasható. A kiállítást októberben a Vörös-kereszt védnökségvállalása mellett tartották meg.²⁸

A **24033-as** számú motívumoldalon felül egy darab „1916 febr. 12 diák estély a Tordai rokkant alap javára 10 fillér” feliratú bélyeget láthatunk, amelyet a következő motívumoldalak egyikén bélyegkisív formátumban szándékozunk bemutatni. A bélyeg alatt további hat bélyeg van, amelyeket hármas sorokban láthatunk. A felső sorban két darab kétfilléres és egy darab tízfilléres értékű „Ottokár hadiárvaház javára 1915-1916” feliratú 40x53 mm-es méretű fogazott bélyeg található. A háromféle bélyegképpel készült teljes három darabos sorozatot ritka jelzéssel látja el az idézett katalógus, a motívumoldalon azonban csak két értékű és bélyeg található meg. Véltetően figyelmetlenségnek köszönhető, hogy az öt filléres értékű bélyegek a következő 24034-es sorszámú motívumoldal alsó részére kerültek, amely hiba feltárására a gyűjteménykatalógus szöveges részének megírása közben derült fény. A kétfilléres értékű bélyegkép olvasó árvákat mutat be, míg a tízfilléres értékű fészekben kismadarakat ábrázol, amely érték 1917-ben készült el az idézett katalógus szerint. A bélyegek történetéhez, még annyit lehet hozzátenni, hogy az árva ház létesítése és üzemeltetése magánkezdemenyvezésű volt folyamatosan. (611.09-es bekezdés) A motívumoldal alsó sorában közepén látható „Mozinap” jótékonyági bélyeg korábban a 24031-es sorszámú motívumoldalon is látható volt. A sor két szélén látható „Mikulásnap 1915 a nemzet háza javára 10 és 20 fillér” feliratú mikulást a zsákjában játék katonákkal ábrázoló, 11,5-es fogazású piros és fekete, sötétkék és fekete színű bélyeg. Különböző beszélgetésekből és más gyűjtők szóbeli tájékoztatójából szerzett információk alapján a bélyeg vélhetően az Augusta alap számára készült. (611.19-es bekezdés)

A **24034-es** számú motívumoldalon felül a „Katolikus Patronage egyesület, Budapest/1916 hadiárva ház javára 10 fillér” feliratú 11,5-ös fogazású színes önálló bélyeg alatta egy vágott négyes bélyegkisív. Mindegyik bélyeg Egy asszonyt ábrázol két gyerekkel a bélyegkép jobb felső sarkában Weiss Antal 16 aláírás, a bélyegkép alatt pedig a nyomtatást végző Weiss L. és F. aláírása, illetve Budapest felirat. (611.11-es bekezdés) A motívumoldal legalsó sorában az „Ottokár hadiárva ház javára 1915-1916” feliratú az előző 24033-as motívumoldalon található sorozathoz tartozó a kétfillérestől eltérő 30x45 mm-es méretű 1916-os kiadású

²⁸ Magyar Levélzáró és Parafiletéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Base 389 391 394 396 400 401 és 402. oldal.

Órangsírt árvaikkal ábrázoló négy színváltozatban készült bélyegek találhatók. Színváltozatok a világosbarna papíron kék, téglavörös, kékes-zöld és barna. (611.09-es bekezdés)

A **24035**-ös számú motívumoldalon egy „1916 febr. 12. diákestély a Tordai rokkant alap javára 10 fillér feliratú fogazott az első világháború idején a legnagyobb méretű 58x62 mm-es bélyegekből álló négyes bélyegív látható. A mankóval közlekedő katona bélyegkép két féle fekete és piros színekben található meg a fehér, sárga, világos barna, zöld, lila színű papíron. (611.16-os bekezdés)

A **24036**-os számú motívumoldalon felül egy vágott és alatta egy fogazott fordított állású bélyegpár látható, amelyeken a „Hadifénykép kiállítás az elesett hősök özvegyei és árvái javára Budapest 1916” felirat olvasható. A bélyeg 43x53 mm méretű, a bélyegképen egy katona fényképezőgéppel látható, mellette egy 42 mm-es mozsárágyú. A bélyeg színe fekete és lila, fordított állású eltérő színezetű bélyegpárt az idézett katalógus nem említ. A motívumoldal alján egy elküldött tábori postai levelezőlap ceruzás szöveggel és címmel a császári és királyi tábori postahivatal és külön a magyar tábori postahivatal német és magyar nyelvű bélyegzőivel a dátum 1917. jún. 24. (615.07-es bekezdés)²⁹

5. Bélyegsorok a hadiözvegyek és árvák, valamint a Vörös-kereszt támogatására

25

2501 **01** A hadiözvegyek és árvák javát szolgáló bélyegek

25011 **1** A hadiözvegyek és árvák javára 5 fillér bélyegsor 1-2

25012 **2** A hadiözvegyek és árvák javára 5 fillér bélyegsor 3

25013 **3** A hadiözvegyek és árvák javára 5 fillér bélyegsor 4-5

25014 **4** A hadiözvegyek és árvák javára 5 fillér bélyegsor 5

A **25011**-es számú motívumoldalon háromsávú elrendezésben „A hadisegélyező hivatal a hadiözvegyek és árvák javára 1915 5 fillér” feliratú öt féle terv alapján 11,5-ös fogazással készült 35x27 mm-es méretű színes bélyegek láthatók. Az öt féle terv mindegyike tíz darab különböző kétféle színben készült bélyeget tartalmaz, amelyek közül kettő látható a motívumoldalon. Az egyik változat bélyegképe sebesült katonát, özvegyet és árvát ábrázol a katonasír körül, míg a másik bélyegképen elesett katonát lovával, mellette nőt gyermekkel láthatunk.

A **25012**-es számú motívumoldalon ugyancsak háromsávú elrendezésben láthatjuk a katonasírnál zokogó asszonyt és gyermekeit ábrázoló bélyegeket többféle színárnyalatban.

A **25013**-as számú motívumoldalon a háromsávú elrendezés meghagyásával az első két sávban négy-négy darab bélyeget láthatunk. Ezek bélyegképén a korábban már bemutatott magyarok védőszentjét a képzeletbeli Hungáriát láthatjuk, amint egy nőt és egy gyermeket védelmez. A motívumoldal alsó részén kilenc darab zászlóvivőt srappeltűzben, a háttérben imádkozó asszonyt ábrázoló bélyeg közülük több színárnyalat is látható.

A **25014**-es számú motívumoldalon folytatólagosan ismétlődik a háromsávú elrendezés. A tizennégy bélyegkép mindegyikén a képzeletbeli Hungária látható, amint egy nőt és egy gyermeket védelmez. A motívumoldal közepén az előző motívumoldal négyeseinek folytatását sárga színben is megfigyelhetjük. (610.04-es bekezdés 1, 2, 3, 4, 5, pontjai)

²⁹ Magyar Levéltár és Parafilatéiai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Base 394. 395. 396. és 402. oldalak.

Az előző fejezetben a háborús jótékonyágban részvevő néhány fontosabb szervezetet mutattuk be. A bemutatást a hasonló tevékenységbe bekapcsolódó közéleti személyek tevékenységével szeretnénk folytatni. Augusta királyi hercegnő IV. Károly király fiatalabb fiútestvérének József főhercegnek volt a felesége. A Vörös-kereszt szervezeten keresztül kapcsolódott be a jótékonyági tevékenységbe. Önálló pénzalapot hozott létre egy sürgősségi segélyprogram formájában, amely az „Augusztá-garas” nevet viselte. Léteznek a hercegnő nevéhez fűződő személyes adományok ezüst cigarettatárca formájában, melyet ellátott saját nevének aláírásával és személyes jókívánságait megfogalmazó írással. Ezeket csupán néhány szerencsés katonatiszt tudhatta magáénak és az ebből az időszakból megmaradt személyi bélyegzővel, vagy főhercegnői aláírásával ellátott levelek nagyon-nagyon ritkák.

25

2502 02 Augusztá főhercegnő jótékonyági tevékenysége

25021 1 Augusztá főhercegnő által alapított jótékonyági egylet 1

25022 2 Augusztá főhercegnő által alapított jótékonyági egylet 2

A 25021-es számú motívumoldalon felül középen látható Augusztá királyi hercegnő arcképét bemutató bélyeg, amelynek azonosítása sajnos sikertelen maradt. A bélyeg alatt közvetlenül egy „Gyorssegély-Augusztá alap a nyomor és bánat enyhítésére” feliratú vágott 44x52 mm-es méretű bélyeg látható. A fehér papíron sötétkék bélyegképen a magyarok védőszentjének jelképe Hungária látható lovon, háttérben egy égő falu Tuszkay aláírásával, mellette az Atheneum Budapest felirat. A vágott bélyeg két oldalán két darab 10,25-ös fogazású függőleges elrendezésű bélyeg található, amelyek bélyegképe a „2 fillér értékjelzés” és az „Atheneum R. T. Budapest” felirateltérésekkel azonos az előzőével. (611.01-es és 611.02-es) A motívumoldal alsó részében legalul négy „Katona Garas” feliratú szövegbélyeg, amelyeken az Állami címert két angyal tartja felettük pedig három hasonló szöveg-pecsét bélyeg látható különböző értékjelzéssel ezek azonosítása nem történt meg. (610.12-es bekezdés)³⁰

A 25022-es számú motívumoldalon középen kilenc darab 32x22 mm-es méretű 11.25-ös fogazással négyféle 2, 4, 10 és 20 fillér értékjelzéssel készült szövegbélyeget láthatunk. Az értékjelzés felirat fekete vagy vörös színű, azonban több színváltozat főként a zöld is ismert és létezik értékjelzés nélküli változat is. A bélyegeken „Az Augusztá-garas” vagy az „Augusztá gyorssegély-alap” nyomtatott szöveg olvasható és némelyik példányon a „Beváltás után eltépni” szöveg is látható. A motívumoldalon felül és a legalsó sorban látható szövegpecsét bélyegek felirata „Augusztá alap gyors-segély” eltér az idézett katalógusoldal feliratától. A bélyegről hiányzik a „Budapest VII. Károly-körút 3.” szöveg. A „Szürke Est. 1916. április 1.” feliratú további két szövegpecsét bélyeg azonosítása sikertelen maradt. (611.03-as bekezdés)³¹

25

2503 03 A magyar béketemplom javára bélyegsorok

25031 1 A magyar béketemplom javára piros bélyegsor 1916

25032 2 A magyar béketemplom javára barna bélyegsor 1916

25033 3 A magyar béketemplom javára zöld bélyegsor 1916

25034 4 A magyar béketemplom javára csokoládébarna bélyegsor 1916

25035 5 A magyar béketemplom javára lila bélyegsor 1916

25036 6 A magyar béketemplom javára kék bélyegsor 1916

³⁰ Magyar Levéltár és Parafiletáriai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Base 390 392 és 393. oldalak.

³¹ Magyar Levéltár és Parafiletáriai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Base 393. oldal.

Az ötödik fejezet utolsó 2503-as számú motívumát „A magyar béketemplom javára” feliratú függőleges és vízszintes állású 40x50 mm-es méretű vörös, kék, zöld, barna, csokoládébarna és lila színű bélyegeket bemutató hat motívumoldal képezi. Egy sorozat tizenkét darab bélyeget számlál, amelyek mindegyike hiányos egy kivételével azonos színű bélyegeket tartalmaz. A sorozatok leírásának azonosságait tartalmazó általános jellemzők után az egyes motívumoldalakon látható bélyegek színe és mennyisége, illetve általuk tartalmazott bélyegképek leírása érzékelteti a köztük lévő különbségeket. A bélyegképek leírása fentről le és balról jobbra haladva következik egymás után motívumoldalanként.

A **25031**-es számú motívumoldalon kilenc darab vörös színű bélyeg látható, amelyek közül kettő vízszintes állású bélyegképpel rendelkezik. Legfelül „a parasztlány búzakévével és sarlóval”, alatta a két függőleges állású a „Szent Jobb” és az „1000 év” bélyegképek találhatók. Lejjebb a bal oldali vízszintes állású bélyegen „Mária a kiseddel Jézus trónján ülve” olvasható a PATRONA HUNGARIE bélyegfelirat, jobbra a „Zászlóvivő katona, két nő és egy gyermek” bélyegképeket láthatjuk. A legalsó sor négy bélyegén „Jézus a kereszttel egy sziklán állva”, ezután a „Szent László”, majd a „Jáki templom” és végül függőleges állású bélyegen felirat és címerek nélkül megismételve a „Mária a kiseddel Jézus trónján ülve” bélyegkép látható.

A **25032**-es számú motívumoldalon két színben követhetjük a bélyegképeket, melyek közül két barna és négy vörös az alul elhelyezett 1917-ben továbbított ajánlott levélre került. A levél bal felső sarkában található barna színű bélyeg „Magyarország korabeli térképét” mutatja be, a jobb alsó sarokban látható vörös színű bélyegen pedig a „Hága Békepalota” látható. A motívumoldalon felül látható öt barna és a maradék vörös színű bélyegképek már ismertek.

A **25033**-as számú motívumoldalon látható nyolc darab zöld színű bélyegkép közül a motívumoldal központjában elhelyezkedő ismeretlen még. A bélyegkép Árpád fejedelem, Szent István király, Mátyás király és Ferenc József király láthatók a Szent Koronával.

A **25034**-es számú motívumoldalon látható bélyegek színét a leírtakkal ellentétben a csokoládébarna helyett sötétlilának ítéltük meg, amit a továbbiakban érvényesíteni kívánunk. A motívumoldalon hét bélyeg található, amelyek egyike az alul elhelyezett levelezőlapon található, amelyet 1917-ben továbbítottak vélhetően Adelsberdből Nagytétényre IV. Károly arcképével. Az eddigiektől különböző ismeretlen bélyegkép a motívumoldalon látható bélyegek között nem található.

A **25035**-ös és a **25036**-os számú motívumoldalakon található nyolc lila és hat kék bélyeg egyike sem rendelkezik ismeretlen bélyegképpel. (617.31-es bekezdés)

6. A Monarchia közéleti személyeinek jótekonysága és a Vörös-kereszt a hadifoglyokért

26

2601 **01** Károly császár és király hadigondozó alap

26011 **1** Jegyezzünk hadikölcsönt és Károly hét 1918

26012 **2** IV. Károly koronája német feliratú jótekonysági bélyegeken

A közéleti személyiségek sorát a **26011-es** motívumoldal alsó felén látható „Károly császár és király hadigondozó alap Károly hét 1918” feliratú vágott 65x45 mm-es méretű bélyegpár bemutatásával kezdjük. A bélyegpár fogazott változatban is készült. A bélyegképeken a szírtén pihenő Turul és a házaspár lerombolt háza előtt látható és a Hermann Molzer német aláírás a bélyegkép kerete alatt középen pedig a nyomdász Lehmann Brassó aláírása olvasható. Németországban a nyomtatás kétfejű Turul változatban történt, ami nagyon ritka. A motívumoldal felső részén a „Jegyezzünk Hadikölcsönt” feliratú 30x35 mm-es méretű 12-es fogazással készült vörös fekete színű bélyeg összefüggő négydarabos változata, látható. A bélyegképen óriási százkoronás érmét görgető katona figyelhető meg. (611.21 és 614.02)³²

A **26012-es** motívumoldalon IV. Károly király két Turul által tartott koronája látható nyolc darab gyönyörű dombornyomású bélyeg közepén legfelül. Alatta a koronázási ceremónia dátuma felül a bal és jobboldali bélyegeken 30. Dec. 1916. a többin 13. Dec. 1916. szerintünk hibás dátummal. A német nyelvű bélyegfeliraton a számozás „Karl V. Königs-korung” sem megfelelő. A korona alatt és a két Turul között piros alapon vélhetően a királyi pár Károly és Zita fehér színű dombornyomású arcképe látható. A bélyegek azonosítása sikertelen volt.

26

2602 02 Az osztrák vezetők jótekonysága a Magyar Királyságban

26021 1 Ajándék levelezőlap az Országos Gyermekvédő Ligának

26022 2 Jótekonysági egyesület József főherceg védnöksége alatt

A **26021-es** motívumoldalon Ő császári és királyi Felsége Zita királyné által az Országos Gyermekvédő Ligának ajándékozott képes levelezőlap látható, felül a fénymásolt képes, vagy előoldal alul pedig az eredeti írásos vagy hátoldal. Az előoldalon Habsburg György édesapjának a néhai Habsburg Ottónak a gyermekkori fényképe látható, a hátoldal alsó és felső részének felirata igazolja a motívumoldallal kapcsolatban tett megállapítást. A levelezőlap továbbítására 1918, dec. 12-én került sor.

A **26022-es** motívumoldalon felül két vágott nagyméretű 90x33 mm-es „M. kir. belügyminiszter 162367/1914 VI/a számú rendeletével engedélyezve József főherceg védnöksége alatt álló Alföldi Magyar Közművelődési Egyesület (Budapest, Koronaherceg utca 16) köszönettel nyugtázza a hadbavonult katonák gyermekei javára juttatott ... fillér adományt” feliratú iskolába igyekvő gyermekeket ábrázoló alkalmi bélyeg. Mellette két darab 4 filléres fogazott piros alapon fehér színű pecsétbélyeg, melynek közepén fehér dombornyomású az előzőekben leírt bélyegkép. A motívumoldalon alul az ismertetett felirat három darab alkalmi két szövegpecsét és egy dombornyomású aranyozott bélyegre került föl, amelyek mindegyike az előző fogazott bélyegekhöz hasonlóan 11.25-ös fogazású. Az alkalmi bélyegek négy fillér a szövegpecsét bélyegek két fillér a dombornyomású pecsét bélyeg tíz fillér értékű. Az alul középen látható alkalmi bélyeg különleges a bélyegkép kettévágását követő fogazás miatt. (611.07-es és 611.08-as bekezdések)

26

2603 03 A Vörös-kereszt támogatására szolgáló bélyegek

26031 1 Hadikiállítás Debrecen 1915 október

26032 2 A British Red Cross Society bélyegek 1914

³² Magyar Levélzáró és Parafiletéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Base 396 400 és 412. oldal.

- 26033** 3 Osztrák és amerikai vöröskeresztes bélyegek
26034 4 Osztrák és délszláv feliratú vörös-keresztes bélyegpárok
26035 5 A királyi család ajándék levelezőlapja a vörös-kereszt egyesület javára
26036 6 A vörös-kereszt egyesület a magyar hadifoglyokért

A **26031-es** számú motívumoldalon „Hadikiállítás Debrecen 1915 október” feliratú lóháton ülő huszárt nemzeti zászlóval ábrázoló 42x57 mm-es méretben készült fogazott bélyegeket láthatunk. A három soros gúla alakban elhelyezett hat darab bélyeg közül a felső két sorban fehér alapon három darab látható, amelyek közül a második sor jobboldali bélyegéről hiányzik a vörös-kereszt. A bélyegek történetét teljes egészében a másik neves para-filatélista katalógus készítő Balázs György szóban adta át az idézett katalógus készítőjének, ami az idézett pontban olvasható. A bélyegek ötezres példányban készültek, amelyek közül mindössze ötszáz olyan készült, amiről hiányzik a vörös-kereszt. A debreceni hadisegélyező hivatal által szervezett kiállításon és vásáron ezeket mind meg is vásárolták, hasonlóan a mintegy 300-300 példányban készült sárgás-barna és rózsaszínű papírra nyomtatottakat. Fehér alapon készült néhány huszonöt darabos bélyegív is, amelyek ritkának a hiányzó vörös-kereszttel készültek nagyon ritkának mondhatók.³³

A **26032-es** számú motívumoldalon hét darab a „British Red Cross Society” feliratú bélyegeket láthatunk, amelyek közül hat darabon az 1914-es évszám is látható. A bélyegek azonosítása sikertelen volt.

A **26033-as** számú motívumoldalon középen négy darab német feliratú vöröskeresztes, alkalmi vélhetően osztrák bélyeg látható. A nemzetiségre az „Österr Roten Kreuz” felirat utal, a vöröskereszt szimbólum az ápolónők ruháján, illetve a sebesültszállító személyzet karján és a gépkocsi oldalán is felfedezhető. A középső rész felett egy német nyelvű felirattal és 1914-es évszámmal ellátott alkalmi vöröskeresztes bélyeg látható, amely mintha egy amerikai újság reklámja lenne. A motívumoldal alsó sorában ugyancsak vöröskeresztes alkalmi bélyegek láthatók angol nyelvű, vélhetően nem brit felirattal. A bélyegek az esti újság „Evening Fund” pénzalapjának vagy a vöröskereszt szervezetnek a reklámjai is lehetnek. A bal alsó sarokban vélhetően egy olasz nyelvű felirattal kiadott vöröskeresztes alkalmi bélyeget láthatunk, amelyre a bélyegen olvasható „viva l’Italia” felirat utal. A bélyegek azonosítása sikertelen volt.

A **26034-es** számú motívumoldalon hat darab bélyegpárt láthatunk, amelyek bélyegképe a felül középen látható 1914-es évszámot kivéve azonos, azonban a feliratuk nyelve eltér egymástól. A baloldali alkalmi bélyegek német feliratúak és az osztrák postaigazgatás termékei mivel a nyomtatásukra a bélyegképek alatt olvasható felirat szerint Bécsben került sor. A jobb oldalon látható alkalmi bélyegek szláv feliratúak, azonban a nemzetiséget egyértelműen hasonló utalásából nem sikerült eldönteni. A vöröskereszt jelzés a bélyegfelirat közepén látható. A bélyegek azonosítása sikertelen volt.

A **26035-ös** számú motívumoldalon a korábban leírtakhoz hasonló jótékonyági célt szolgáló ajándék képeslap eredeti írásos és fénymásolt előoldalát láthatjuk három darab alkalmi bélyeg kíséretében. A teljes királyi család fényképe egy postai úton továbbított képes levelezőlapra látható, amely a Magyar Vörös-Kereszt Egyesület kiadványa volt. A képeslap, amelyet egy Szenes nevű fényképész készített eladásából befolyt összeg egy része szolgált a jótékonyági célt. A fényképész jónak tartotta leírni azt is, hogy nem akárki, hanem Koller tanár utóda képezte a fényképet, akinek neve vélhetően ismerősen csengett a kortársak között. Habsburg Ottó öltözéke pedig vélhetően azonos a korábbi 26021-es sorszámú motívumoldalon látott öltözethez. A IV. Károly királyt és Zita királynét ábrázoló német feliratú alkalmi bélyegek azonosítása sikertelen volt.

³³ Magyar Levéltár és Para-filatéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Base 394. oldal és 615.04-es bekezdés 401. oldal.

A **26036-os** számú motívumoldalon a hadiesemények lefolyása utáni jótékonytságot, a hadifoglyok helyzetének javítását és a foglyotáborokból való hazaérkezését szolgáló tevékenységre utaló vöröskeresztes nyomtatványt láthatunk. A nyomtatvány célszerű képes levelezőlapként kezelni, amit az elő és hátoldalán olvasható szövegek indokolnak. Vélhetően a többszöri hajtogatás miatt elszakadt nyomtatványt, vékony átlátszó ragasztócsík tartotta egyben, amelynek fénymásolt függőleges helyzetű hátoldala a motívumoldal felső részén, míg az eredeti előoldal pedig alatta látható. A felső részen Gerő Bertalan nevű jelenleg hadifogoly egykori katonatiszt címe olvasható, valahol Fehér-Oroszország egyik táborában. Az írás érzékelteti némileg a hadifogoly épségben való megtalálásával járó egykori izgalmakat is.

A történetünk elején ismertetett történelemkönyv szakadozott lapjai a hadifoglyok és hadifogoly sorsok ismertetésével ért véget. A cikóriagyár történelemkönyvében leírtak összefoglalását itt a második rész hatodik fejezetének két utolsó motívumoldalán láttak ismertetése előtt kívánjuk megtenni. „A magyar csapat fogyott és pusztult a hosszú háború alatt. Itthon az édesanyák, feleségek és gyermekek mindennapi imájukkal várták haza a harctéren sínylődő hozzátartozójukat. A derék magyar katona pedig küzdött, harcolt hazájáért, amíg meg nem sebesült, hősi halált nem halt vagy fogságba nem került. Nagyon-nagyon sok magyar került az oroszok fogságába, akik a hatalmas Oroszország legkülönbözőbb helyeire szállították őket. Összetákolt fa épületekben laktak, a táborhelyről kimozdulniuk sem volt szabad. A foglyok mégsem csüggedtek tanultak dolgoztak és még szórakoztak is a saját maguknak tartott színielőadásokon. Így sikerült legyőzniük honvágyukat míg végre egyszer mégis megnyíltak a szomorú fogság börtönének kapui. Volt is öröm az itthon maradottak között, de bánat is azok körében, akik hiába várták haza szenvedő hozzátartozójukat mert ott tartotta őket Szibéria temetője.”

26

2604 04 A hadifoglyok támogatása és a hadikölcsön jegyzés

26041 1 Orosz fogság és buzdítás hadikölcsön jegyzésre

26042 2 Hadifogolynap és ívgyűjtés hadifoglyok részére 1920

A **26041-es** számú motívumoldalon felül az előzőekben ismertetett mondanivaló igazát alátámasztani kívánó kép az orosz fogságban sínylődő egykor hősieen harcoló katonákat mutatja be. A motívumoldalon alul egy postán továbbított levelezőlap a hadikölcsön jegyzésére buzdító felirattal, mely szerint ez a cselekedet közelebb hozza a háború végét. A díjjegyves veszprémi illetőségű levelezőlap feladásának és keltezésének szövege azonos, mely dátum már valóban a háború hivatalos befejeződésének hírnöke.

A **26042-es** számú motívumoldalon „Hadifogoly nap” bélyegeket és kis bélyegívet látni, különböző méreteken és színeken, eltérő feliratozással vágott és fogazott formában. Legfelül közepén egy 40x45 mm-es méretű fogazott fehér alapon kék színű „Byssz R” 1920 aláírású „Hadifogolynap 1920. május 5” feliratú alkalmi bélyeg. Alatta egy vágott 60x67 mm-es méretű sárga alapon fekete színű „Hadi fogolynap 1920. IX. 2. piros színű dátummal és szöveggel. Végül a motívumoldal alján egy fogazott kis bélyegív két sorban elhelyezkedő három-három bélyeggel, amelyek piros és kék színű bélyegképe azonos az előzőekével. A három bélyeg közül a két bal szélső felirata „Ívgyűjtés hadifoglyok részére 1920. aug. 20-23.” A két jobb szélső „Ívgyűjtés hadifoglyok részére 1920. szeptember 2-5”, míg a két középső megegyezik a legfelül látható alkalmi bélyegével „Hadifogolynap 1920. május 5”.³⁴

³⁴ Magyar Levéltár és Parafilatéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Base 618.02-es bekezdés 413. oldal.

III. RÉSZ

A HORTHY KORSZAK MAGYARORSZÁGON 1920-1944

Az első rész ötödik fejezetében már érintettük Horthy Miklós kormányzóvá választásnak epizódjait. A Monarchia összeomlásától kezdve filmkocka szerű gyorsasággal peregtek az őszirozsás forradalommal kezdődő események, melyek a százharminchárom napig tartó vörös terror bukásával végződtek. Ezek lényeges mozzanatait két motívumoldalon láthatjuk. A békediktátum következményeként az egykor a hárommillió koldus országának” nevezett magyar hazában ekkorra már az egyetlen stabil pont csupán a Horthy Miklós által még fővezérként létesített első független Magyar Királyi Honvédség maradt. IV. Károlynak az uralkodói trónra történő visszatérési kísérletei kudarcba fulladtak az antant bizalmát élvező Horthy Miklós tevékenységének is köszönhetően, akit közben a parlament közfelkiáltással kormányzóvá választott 1920. márc. 1-én. Ekkor hivatalosan is kezdetét veszi a Horthy korszak. A korszak epizódjainak bemutatása során szeretnénk láttatni, hogy az egykoron egyszerűen csak „a Horthy fasizmus” jelzővel illetett időszak több annál, mint amit szókapcsolat kifejez.

Anélkül, hogy valakit is a vétkei ellenére mentetni, netán rehabilitálni kívánánk, meg kell állapítanunk, hogy a valamikori koldusoknak különösen a Horthy korszak kezdetén elsősorban stabilitásra volt szüksége. Olyan eseményekre, mint amilyenek a magyar repülés történetéhez kapcsolódó motívumok során játszódtak le. A háború során az egyik legjobb vadászrepülőgép az Adorján János tervezte Libelle volt, amely még 1910-ben a rákos-mezei repülőversenyek során készült el. A harcok végét követően 1918. júl. 07-én beindult a Budapest-Bécs között az első kereskedelmi személy teher és postaszállítás. A háborút követő forradalmak után a repülőanyag összegyűjtésének befejezésével 1920 elején Magyarországon megalakult és megkezdte tevékenységét az első magyar légitársaság a Maefort. A légitársaság megalakításának tervezése és előkészítése már 1916-ban Ferenc József császár és király halálának évében megkezdődött Mátyásföld közforgalmi repülőtéren. A Maefort irányításával Szombathelyen az 1920. november 7-én megtartott repülőnap után a légitársaság csak az év utolsó hónapjában az antant ellenőreinek közbenjárására szűnt meg. A szünet nem tartott sokáig, hiszen IV. Károly király Madeira szigetén bekövetkezett halálának évében 1922-ben Magyarországon megkezdte működését a német érdekeltségű Aero-Expressz, majd Malert néven az új magyar légitársaság is részvénytársaság formájában.

Lassan fokozatosan megkezdődött a belföldi forgalom repülési útvonalainak tervezése és kiépítése az ehhez elengedhetetlenül szükséges kétoldalú kapcsolatot biztosító földi rádió és navigációs berendezések telepítésével. A jelzett berendezések mérési pontosságának folyamatos fenntartása érdekében sűrűn volt szükség a berendezések lehangolását segítő kalibráló repülésekre. Ezek anyagi támogatását jelentették a különböző nagyvárosok repülőterein megtartott repülőnapok, amelyek a bélyeggyűjtőknek is kedvenc rendezvényeivé váltak. A szervezésben oroszánrészt vállalt a Levélbélyeggyűjtők Első Hazai Egyesülete az 1884-ben létrejött LEHE. A repülőnapokon árusított alkalmi levelezőlapokra a levélbélyegek mellé a gyűjtők és vásárlók ráragasztották a saját kiadású alkalmi bélyegeket is. A megírt levelezőlapokat ezután a repülőtéren ideiglenesen működő postán fel is lehetett adni, amit a külön erre a célra készített bélyegzővel láttak el a postai alkalmazottak. Először a posta csupán elkészítette a zsákban gyűjtött levelezőlapokból a zárlatot, amelyet postakocsi vitt a felszállásra váró repülőgéphez. A felszállás sok esetben csupán egy forgalmi kör megtételéig tartott. A leszállás után a zárlatot kivették az alkalmazottak a repülőgépből és annak tartalma normál postai úton került továbbításra. Mindezek színesítették a repülőnapokat jól jártak a bélyeggyűjtők és a légiközlekedés szervezői is, akik természetesen „komolyabb” légiposta lebonyolításában is részt vállaltak különösen az országos jelentőségű bélyegkiállítások során. A

kiállítások és a kalibráló repülések legtöbbször összehangoltan kerültek lebonyolításra. A nemzeti légiközlekedés és azzal egy időben a bélyeggyűjtés folyamatos fejlődésnek indulása jelezte azt a stabilitást, amelynek kereteit a Horthy korszak politikája teremtette meg. A légiközlekedés fejlődését szolgálta többek között a Lampich Árpád tervezte Róma-1 típusú repülőgép több világrekordja, amelyet néhány település többszöri érintésével meghatározott ideig tartó folyamatos repülés közben 1930-ban állított fel.

Ebben az évben Horthy Miklós kormányzása és a trianoni békediktátum kihirdetése tizedik évfordulójához érkezett. Az időpont közeledtével az akkor Kanadában élő Magyar Sándor fejében megszületett az első magyar óceánrepülés gondolata. A következő évben megvalósult repülés, ami Harbour-Grace Észak-Amerika kikötővárosa és Bicske között megvalósult minden addig született világrekordot felülírt. Az óceánrepülés története 1931-es végrehajtással nem zárult le teljesen, mert alig egy évvel később Rómában az óceánrepülő első világtalálkozójára került sor. Ide érkezett 1932. május 21-én Endresz György és az új navigátor pilóta Bittay Gyula a „Justice for Hungary” névre keresztelt repülőgéppel. A kora esti szürkületben való érkezés a repülőtérén folyó átalakítási munkálatok miatt tragédiával végződött. Az egyik szárnyvég egy homokdombnak ütközött miután a repülőgép azonnal átfordult, földnek csapódott, kigyulladt és felrobbant. A bekövetkezett katasztrófát követően Olaszország akkori vezetője Benito Mussolini egy hónapon belül egy új repülőgépet adományozott a magyar repülőknél. Jelszava az „egy szerződés nem lehet sírbolt” igazzá vált, és felelevenedett az önmagát az igazság tisztító tűzében elégető és közben újjászülető fénix madár legendája. Még abban az évben tíz nagyváros érintésével országos Csillagtúrára indult a most már „Giustizia per L’ Ungheria” névre hallgató új repülőgép. A repülések természetesen a hazai légiforgalom fejlesztéséhez a kapcsolódó filatéliai anyag és a postai küldemények pedig a bélyeggyűjtéshez járultak hozzá. Az óceán-repüléstől kezdve már nemzetközi téren is egymás után születtek az újabb és újabb világrekordok többek között Bánhidi Antal Gerle típusú repülőgépével a Földközi-tenger fölött 1933-ban. A LEHE Mátyásföldön szervezett repülőnap és az ötvenéves jubileumi repülések után 1935-ben II. Rákóczi Ferenc születésének évfordulóján Rodostó érintésével végrehajtásra került a Budapest-Isztambul repülő-járat. A belföldi légiforgalom és a filatéliai propaganda támogatása érdekében 1930-tól zajlottak az Örvös János nevéhez fűződő rendezvénysorozat eseményei. Ezek során az országos méretű kiállításokhoz kapcsolódó repüléseket tizenkét év alatt hajtották végre mindössze két év kihagyással összesen tízszer.

A harmadik rész bevezető gondolataiból is érzékelhetővé vált, mintha a repülésnek és a bélyeggyűjtés terjedésének köszönhetően a hárommillió koldus országa felemelte volna a fejét. A „Justice for Hungary” sikeres repülésével a világ szemébe kiálthatta, hogy igazságtalanság történ Trianonban! A „Giustizia per L’ Ungheria” repülésével pedig a háború kirobbanásával vádolt bűnös helyett egy megtisztult újjáéledt nemzet képét tárta a világ népei elé. Szent István évében 1938-ban az Aero-Expresz légitársaság pilótái Fokker típusú repülőgépekkel végrehajtották a Budapest-Esztergom-Budapest útvonalrepülést. Ennek a repülésnek a sajátossága a mai Szent Gellért tér előtti, és az Esztergomi Bazilika mögötti Duna-szakaszokat érintő indulás és érkezés volt. Az említett repülések között célszerűnek látszik szólni Horthy István repülő főhadnagynak a keleti fronton Reggie-2000-es típussal 1942-ben végrehajtott tragikus repüléséről a joggal feltételezett politikai zsarolás miatt. Nemere Istvánnak a témával kapcsolatos írásában sajnos nem találtunk a feltárt jegyzőkönyvek között olyan bizonyítékot, amely ezt egyértelműen alátámasztotta volna, bár a merénylet lehetősége sem kizárt.

Vitéz Nagybányai Horthy Miklós kormányzó megválasztása és az 1943-ban ünnepelt 75. születésnapja közötti időben hazai és nemzetközi téren egyaránt folyamatosan fejlődött a magyar repülés. Ugyanez volt elmondható a folyamatos fejlődést feltáró repüléstörténeti eseményekhez kapcsolódó postai küldeményekről és gyűjtéséről is. A korszak stabilitásának jellemzőit tekintsük át a harmadik rész fejezeteinek motívumoldalain.

1. A konszolidáció további jelei és a Felvidék visszacsatolásának első része

31

3101 01 Erzsébet királyné emlékei

31011 1 Az harmadik rész fejezeteit felsoroló ismertető oldal

31012 2 Alkalmi bélyegpár levélzáró funkcióban

31013 3 Erzsébet királyné születésének századik évfordulója

31014 4 A IX. frontharcos találkozó

A **31011-es** sorszámú fejezetismertető oldal sorolja fel a harmadik rész fejezeteinek címeit. A **31012-es** motívumoldalon alul a magyarok által nagyon szeretett Erzsébet királyné arcképével ellátott bélyegpár látható egy Bécsből Budapestre küldött portózott levélen. A levél két szempontból tarthat számot az érdeklődésre, részben az érkezési bélyegző 1931-es dátuma, illetve az Erzsébet királyné arcképével kiadott alkalmi bélyegpár levélzáró funkciója miatt. A dátum az első magyar óceánrepülés évét idézi fel, míg az alkalmi bélyeg igazolja azt is, hogy nem csupán a levélzáró funkcióra létesített pecsétbélyegeket használták fel levélzáró funkcióra. A motívumoldalon felül a boríték címezési oldala látható. Az osztrák bélyegek azonosítása sikertelen volt az 1926-os postai kiadású pengő-filléres portóbélyeg Michel katalógus szerinti sorszáma 96.

A **31013-as** sorszámú motívumoldalon ugyancsak Erzsébet királyné arcképét ábrázoló bélyegeket, illetve a királyné születésének százéves évfordulóját felidéző bélyegpárt láthatunk. A királyné születésének kilencvenötödik évfordulóján szoborleleplezés történt, amelyről öt felülnyomással készült bélyeg emlékezik meg. A „Szoborleleplezés 1932 szeptember 10” felülnyomás szövege piros vagy kék színű. A királyné születésének századik évfordulójára emlékező 30x45 mm-es méretű és „Erzsébet királyné 1837-1937” feliratú bélyegpár a második sor két szélén látható. A bal oldali levélzáró bélyegképe a királyné portréját ábrázolja, illetve a jobb oldali bélyegképen egy írott „E” betűvel kombinált korona és két galamb látható.³⁵

A **31014-es** sorszámú motívumoldalon felül három darab fogazott alkalmi bélyeg látható „Frontharcos Dísz tábor Esztergomban 1038-1938. 1938. július. 3.” felirattal. A bélyegképen Szent István király és a címer látható két címert tartó frontharcossal. A bélyegek 33x40 mm-es méretűek. Az idézett katalógus csak a jobb oldalt látható szürkés papírra nyomtatott fekete színű bélyeget ismeri. Közvetlenül a három bélyeg alatt két négyes bélyegív, amelyen a koronára ültetett kettős kereszt alatt a frontharcosok címere látható. A bélyegek felirata „IX. Frontharcos találkozó 1937. Okt. 2.3-án”. A fekete színű bélyegkép sárga, kék, zöld és szürke színű papíron látható. A címer bal oldalán Maklár I. jobb oldalán pedig B L felirat látható. A motívumoldalon alul egy a IX Frontharcos találkozóra kiadott alkalmi bélyegzős tábori levelezőlap látható alkalmi bélyeggel, az 1937-es kiadású Vásár bélyegsor két filléres bélyegével postai feladásra előkészítve.³⁶

A következő második motívum az 1937. december 5-én alakult Légtalmai Liga tevékenységére emlékezik. A megalakulás dátuma egy (a szerző számára ismeretlen eredetű) a Liga létrehozásának hatvanötödik évfordulójára íródott cikkben olvasható. A cikk írója Tóth Károly a Polgári Védelmi Szövetség ügyvezető elnöke számolt be a magyar véderő fejlesztése

³⁵ Magyar Levélzáró és Parafilatéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 034.11 és 034.12-es pontok szerint, 67. és 68. oldalak.

³⁶ Magyar Posta és illetékbélyeg katalógus 2008. 73. és 382. oldal.

során az 1935. évi XII. tc. alapján létrehozott hatósági légoltalomról. Ennek kiegészítéseként és a jelentkező igények alapján jött létre később a Légoltalmi Liga. A Liga alakuló ülésén megjelent közéleti személyiségek nagy száma is lehetővé tette a széles rétegek további mozgósítását.

31

3102 02 A légoltalmi Liga emlékére

- 31021 1 A Légoltalmi Liga megalakulása
- 31022 2 A légoltalmi bélyeg és egy egykori légó-térkép
- 31023 3 Légoltalmi Liga Tagsági igazolvány és légó jelzések
- 31024 4 Légoltalmi Liga Tagsági igazolvány felépítése és tartalma
- 31025 5 Légoltalmi Liga Francotyp bélyegző és bizonyítvány a képzésről

A **31021-es** sorszámú motívumoldalon a Légoltalmi Liga által kiadott alkalmi képes levelezőlap elő és hátoldalát láthatjuk. Felül a függőleges elhelyezésű fénymásolt előlapot, amely Hollós Endre festményét ábrázolja, alul a vízszintes elhelyezésű eredeti hátoldalt. Itt látható két darab a „Szegények ingyen gázálarca két fillér Légoltalmi Liga Országos Női Bizottsága” feliratú alkalmi bélyeg. A fogazott, 30x47 mm-es méretű, gázálarcos portrét ábrázoló narancs és barna színű fehér papírra nyomtatott bélyeg Fery aláírással a Klösz nyomdában készült. A bélyegnek ismert a ritka példányszámban kiadott 20x20 mm-es méretű változata is, mely a későbbiekben lesz látható.³⁷

A **31022-es** sorszámú motívumoldalon felül az előző motívumoldal utolsó gondolataival jellemzett két alkalmi bélyeg, alatta egy pár soros újságcikkben ismertetett leírás a bélyeg céljáról. A motívumoldal alján egy korabeli légó-térkép látható. Jobb és bal oldalon illusztráció, mely érzékelteni kívánja a védekezés szükségességét.

A **31023-as** sorszámú motívumoldalon felül középen egy az előzőekben már ismertetett alkalmi bélyeg, valamint a bélyeg alatt egy Légvédelmi Liga tagsági igazolvány fedő és oldallapja látható. Legalul pedig egy a berepülési veszély fajtáit tartalmát jelzését és azok feloldására vonatkozó jelzést ismertető leírás.

A **31024-es** sorszámú motívumoldalon felül láthatók a Légoltalmi Liga tagsági díjainak befizetését igazoló tagkönyvi lapok előoldalai, alatta pedig a hátoldalak láthatók. A hátoldalon egy-egy miniatürizált a 32021-es motívumoldalon ismertetett bélyeg.

A **31025-ös** sorszámú motívumoldalon felül egy a Légoltalmi Liga reklámozását célzó Francotyp alkalmi bélyegzővel ellátott boríték, alul pedig a tanfolyam elvégzését igazoló bizonyítványt láthatunk.

31

3103 03 Egy irredenta dal és a Felvidék visszacsatolásának kezdete

- 31031 1 Bevonulási induló és a Szent Jobb Országjárása Vác bélyegzések
- 31032 2 Bevonulási induló és Kassa visszatért 1938 bélyegzések
- 31033 3 Bevonulási induló és a Szent Jobb Országjárása Vác bélyegzések

³⁷ Magyar Levéltár és Parafiletéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 619.02-es, 619.03-as és 62.01-es pontok szerint, 414. és 415. oldalak.

Az események tárgyalásakor a harmadik motívum során elérkeztünk az 1938-as évhez, amikor sok fontos dolog is történt Magyarországon. Első királyunk (970-1038) halálának 900. évfordulója alkalmából 1938 Szent István év lett. Az évfordulóhoz készült el Légrády Sándor tervei alapján a tizennégy értékből álló Szent István postabélyegsor, amelyek különböző értékei láthatók alkalmi bélyegzőkkel a harmadik motívum két motívumoldalán is. 1938-ban tartották Budapesten a XXXIV Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszust, mely eseményt követett a Szent Jobb Országjárása, amint ez olvasható az alkalmi bélyegzéseken. Az év végén november 2-án látott napvilágot az első bécsi döntés a Felvidék és Kárpátalja egyes városainak Magyarországhoz történő visszacsatolásáról. Ezek részleteit itt egy motívumoldal, a többit a következő fejezet motívumai mutatják be.

A **31031**, **31032-es** és **31033-as** sorszámú motívumoldalakon a békeszerződés revíziója kapcsán komponált irredenta ének szövegének első sora és két részletben a kottája látható. A Szent István postabélyegsor különböző értékeit a Szent Jobb Országjárása Vác és a Felvidék visszacsatolásával kapcsolatos alkalmi bélyegzők díszítik. A 31032-es sorszámú motívumoldalon alul az **1938 Szent István** és az **1932 Arcképek** bélyegsorok értékeinek Michel katalógus szerinti sorszáma 1f-es/551, 2f-es/552, 5f-es/554, 4f-es/553, 6f-es/555, 10f-es/556, 16f-es/556 és a 20f-es/495.³⁸ Az itt leírtak segítségével a másik két motívumoldalon látható többi bélyegeket is azonosíthatjuk.

2. A Felvidék, Kárpátalja visszatér és a húsz éves kormányzói évforduló 1938-1939

A Samum Altesse a Budapesten működő legnagyobb kézinyomda levelezőlap és bélyeg kiadó három revizionista bélyegsorozatot jelentetett meg. Az első tíz darabból álló sorozat fogazott, piros és barna a színű bélyegképpel fehér papíron, 30x40 mm-es méretben (Pammer Imre névbetűit jelölő) P. I. aláírással, „Revíziós Nagygyűlés 1938. szept. 21-én” felirattal jelent meg. A bélyegkép alatt a kiadó neve és Budapest szöveg olvasható.

32

3201 **01** Revíziós Nagygyűlés és a Felvidék visszacsatolásának folytatása

32011 **1** A Revíziós Nagygyűlés és bevonulások a Felvidék városaiban

32012 **2** Gyergyószentmiklós és az Ipolyság visszatért

32013 **3** Emlékbélyegzés a gyűjtők részére a visszatérés alkalmából

32014 **4** Ismét magyarok vagyunk Dunaszerdahely és Rozsnyó visszatért

32015 **5** Nagypapának címzett levél Érsekújvár visszatért bélyegzővel

32016 **6** A Magyar Királyi Honvédség bevonulása Lévára

32017 **7** Beregszász és Losonc visszatért 1938

32018 **7** A Felvidék hazatért 1938

A **32011-es** sorszámú motívumoldalon felül látható tíz darab bélyegkép ábrájának leírását a következőkben olvashatjuk. (1) Honfoglalás kori vitéz fáklyával, (2) Földműves levett kalappal, (3) Paraszt ekével mögötte kettős kereszt, (4) A nemzeti címer előtt papírtekercs „Isten áld meg a magyart” és Revízió 1938 felirat, (5) Gyermekét felemelő nő Revízió 1938 felirat, (6) Fáklyát tartó kéz, (7) Paraszt köszönti a felkelő napot, (8) Paraszt család a keresztre feszített történelmi Magyarország előtt, (9) A történelmi Magyarország térképe előtt térdeplő földműves, és végül (10) Kuruc lovas. A motívumoldalon alul látható második tíz

³⁸ Magyar Posta és illetékbélyeg katalógus 2008. 71-75. oldal.

darabos sorozat az előző sorozathoz hasonlóan fogazott piros és zöld színben fehér papírra nyomtatott tervezője, akár az előzőé ismeretlen. A bélyegek ábrái és feliratai a következők: (1) Revízió 1938. okt. 11 Sátorlajújhelyi állomás Honvéd nemzeti színű zászlót lenget, (2) Ipolysági bevonulás 1938. okt. 11 Leány virágcsokrot ad a honvédnek, (3) Komáromi bevonulás 1938. nov. 6 Városháza, (4) Lévai bevonulás 1938. nov. 9. Várrom, (5) Losonci bevonulás 1938. nov. 10. Losonc főtere, (6) Rimaszombati bevonulás 1938. nov. 10 Főtér, (7) Rozsnyói Bevonulás 1938. nov. 08. Templomtorony, (8) Kassai bevonulás 1938. nov. 11. Kassai dóm, (9) Munkácsi bevonulás 1938. nov. 10. Munkácsi vár /Ez a bélyeg hiányzik!/, (10) Ungvári bevonulás 1938. nov. 10. Székesegyház.³⁹

A következő hat motívumoldalon a Felvidék nagyvárosainak visszacsatolásával kapcsolatos bélyegzőket láthatunk, általában erősen szakadozott borítékok részeit alkotó kivágásokon. Az itt és a később látható „Visszatért” bélyegzések bemutatása Király Tibor Sopronban élő gyűjtőtárs tollából származó cikk alapján történt, mely a Bélyegvilág – filatéliai szemle 96/7-8-as számában jelent meg a 15-16. oldalon.

A **32012-es** sorszámú motívumoldalon az alsó kivágáson látható a fenti cikk 1-es számú ábráján bemutatott „Az első visszatért magyar város 1938. okt. 11. Ipolyság” feliratú bélyegző, mely Sátorlajújhelyen készült. Ezt a dátumot szintén a kivágáson látható három kisebb bélyegző is igazolja. A motívumoldalon látható még három a „Szent Jobb Országjárása 1938 VI. 18. Vác” alkalmi bélyegzővel ellátott postabélyeg. Véltetően esztétikai okokból kerülhetett ide a legfelül látható kivágáson a „Gyergyószentmiklós Visszatért” bélyegzővel ellátott 1939 Templom (I.) postabélyeg. Az 1938. Szent István és az 1939 Templom (I.) sorozat értékeinek Michel katalógus szerinti sorszámai a 25f/559 a 20f/605.⁴⁰

A **32013-as** sorszámú motívumoldalon felül és alul Kassa visszátérésének öröme a gyűjtőtársak számára készült alkalmi bélyegzővel ellátott emléklap két oldala látható. Felül a már ismert 1938. Szent István, alul az 1938. Debrecen bélyegsor 16f/587 és 40f/590 Michel katalógus szerinti sorszámú értékei láthatók. Meg kell jegyeznünk, hogy a motívumoldalon elhelyezett emléklap dátuma eltér az alsó részen látható kis kerek bélyegzőn szereplő dátumtól.

A **32014-es** sorszámú motívumoldalon felül Rozsnyó visszacsatolásával kapcsolatos alkalmi bélyegzéseket láthatunk a már ismert bélyegeken. A motívumoldal alján balra egy a Kassa 1938. okt. 11-i visszátérésének emléktanyagát bővítő magán felülnyomás látható. Az 1938. júl. 16-án a csehszlovák posta egy 50 H-s értékű bélyeget bocsátott ki (Michel ssz. 401), amely a kassai Szent Erzsébet katedrális ábrázolta. Ez a bélyeg szelvénnel készült, amelyet szőlőfürt díszít. A bélyegek alsó és felső részén a nyomtatott nagybetűvel írt KASSA szó olvasható. (A bélyegek felső részén jelzett feliratot sem a saját gyűjteményemben lévő, sem a cikkben közölt fénymásolaton nem találtuk!) Ez a felülnyomás 10 mm hosszú és 3 mm magas. A két bélyeget összekapcsoló szelvényre négysoros felülnyomás került, „Ismét magyarok vagyunk! 1938. nov. 11.” szöveggel. Az előzőekben ismertetett cikk a bélyeggel kapcsolatosan hamisításról is beszámol, amely kizárható a gyűjteménykatalógusban látható példány esetében. A motívumoldal alján Dunaszerdahely Visszatért bélyegzéseket láthatunk különböző csehszlovák postabélyegeken egy levelezőlapon. A bélyegek azonosítása nem történt meg.

A **32015-ös** sorszámú motívumoldalon Érsekújvár Visszatért bélyegzéseket láthatunk a felső levelezőlapon és az alsó borítékkivágáson is. Ez utóbbi elsősorban családi szempontból fontos, hiszen a kivágáson olvasható Koháry István vfvzo rövidítés a családi gyűjtemény kezdő lépéseit elvégző, nagypapa neve. A név után olvasható rövidítés a postai távíró-vonalak tervezését és kivitelezését jelentő vonalfelvigyázó beosztásra utal. A név alatt látszik még az

³⁹ Magyar Levélzáró és Parafiletéli bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 35.60.1-es és 35.60.2-es bekezdések 1-10 pontjai 264. és 265. oldalak.

⁴⁰ Magyar Posta és illetékbélyeg katalógus 2008. 73-76. oldal.

egykori Felsőgöd címzés első betűjének teteje is, sajnos a boríték annyira szakadozott volt már, hogy nem sikerült többet megmenteni belőle.

A **32016-os** sorszámú motívumoldalon képeslapon látható a Magyar Királyi Honvédség bevonulása Lévára, amelyre a képeslap írásos oldalán olvasható 1938. nov. 10-én került sor. A katonai bevonulás jelképezte a közigazgatás kiterjesztését. A motívumoldalon felül a képeslap előoldala látható. A bélyegző dátuma 1938. XI. 17.

A **32017-es** sorszámú motívumoldalon alul és felül is „Igazságot Magyarországnak emléklapok láthatók Beregszász és Losonc visszatért bélyegzésekkel. Az „Igazságot Magyarországnak!” felirat hat nyelven olvasható mindkét Erdély visszatérésének igényét támogató emléklapon.

A **32018-as** sorszámú motívumoldalon alul látható reklámlapon az elemklámpa fényében kirajzolódik az első bécsi döntés után a felvidéki városokkal visszatért terület. A motívumoldalon felül egy 1938 Felvidék hazatért! feliratú emlékv.

32

3202 02 Kárpátalja visszacsatolása

32021 1 Kárpátalja hazatért 1939

A Samum Altesse harmadik revizionista bélyegsorozata Kárpátalja visszacsatolásával kapcsolatban jelent meg, amely sajnos hiányzik a gyűjteményből. A bélyegképek felsorolása: (1) A Beszkidi határoszlop, (2) Magyar és Lengyel kezét nyújt egymásnak a határon, (3) Szent István koronája, (4) Máramaros, (5) Bereg, (6) Az Uzsoki hágó, (7) Házak (8) A Vereckei szoros, (9) A Huszti vár, (10) Ung érzékelteti a **32021-es** sorszámú motívumoldalon látható emlékv szövegét, mely szerint: Kárpátalja hazatért! 1939.

Az emlékv körül négy a magyar nyelven „Hiszek Magyarország feltámadásában” irredenta imádság szövegével feliratozott és a Magyar Nemzeti Szövetség által kiadott bélyegen a történelmi és az 1939-es magyar határok láthatók. A fogazott bélyegek piros, zöld, kék és fekete színűek. Az emlékv alatt két angol feliratú fekete színű bélyegen a „Justice for Hungary” (Igazságot Magyarországnak) szöveg olvasható és az előzőekben említett ország-határok láthatók.⁴¹

A következő 1940-es esztendő Horthy Miklós kormányzásának huszadik évfordulójának jegyében kezdődött, mely alkalmából három értékből álló bélyegsort adott ki a magyar királyi posta. Ezek Michel katalógus szerinti sorszáma 626, 627, és 628.⁴² Ebben az esztendőben még a himnusz írójának Kölcsey Ferenc születésének 150. évfordulójáról is ünnepelte az ország, amelyről emléklapot adott ki a bélyeggyűjtő szövetség.

32

3203 03 Horthy Miklós kormányzásának huszadik évfordulója 1940

32031 1 A kormányzás huszadik évfordulójának emléklapja

32032 2 Az országlás huszadik évfordulója és emlékbélyegzés

32033 3 Az országlás huszadik és Kölcsey születésének 150. évfordulója

⁴¹ Magyar Levéltár és Parafilatéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 35.07-es bekezdés 2-es pontja, illetve a 35.60.3-as és 35.61-es bekezdések szerint 260. és 265. oldal.

⁴² Magyar Posta és illetékbélyeg katalógus 2008. 77. oldal.

A **32031-es** sorszámú motívumoldalon a kormányzás huszadik évfordulója alkalmából az Ifjúsági Bélyeggyűjtők Országos Szaklapja által kiadott Emléklapot láthatunk az 1940. Kormányzói 20 éves évforduló címen kiadott postabélyegsorral. A bélyegsor mindhárom értékén ovális alakú alkalmi bélyegző látható, amelynek közepén az „1920-1941 Szeged 1940 március 1.” a bélyegző peremén pedig a „Vitéz Nagybányai Horthy Miklós országlásának 20 évfordulója” szöveg olvasható.

A **32032-es** sorszámú motívumoldalon felül az országlás évfordulója alkalmából kiadott emléklap a már ismert bélyegzővel és postabélyegsorral látható. A motívumoldalon alul a XXXV. BNV-n használt emlékbélyegzők láthatók az ismert bélyegsor mindhárom értékét tartalmazó emléklapon, amelyet a BNV idején 1940. ápr. 26–máj. 6 között lehetett beszerezni. Az 1940-es postai kiadású kormányzói 20 éves évforduló bélyegsor értékeinek Michel katalógus szerinti sorszámai már ismertek.

A **32033-as** sorszámú motívumoldalon felül az országlás évfordulója alkalmából kiadott emléklap a már ismert bélyegzővel és postabélyegsorral látható. A motívumoldalon alul a Kölcsey Ferenc születésének 150. évfordulóján használt emlékbélyegzők láthatók az ismert bélyegsor mindhárom értékét tartalmazó emléklapon. Ez utóbbit az emléklap jobb felső sarkában közölt időpontokban lehetett beszerezni. Az 1940-es postai kiadású repülőalap (I.) bélyegsor értékeinek Michel katalógus szerinti sorszáma 623 624 és 625.

3. A Erdély és a Délvidék visszatér, Szent László ünnepi hét Nagyvárad 1940-1942

1940. aug. 30-án nyilvánosságra került az újabb (a második) bécsi döntés. Magyarország ekkor visszakapta Erdély északi felét Kolozsvárral és Székelyfölddel együtt. 1940 szeptember elején Horthy Miklós kormányzó parancsot adott a keleti Kárpátok gerincéig történő előre nyomulásra. A Nagyváradra történő bevonulás 1940. szept. 6-án Kolozsvárra szept. 11-én történt meg. Erdélyben mintegy húsz helységben „Visszatért” bélyegzéseket alkalmazott a posta a dátumbélyegző mellett.⁴³

33

3301 **01** Erdélyi részek visszacsatolása 1940-41

33011 **1** Kolozsvár és más erdélyi részek visszacsatolásának emlékére

33012 **2** Felső-Erdély és Székelyföld hazatért

33013 **3** Az Erdélyért postabélyegsor emléklapon

33014 **4** Erdélyt vissza és a Székely Magyar Szövetség Tillsonburg

A **33011-es** sorszámú motívumoldalon egy képes levelezőlap elő és hátoldala látható, a képes előoldalon a Szent Korona beragyog egy kis erdélyi falut. Alatta az írásos hátoldalon szabályos címzés „Kolozsvár Visszatért” feliratú alkalmi és dátumbélyegzések. A képeslap hátoldalán olvasható szövegből kiderül, hogy az Erdélyi részek visszacsatolásának emlékére történt a kiadás. Ezen kívül alul a bal sarokban a „Megjöttünk testvérek! Hozzuk a szívünket, de ha kell Erdélyért adjuk a vérünket!” szöveg olvasható. Az írásos oldalon két darab önálló postabélyeg látható, amelyek 1940-ben jelentek meg Észak-Erdély és a Székelyföld Magyarországhoz való visszacsatolása alkalmából. A bélyeg Michel katalógus szerinti sorszáma: 638.⁴⁴

⁴³ A „Visszatért” bélyegzések, Király Tibor Sopron, Bélyegvilág-filatéliai szemle 96/7-8, 15. oldal.

⁴⁴ Magyar Posta és illetékbélyeg katalógus 2008. 77. oldal.

A **33012-es** sorszámú motívumoldalon felül középen tartalmában az előző képeslaphoz hasonló emlékv látható két darab „Erdélyért adakozott” feliratú 35x50 mm-es méretű fogazott alkalmi bélyeg között, melyek a Szent Korona által beragyogott kis erdélyi falut ábrázolnak. A bélyeg több színű és a Pallasz nyomdában készült 1940-ben. A motívumoldalon alul egy „Felső-Erdély és Székelyföld hazatért!” feliratú emléklap „Szabadka Visszatért 1941” alkalmi bélyegzővel látható az 1939. Templom (I.) bélyegsor első értékén, amelynek Michel katalógus szerinti sorszáma 598. A bélyegző dátumának magyarázatához ismét Király Tibor ismertetett cikkét használjuk fel. 1941. ápr. 4-én gróf Teleki Pál magyar miniszterelnök öngyilkosságot követett el, mert korábban az általa Jugoszláviával kötött örök barátsági szerződés ellenére a németek lehetőséget kapnak a Magyarországon való átvonulásra. Április 10-én Horthy parancsot ad a magyar honvédségnek, hogy szerezze vissza az elszakított Délvidéket. Ezután 1941. ápr. 12-én a magyar csapatok bevonultak Szabadkára és 1941. ápr. 19-23 között még összesen további tíz településre. „Visszatért” bélyegzéseket használtak (1) Ada, (2) Apatin, (3) Csáktornya, (4) Kula, (5) Óbecse, (6) Palánka, (7) Szabadka 1, (8) Újverbász, (9) Újvidék 1, (10) Zenta, (11) Zombor helységeiben. A dátumbélyegzők lehetséges használatának utolsó napja továbbra is ismeretlen.⁴⁵

A **33013-as** sorszámú motívumoldalon egy „Erdélyért” emléklap látható a hasonló című postai kiadású bélyegsorról 1941. jan. 25 bélyegzési dátummal. A postabélyegsor Michel katalógus szerinti sorszámai 640, 641 és 642.⁴⁶

A **33014-es** sorszámú motívumoldalon legfelül a „Követeli: Damjanich-u. 58 Erdélyt Vissza!” feliratú fogazott kék színű fehér papírra nyomtatott vélhetően Némethy Gy. nevéhez fűződő magánkiadású alkalmi bélyeg.⁴⁷ A motívumoldalon a bélyegen kívül erdélyi intézményeket ábrázoló képeslapokat láthatunk.

33

3302 02 Széchenyi évforduló és honvédségi emlékv

- 33021 1** Gróf Széchenyi István születésének 150. évfordulója
- 33022 2** A Magyar Honvédség emlékévei 1941
- 33023 3** Térffy képeslapok
- 33024 4** „Isten fegyverei” egy lelkipásztor útravalói a magyar honvédeknek

A **33021-es** sorszámú motívumoldalon felül a Bélyegtudakozó Központ nyomdájában Gróf Széchenyi István születésének 150. évfordulója emlékére készült képes levelezőlap előoldalának színes fénymásolata látható. A másolat bal oldalán Széchenyi arcképe, melynek jobb alsó sarka kissé szakadozott, jobb oldalt pedig a Széchenyi család címere látható egy rózsaszín papírra nyomtatott alkalmi bélyeggel. A bélyegen kék színű ovális bélyegző „Gróf Széchenyi István születésének 150. évfordulója 1941. szept. 21. Bélyeggyűjtési propaganda” szöveggel. A képeslap írásos, hátoldalán szabályos címezés és az 1939. Templom (I.) bélyegsor ismert értéke látható. A bélyegen ovális alakú alkalmi bélyegző, amelyben a Lánchíd látható a híd felett az 1791-1941 évszámok alatta pedig a „Budapest 4. 941 IX 21” felirat és dátum olvasható. A képeslap bal alsó sarkában egy Széchenyit ábrázoló alkalmi bélyeg a felső részen pedig egy Frankotyp bélyegző, mely a Magyar Honvédségnek és Széchenyi születésnapjának egyaránt emléket állít.

⁴⁵ A „Visszatért” bélyegzések, Király Tibor Sopron, Bélyegvilág-filatéiai szemle 96/7-8, 15. oldal.

⁴⁶ Magyar Posta és illetékbélyeg katalógus 2008. 77 és 78. oldalak.

⁴⁷ Magyar Levéltár és Parafilatéiai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 35.62-es pont 265. oldal és 35.71-es pont 266. oldal.

A **33022-es** sorszámú motívumoldal felső két sorában a Magyar Honvédség emlékévei láthatók, amelyek egy bélyegpár által közrefogott szövegszelvényt tartalmaznak. Az „Éljen a Magyar Honvédség 1941” feliratú fogazott a „V” betű szárai között a Szent Koronát ábrázoló, 35x44 mm-es méretű bélyegpár látható a bélyegeket összekapcsoló szövegszelvénnel. A szelvényen a „Hiszek egy Istenben, Hiszek egy hazában, Hiszek egy isteni örök igazságban, Hiszek Magyarország feltámadásában, Ámen.” szövegű irredenta imádság olvasható. A győzelem „V” betűje babérlomb koronában látható, amely kör alakú és mérete 24-38 mm között változik. Felül egy rózsaszínű alapon lila, alatta egy sárga alapon fekete színű bélyegképű emlékv látható. A motívumoldalon legalul két alkalmi bélyeget találunk, amelyek 40x55 mm-es méretűek „Győzelem” feliratúak és az Athenaeum nyomdában készültek Légrády S. aláírásával.⁴⁸

A **33023-as** sorszámú motívumoldalon két (a készítője nevét viselő sorozathoz tartozó) Térffy képeslapot láthatunk, amelyeken szembetűnő a hazafias érzület és a katonáknak emléket állító szándék. A felső képeslapon látható karácsonyfát még több képeslapon is látni lehet.

A **33024-es** sorszámú motívumoldalon alul Nyáry Pál tb. esperes úr által a magyar honvédek számára útravalónak szánt könyvecske borítólapját láthatjuk nyomtatványként. Felül a könyvecske tartalmát és elkészítésének szándékát magába foglaló szöveget olvashatjuk el.

33

3303 03 Szent László ünnepi hét első rész Nagyvárad 1942. V. 3-10.

33031 1 Nagyvárad Szent László városa postán továbbított képeslapon

33032 2 Térffy képeslap és Szent László ünnepi hét 1

33033 3 Térffy képeslap és Szent László ünnepi hét 2

33034 4 Szent László ünnepi hét Nagyváradon 1942. V. 9. és Emléklap

Szent László Lengyelországban született édesapja I. Béla király, édesanyja Riksz hercegnő Mieczislaw lengyel király lánya. Buzgó vallásos környezet alakította egyéniségét. Vitéz katonaként győztes harcot vívott a kunok ellen, majd a magyar koronához csatolta Dalmáciát és Horvátországot. Később Nándorfehérvár bevételével határainkat Szerbiáig tágította ki. Szent István országa erkölcsi rendjének küzdelmei közepette 1077-ben választották királlyá. Az ő irányításával emelkedett a szentek sorába első királyunk fia Imre herceg és annak nevelője a később vértanúvá vált Gellért püspök. A lovagkirályként emlegetett Szent László vitézségéről legendák születtek, amelyek a nép ajkán terjedtek tovább. Ezek közül a két legismertebb, amikor egy kun harcos által elrabolt leányt kiszabadít, vagy amikor a kősziklából vizet fakasztott szomjas vitézeinek. A keresztény fejedelmek szentföldi hadjárat vezetésével bízták meg 1095-ben, amire azonban korai halála miatt nem kerülhetett sor.⁴⁹

A **33031-es** sorszámú motívumoldalon egy postán továbbított képeslapot láthatunk. Felül a fénymásolt képes előoldalon a nagyvárad város háza előtt elhelyezett Szent László király szobra látható, illetve alul az eredeti írásos hátoldal. Itt olvasható a „Nagyvárad Szent László városa” felirat. Szent László több bencés monostort és püspöki egyházközpontot alapított. A kunok elleni győztes csatát követően 1993-ban a lengyel belviszályba avatkozott be, ahol fényes győzelmet aratott. 1095-ben cseh földre indult igazságot tenni, amikor július 29-én meghalt az 55 éves király, akit az általa alapított nagyvárad egyházközpontban temettek el. A motívum bevezetőjében jelzett irodalomban olvashatók ezek a részletek is, mely alátámasztja a képeslapon olvasható mondat igazát.

⁴⁸ Magyar Levéltár és Parafiletáriai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 321.08-as bekezdés 248. o.

⁴⁹ Rubikon történelmi magazin Szent László lovagkirály legendái XXVIII. évfolyam, 311. szám 2017/9. 4-66 o.

A **33032-es 33033-as** motívumoldalakon felül egy-egy Térffy képes levelezőlapot és alul pedig a Szent László ünnepi hét fehér és sárga emlékvét láthatjuk.

A **33034-es** sorszámú motívumoldalon felül egy emlékvé, alul pedig egy emléklap látható. Az ünnepi hét 1942. V. 3-10. között zajlott le, amint az olvasható az emlékvét alkotó bélyegeken. A fogazott bélyegek kétféle méretben készültek fehér sárga és zöld papírra nyomtatott változatok láthatók a felsorolt motívumoldalakon. Az utolsóként említett emléklapon öt alkalmi bélyegzőt láthatunk „Szent László ünnepi hét Nagyváradon” és „Nagyvárad 1” felirattal. A bélyegző közepén a királyi címer látható és fölötte az 1192-1942 évszámok, míg a címer alatt a bélyegzés napi dátum 1942. V.-9. olvasható. Az emléklapon látható tizenkilenc bélyeg közül a 2f-es, a 4f-es, a 16f-es, a 25f-es és a 32f-es értékek az 1939. Templom (I.) és a teljes 1941. Templom (II.) bélyegsört alkotják. A bélyegek Michel katalógus szerinti sorszáma 599, 600, 604, 606, és 608, illetve 665-678.⁵⁰

4. Szent László ünnepi hét Nagyvárad és a Leventeifjúság Honvédkarácsonya 1942

34

3401 **01** Szt. László ünnepi hét Nagyváradon második rész 1942. V. 3-10.

34011 **1** A Szent Jobb országjárása és ünnepi hét Nagyvárad 1942. V. 3.

34012 **2** Felvirrad még a magyarnak

34013 **3** Szent László alkalmi bélyeg levélzáró funkcióban

34014 **4** Isten hozott Nagyváradon

34015 **5** Boldog magyar karácsonyt

A **34011-es** sorszámú motívumoldalon felül középen a Szent László ünnepi hét ismert emlékvének kisebbik méretű bélyegét láthatjuk zöld papírra nyomtatott bélyegképpel. A bélyeg fölött egy fogazott 28x40 mm-es fekete színű fehér papírra nyomtatott fényképbélyegget láthatunk „Magyar volt magyar lesz Nagyvárad” felirattal. A bélyeg egyike a Magyar Nemzeti Szövetség által huszonegy erdélyi városról készített sorozatnak. A bélyegek két oldalán kivágásokon láthatók az ünnepi hétre készült és korábban már bemutatott alkalmi bélyegzők, illetve a Templom (I.) bélyegsor 1f-es értékei. A motívumoldalon alul egy Szent Jobb országjárása emléklapon az előzőekben bemutatott Szent László emlékvé-bélyeg csupán sárga papírra nyomtatva. Az emléklapon még további három szintén ismert bélyeg közül kettő az ünnepi hétre és egy a Szent Jobb országlására vonatkozó bélyegzővel, mely utóbbi a Nagyvárad 1-es számú postafiókjának bélyegzője.

A **34012-es** sorszámú motívumoldalon felül és alul két különböző Térffy képes levelezőlapot láthatunk.

A **34013-as** sorszámú motívumoldalon egy nagyváradai gimnáziumtól továbbított nagyméretű levélborítékon a Templom (I.) bélyegsor értékei láthatók az ünnepi hét alkalmi bélyegzőjével. A címzett borítékon a motívumoldal alján levélzáró funkcióban látható a Szent László hét emlékvé a nagyobb méretű fele fehér papírra nyomtatva.

A **34014-es** sorszámú motívumoldalon egy Térffy képeslapon láthatjuk a Nagyvárad visszatérésében résztvevő magyar honvédek fogadásának illusztrációját. A motívumoldalon felül a képeslap fénymásolt előoldala, míg alul a ceruzával írt eredeti hátoldala látható, mely 1943-ban került továbbításra.

⁵⁰ Magyar Posta és illetékbélyeg katalógus 2008. 76 és 79. oldalak.

A **34015-ös** sorszámú motívumoldalon a negyedik fejezet első motívumának végén egy Térffy képeslap, az előoldal ábrája címsorának bal oldalán látható aláírással. A fénymásolt előoldal alatt vízszintesen az eredeti hátoldal, melynek bal oldalán látható alkalmi bélyegkép ábrája azonos a képeslapéval.

A következő motívumoldalak már a honvédek karácsonyát köszöntik és rajtuk a segélyezésükre kiadott karácsonyi lapokat és levélzáró bélyegeket láthatjuk.

34

3402 02 LeventEIFjúság és a harcoló honvédek karácsonya 1942

34021 1 LeventEIFjúság honvédkarácsonya 1942

34022 2 Honvédkarácsony és újévi köszöntő 1942

34023 3 Honvédkarácsony levélzáró bélyegek levelezőlapokon 1942

34024 4 Levélzáró bélyegek a honvédek karácsonyát segítik 1942

34025 5 Honvédkarácsony levélzáró bélyeg-összeállítás 1

34026 6 Honvédkarácsony levélzáró bélyeg-összeállítás 2

A **34021-es** sorszámú motívumoldalon alul a LeventEIFjúság honvédkarácsonya bélyegsor központi motívumát (a szív alakú, koronás hármashalomra ültetett kettős keresztet) ábrázoló képeslapot láthatunk. Fölötte egy vágott levélzáró bélyeg ugyancsak a központi motívumnak megfelelő ábrával és az „1942 karácsonya harcoló honvédeké és hozzátartozóiké” felirattal. Ezzel a bélyegképpel és a vágott formátumban készült bélyegeket az idézett katalógus nem ismeri.

A **34022-es** sorszámú motívumoldalon felül egy Térffy képeslap előoldalát láthatjuk újévi jókívánsággal, alatta három vágott bélyeg, amelyek közül a középső az előző 34021-es sorszámú motívumoldalról már ismert. A két szélső bélyeget fogazott formában 38x50 mm-es méretben piros színben 10f-es értékben és kék helyett zöld színben értékjelzés nélkül ismeri az idézett katalógus.⁵¹

A **34023-as** sorszámú motívumoldalon felül és alul két címzett levelezőlap az 1941. Templom (II.) sorozat ismert 3f-es értékű bélyegével, amelyeken alkalmi bélyegzéseket találunk. A felső függőleges ovális alakú bélyegző „Szarvas 1942. IX. 12. Tessedik Sámuel születésének évfordulója 1742-1942” felirattal készült. A levélzáró bélyeg 50f értékben a bélyegképen őrt álló katonát ábrázol mögötte tank, a sorozathoz tartozást jelző központi motívum balra lent látható. Az alsó „Virágkiállítás Budapest 1942. V. 13.” felirattal készült, mely kiállításra a Nagyváradon a Szent László hét után került sor. A 2f értékű levélzáró bélyeg egy anyát ábrázol két gyermekével, mögöttük pedig egy tank látszik, a sorozathoz tartozást jelző központi motívum a bélyegképen jobbra lent látható.

A **34024-es** sorszámú motívumoldalon látható a szerintünk teljes sorozat felül a központi motívumot ábrázoló értékjelzés nélküli bélyegekkal, amelyeket az idézett katalógus nem ismer. A hasonló bélyegképű, de értékjelzéssel ellátott piros színű levélzáró bélyeg a legalsó sor bal szélén kapott helyet. Mellette látható az eddig még ismeretlen honvédek a lövészárokból fölöttük angyal hegedül ábrájú bélyeg 20f értékjelzéssel, a központi motívum az ábrán balra lenn helyezkedik el. A középső sorban látható három levélzáró bélyeg közül egyedül a középső ismert. A sor bal szélén látható az őrt álló katona, karácsonyfa és gyerek bölcsőben ábrájú bélyeg 1f értékjelzéssel a központi motívum jobbra lent. A sor jobb szélén látható az anya két gyermekével karácsonyfa előtt a központi motívum jobbra lent ábrájú

⁵¹ Magyar Levélzáró és Parafileteliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 62.02-es bekezdés 1-es pont 415. oldal.

barna színben nyomtatott bélyeg 5f értékjelzéssel. Ez a változat is hiányzik az idézett katalógus felsorolásából.⁵²

A **34025-ös** sorszámú motívumoldalon látható az 5f-es értékű kivételével a teljes levélzáró bélyegsor díszes keretben, vélhetően reklám céljából papírra ragasztott változatban.

A **34026-os** sorszámú motívumoldalon kilenc darab vágott Honvédkarácsony 1942 levélzáró bélyeget láthatunk. Felül három darab 2f-es, alul három darab 50f-es, míg középen a 20f-es és az 50f-es bélyegek között egy 5f-es névértékű bélyeget helyeztünk el.

34

3403 03 A „Visszatért” bélyegzésektől eltérő bélyegzések használata

34031 1 Az 1938-1942-es időszak két postai küldeménye

A **34031-es** sorszámú motívumoldalon két postai levélküldeményt láthatunk. Az alsó egy rendőrségnek címzett levél, melyet egy önálló gyalogsági légvédelmi gépágyú-ütegtől adtak fel és amelyen a tábori postahivatal 1942. márc. 11-én használt bélyegzője látszik. A felül látható levél hasonló adatai sajnos a borítékban maradtak.

5. Honvédkarácsony és Magyarország kormányzója 75. születésnapja 1943. 06. 18.

35

3501 01 Harcoló honvédek és hozzátartozóik karácsonya 1942

35011 1 Honvédkarácsony levélzáró bélyegek és levelezőlapok 1

35012 2 Honvédkarácsony levélzáró bélyegek és levelezőlapok 2

35013 3 Honvédkarácsony levélzáró bélyegek bal oldali teljes ív

35014 4 Honvédkarácsony levélzáró bélyegek jobb oldali teljes ív

35015 5 Magyarország feltámadásának reménye Térffy képeslapon

A **35011-es** és a **35012-es** sorszámú motívumoldalak felső részén egy-egy az „1942 karácsonya a harcoló honvédeké és a hozzátartozóiké” feliratú képes levelezőlapot láthatunk alul pedig az „1942 Honvédkarácsony” feliratú 1f-es levélzáró hármass csíkját.

A **35013-as** és a **35014-es** sorszámú motívumoldalon ez utóbbinak a huszonnégy darabos teljes ív bal és jobb oldali részeit láthatjuk.

A **35015-ös** sorszámú motívumoldalon felül egy irredenta Térffy képeslap fénymásolt előoldalán Magyarország feltámadásának képzetét láthatjuk a történelmi Magyarország térképébe írt „Feltámadunk” szöveggel. Alul a postai továbbítás jelzéseivel ellátott írásos hátoldal látható.

A történeti áttekintés ötödik, befejező fejezetének második részét külön oldalon folytatjuk a jobb áttekinthetőség kedvéért.

⁵² Magyar Levélzáró és Parafilatéliai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 62.02-es bek. 1-es és 5-ös pontok 415. oldal.

3502 02 Vitéz Nagybányai Horthy Miklós 75. születésnapja 1943. 06. 18.

- 35021** 1 Emléklap Magyarország kormányzójának 75. születésnapjára
- 35022** 2 Születés-napi bélyegív és Francotyp bélyegző postai küldeményen
- 35023** 3 Születés-napi bélyegív és Győr város bélyegző nyomtatványon
- 35024** 4 Születés-napi alkalmi bélyegpár és tábori postai levelezőlap
- 35025** 5 Emléklapok a kormányzó 75. születésnapjára
- 35026** 6 Születés-napi emléklap és emlékbélyegző
- 35027** 7 Emlékív Vitéz Nagybányai Horthy Miklós kormányzó 1920-1944

A **35021-es** sorszámú motívumoldalon Magyarország Kormányzója 75. születésnapjára a Bélyeggyűjtők Szakkönyvtára által kiadott emléklap látható. Az emléklapon felül közepén egy díjegy látható, amely az 1941-es kiadású Kormányzói Arcképsor (I.) két pengős értéke. Alatta a dátum 1943. június 18. olvasható. Az emléklapon az 1943-as postai kiadású Hadigondozás bélyegsor két értéke emlékbélyegzővel, amelyek Michel katalógus szerinti sorszámai 722 és 724.⁵³

A **35022-es** sorszámú motívumoldalon alul egy postai úton továbbított levelezőlap bal alsó sarkában látható a „Magyarország Kormányzójának 75. születésnapja 1943. VI. 18.” feliratú, fogazott, 50x40 mm-es, rózsaszín alapon piros feliratú szövegbélyeg. A levelezőlapon még a jelzett bélyeg fölött a Bélyeggyűjtők Szakkönyvtárának alkalmi és a leírt bélyegképpel megegyező Francotyp bélyegzők is. A bélyegzés ára 3 fillér volt az adott napon és az alkalmi bélyegző a már ismert 1941-es kiadású Templom (II.) bélyegsor egy filléres értékére került. A motívumoldalon felül pedig az előzőekben ismertetett szövegbélyeg négydarabos kis bélyegív változata látható. A bélyegek feliratának színe fehér alapon piros.

A **35023-as** sorszámú motívumoldalon felül az előző motívumoldalon bemutatott kis bélyegív sárga alapon piros feliratú szövegbélyegekből álló változata látható. A bélyegív alatt egy nyomtatványon az ismert Templom (II.) bélyegsor egy és három filléres értékei láthatók alkalmi bélyegzőkkel.

A **35024-es** sorszámú motívumoldalon felül egy kis bélyegívet láthatunk, amely két darab „Magyarország Kormányzójának 75. születésnapja 1943. VI. 18.” feliratú portrét ábrázoló alkalmi bélyeget tartalmaz. A bélyegek piros, valamint kék vagy sárga alapon piros színűek. A nyomtatásuk meglehetősen gyengére sikerült. A kis bélyegív alatt egy 1942-ben továbbított postai feladású tábori levelezőlap látható.⁵⁴

A **35025-ös** sorszámú motívumoldalon alul és fölül két darab „Magyarország Kormányzójának 75. születésnapjára 1943. június 18.” feliratú emléklap látható, melyeket a Bélyeggyűjtők szakkönyvtára adott ki. Mindkét emléklapon az 1941-es kiadású Kormányzói arcképsor díjjegyesei is láthatók az emléklaphoz hasonló feliratú alkalmi bélyegzők mellett. Eltérések csupán a díjjegyesek kettő és ötfilléres értékei, illetve az 1941. Templom (II.) és az 1943-as kiadású Hadigondozás bélyegsorok már korábban ismertetett értékei között van.

A **35026-os** sorszámú motívumoldalon alul és fölül két darab emléklap látható, amelyek közül a felső kiadója és felirata megegyezik az előző (35025-ös) sorszámú motívumoldalon látottakéval. Az alkalmi bélyegző szövege és dátuma azonban egy bélyegkiállításra utal. A felső emléklapon Horthy Miklósnak az előzőekben megismert portréja látható. Az alsó emléklap a bélyegzőre irányítja a néző figyelmét, miközben két egymásra merőleges helyzetű alkalmi bélyegzők az 1943. Repülőalap (IV. és V.) bélyegsorra és önálló bélyegre kerültek. A

⁵³ Magyar Posta és illetékbélyeg katalógus 2008. 81. oldal.

⁵⁴ Magyar Levéltár és Parafilatéiai bélyegek katalógusa, összeállította Ch. J. Blase 034.17-es és 034.18-as bekezdés 68 és 69. oldal.

jelzett bélyegzés dátuma „Sopron 1 1943. IX. 9.” a helyi 1-es számú posta részéről városcímer fölött elhelyezkedő Tűztorony ábrájában látható. Az ábra körül ovális alakban a „Soproni Munkahét” a városcímer alatt elhelyezkedő szalagon pedig a „Bélyegkiállítása” felirat és az 1943. IX. 5-12 dátum olvasható. A postabélyegek Michel katalógus szerinti sorszáma 731, 732, 733, 734 és 735.⁵⁵

A **35027-es** sorszámú motívumoldalon felül a Kormányzót ábrázoló emlékévet láthatunk „Vitéz Nagybányai Horthy Miklós 1920-1944” felirattal. Alul egy továbbított tábori postai levelezőlap, a küldemény dátuma 1942. Dec. 12.

⁵⁵ Magyar Posta és illetékbélyeg katalógus 2008. 81. oldal.